

TAMPEREEN YLIOPISTO

**Työpajapedagogiikka - mielenterveyskuntoutumisen ja
ammattillisen aikuiskoulutuksen yhdistäminen työpajalla**

Kasvatustieteiden yksikkö

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma

JOHANNA VILPPOLA

Elokuu 2014

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden yksikkö

JOHANNA VILPPOLA: Työpajapedagogiikka – mielenterveyskuntoutumisen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen yhdistäminen työpajalla

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma, 109 sivua, 3 liitesivua

Elokuu 2014

Tutkimusraportissa on kuvattu työpajapedagogiikkaa eli kuntoutumisen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen samanaikaisuutta työpajalla mielenterveyskuntoutujaopiskelijoiden, työpajaohjaajien ja opettajien näkökulmasta. Tutkimuksen toimijoita oli 15 henkilöä, jotka osallistuivat tähän tutkimukseen: kuusi mielenterveyskuntoutujaa, viisi työpajaohjaajaa sekä neljä opettajaa. Opiskelijat suorittivat kotityöpalvelujen ammattitutkinnon osan työpajalla siten, että opettajat jalkautuivat työpajalle. Opetus ja työharjoittelu tapahtuivat työpajalla sekä vanhusten asumispalveluyksikössä. Tutkimuksen tarkoitus oli kartoittaa ja kuvata toimijoiden kokemuksia tutkittavasta aiheesta. Toteutin tutkimuksen toimintatutkimuksena. Osallistuin ennen tutkimuksen aloittamista työelämäryhmään sekä työpajaopiskelusta kertovaan seminaariin. Lisäksi käytössäni oli erilaista kirjallista aineistoa mm. tutkinnonperusteet, ammattitaitovaatimukset, yhden opiskelijan kirjallinen opiskeluaineisto sekä oppimispäiväkirja. Toteutin kolmen toimijaryhmän haastattelut teema-haastatteluina ryhmässä tai yksilöinä.

Keskeisimmiksi tutkimustuloksiksi nousivat opiskelijoiden korkea motivaatio opiskeluun tutulla työpajalla sekä halu näyttää, että vaikeastikin psyykkisesti sairaat voivat opiskella ja onnistua. Myös itsesäätelytaitojen kehittyminen nousi opiskelijoiden haastatteluista keskeiseksi tulokseksi. Työpajaohjaajat nostivat esiin oman ammatillisen identiteetin vahvistumisen sekä konkreettisesti oman työn tuloksen näkemisen. Opettajien valmius ja motivaatio työelämäyhteistyöhön sekä jalkautuminen työelämään nousi esiin opettajien haastatteluista.

Johtopäätökseni tutkimuksessa olivat, että opettajien jalkautuminen sekä halu ja kyky mielenterveyskuntoutujien opettamiseen ja ohjaamiseen työpajalla ovat korkealla. Opettajien työelämäjaksojen yhdistäminen työpajaopiskelussa opettamiseen voisi tulevaisuudessa toimia yhtenä mahdollisuutena säilyttää voimakkaammin opettajien siteen työelämään. Mielenterveyskuntoutujaopiskelijat ovat erittäin motivoituneita ja kyvykkäitä integroitumaan uudelleen yhteiskuntaan erityisesti avustaviin tehtäviin ja osatyötä tekemään. Työpajaohjaajilla esiintyi muutoshaluisuus ja kyvykkyys työpajan asiakkaiden elämäntilanteiden edistämiseen koulutus- ja työelämään. Kaikilla toimijoilla oli yhteistyökykyä sekä halua olla vaikuttamassa työpajaopiskelun että mielenterveyskuntoutujien uudelleenintegroimisessa yhteiskuntaan. Valmius työpajojen käyttämiseen monipuolisemmin oppilaitoksen tuella ja ohjauksella oli olemassa. Tulevaisuudessa on edelleen haasteena rahoituksen järjestäminen työpajapedagogiikan järjestymiseksi. Yritysmailman saaminen mukaan yhteistyöhön vielä voimakkaammin on tulevaisuuden haaste.

Avainsanat: kokemuksellinen oppiminen, sosiodynaaminen ohjaus, mielenterveyskuntoutuja ja kuntoutuminen, ammatillinen aikuiskoulutus, opettajuus, työpaja

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	4
2 TOIMINTATUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	6
2.1 KESKEISET KÄSITTEET	9
2.1.1 Kokemuksellinen oppiminen.....	10
2.1.2 Sosiodynaaminen ohjaus.....	11
2.1.3 Mielenterveyskuntoutuja ja kuntoutuminen.....	12
2.1.4 Ammatillinen aikuiskoulutus	15
2.1.5 Ammatillinen opettajuus.....	16
2.1.6 Työpaja.....	18
2.1.7 Aikaisemmat tutkimukset.....	20
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
3.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KYSYMYKSET.....	24
3.2 METODOLOGISET RATKAISUT	26
3.2.1 Fenomenologinen lähestymistapa	26
3.2.2 Toimintatutkimuksellinen tapaustutkimus	28
3.3 AINEISTON HANKINTA.....	29
3.4 AINEISTON ANALYYSI.....	34
4 TOIMIJOIDEN KOKEMUKSIA TYÖPAJAPEDAGOGIIKASTA.....	36
4.1 TOIMINNAN JA TOIMIJOIDEN KUVAUS	36
4.2 OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA.....	39
4.3 TYÖPAJAOHJAAJIEN KOKEMUKSIA	45
4.4 OPETTAJIEN KOKEMUKSIA	56
5 TUTKIMUSTULOKSET.....	65
6 POHDINTA.....	79
7 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI	95
LÄHTEET	103
LIITTEET	110

1 JOHDANTO

Tämä toimintatutkimusraportti kuvaa kuntoutumisen ja ammatillisen aikuis-koulutuksen yhdistämistä työpajalla mielenterveyskuntoutujaopiskelijoiden, työpajaohjaajien ja opettajien näkökulmasta. Työpajaopiskelua kuvaava projekti oli osa isompaa kehittämisprojektia, joka toteutettiin ammatillisessa oppilaitoksessa. Nyky-yhteiskunnan tilanne, jossa suuret ikäluokat ovat jäämässä pois työelämästä, haastaa meitä miettimään uudenlaisia keinoja työvoiman saamiseksi. Yksi vaihtoehto on työkyvyttömyyseläkkeellä olevien erityisryhmien uudelleen integroiminen yhteiskuntaan. Tämä toimintatutkimus keskittyy juuri yhden erityisryhmän, mielenterveyskuntoutujien yhteiskuntaan uudelleenintegroimisen edistämisen tarkasteluun.

Vuonna 2012 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyi 20 500 kansalaista. Vähän yli puolet siirtyi kuntoutustuelle eli määräaikaiselle työkyvyttömyyseläkkeelle. Heistä 40 prosentilla oli mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöitä. Toistaiseksi myönnetylle eläkkeelle siirtyneissä mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöitä oli 17 prosentilla kansalaisista. Tämä ryhmä oli toiseksi suurin ryhmä toistaiseksi myönnettyissä eläkkeissä tuki- ja liikuntaelinsairauksien jälkeen. Myös osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneillä oli mielenterveyden- ja käyttäytymisen häiriöiden osuus toiseksi suurin (17 %), tuki- ja liikuntaelinsairauksien jälkeen. Täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden osuus oli kummallakin edellä mainitulla ryhmällä 30 %. (Eläketurvakeskus, 2012.) Mielenterveyskuntoutujien osuus työkyvyttömiksi todettujen henkilöiden joukossa on huomattava. Tästä syystä mielenterveyskuntoutujien ryhmään huomion kiinnittäminen koulutus- ja työpoliittisesti on kansantaloudellisestikin merkittävää.

Vuorela (2008) selvitti kuntoutustuen ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden työllistymistä ja työelämään paluun edistämistä silloisen hallitusohjelman tavoitteen mukaisesti. Tavoitteena oli lisätä kuntoutustuella ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden työelämään osallis-

tumista. Tarkoituksena oli ennakoida suurten ikäluokkien tuleva eläköityminen ja yhteiskunnan huoltoasteen kasvu. Mielenterveyskuntoutujien osuus työkyvyttömyystilastoissa oli tuolloin enintään 44-vuotiaista 50 %.

Vuorela nostaa selvityksessään esille vaikeista psyykkisistä sairauksista työkykyiseksi toipumisen ristiriitaisuuden. Hänen mukaansa on kuitenkin olemassa tutkimusnäyttöä siitä, että vaikeimmistakin psyykkisistä sairauksista on mahdollista toipua ja palata työelämään. Vuorela nostaa yhtenä tutkimuksena esiin Antti Karilan väitöskirjan vuodelta 1994, jossa mielenterveyspotilaiden selviytymistä seurattiin. Viiden vuoden seurantajakson jälkeen oli skitsofreniapotilaista kolmannes työkykyisiä. Tämä toimii yhtenä näyttönä, että vaikeimmistakin psyykkisistä sairauksista on mahdollista kuntoutua työkykyiseksi ammatillisen kuntoutuksen avulla. (mt.) Tämän toimintatutkimukseni on tarkoitus nostaa esiin yhden työpajalla tapahtuneen kuntoutumisen ja ammattitutkinnon osan suorittamisen kokemukset kolmen eri toimijaryhmän näkökulmasta. Tarkoitus on tarkastella niitä edellytyksiä, joita vaaditaan mielenterveyskuntoutujien työpajaopiskelun toteutumiseksi.

Tutkimusraportin alussa kuvaan toimintatutkimuksen lähtökohtia. Esittelen keskeisiä käsitteitä, jotka olen valinnut tutkimuksen alussa merkittävimmiksi käsitteiksi. Esittelen aikaisempia tutkimuksia tutkittavan aiheeni ja keskeisten käsitteiden ympäriltä. Raportti etenee yleisestä yksityisempään. Raportin keskivaiheilla esittelen tutkimustehtävät, -ongelmat ja -kysymykset sekä tutkimusmenetelmävalinnat. Haastatteluaineiston kuvaus ja tutkimustulosten raportointi ovat raportin loppupuolella. Lopuksi esittelen pohdinnassa tutkimusaineiston perusteella johtopäätökset tutkimusaineiston, kirjallisuuden sekä koko toimintatutkimuksen aikana tekemiäni havaintojen ja päätelmien perusteella.

2 TOIMINTATUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Toimintatutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten mielenterveyskuntoutajaopiskelijoiden kuntoutuminen ja ammatillinen aikuiskoulutus työpajalla on yhdistettävissä. Tarkastelen, mitä yhdistäminen vaatii mielenterveyskuntoutajaopiskelijoiden, työpajaohjaajien ja oppilaitoksen opettajien näkökulmista. Avohoidossa kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota sopivan koulutuksen löytämiseen mielenterveyskuntoutujille. Henkilökohtainen kiinnostus aiheeseen syntyi omasta psykiatrisesta hoito- ja kuntoutustyökokemuksesta mielenterveyskuntoutujien parissa. Tämä tutkimus oli luonnollinen jatke kandidaatin tutkielmalle, jossa tutkin opintojen ohjausta avohoidossa mielenterveyskuntoutujien näkökulmasta.

Psykiatrinen hoito- ja kuntoutustyö on muuttunut enemmän mielenterveyskuntoutujia työhön ja opiskeluihin ohjaavaksi viimeisen vuosikymmenen aikana. Nykypäivänä ymmärretään, ettei sairastuminen mielenterveydenhäiriöihin ole yhteiskunnasta poissulkeva sairaus, vaan sairastuneilla ihmisillä on edelleen mahdollisuus opiskeluun ja työntekoon. Myös suurten ikäluokkien eläköityminen kannustaa yhteiskunnan eri osapuolia pohtimaan erityisryhmien kouluttamista ja työllistämistä. Tämä yhteiskunnallinen muutos on edellyttänyt sekä hoitotyön että oppilaitoksien toiminnan muutoksia. Tutkimuksen aiheena oleva kuntoutuminen ja ammatillinen aikuisopiskelu työpajalla ovat yksi mahdollisuus mielenterveyskuntoutujien kouluttautumiseen. Työpajalla tapahtuvan osatutkinnon suorittamisen avulla voi työelämään pääseminen olla lähempänä kuin ilman kouluttautumista.

Opetus- ja kulttuuriministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2011 - 2016 nostetaan esille koulutuksellisen tasa-arvon merkitys suomalaiselle hyvinvoinnille. Kaikille ihmisille tulee mahdollistaa taustastaan riippumatta haku koulutukseen. Myös työikäisen

väestön vähentyessä ja nuorempien ikäluokkien pienentyessä nousevat haasteeksi turvata korkea osaaminen sekä työvoiman riittävyys eri puolilla Suomea ja eri aloilla. Suunnitelmassa tuodaan esille kaiken jo aikaisemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen. Kehittämissuunnitelmassa on asetettu tavoite vähentää nykyisestä puoleen sosiaalisen aseman ja koulutustaustan vaikutukset sekä toisen asteen opetuksessa että aikuiskoulutuksessa vuoteen 2020 mennessä. Pitkän tähtäimen tavoitteena on poistaa erot kokonaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012.)

Kehittämissuunnitelmassa nostetaan esiin, että tällä hetkellä koulutus- tarjontaa on enemmän joillakin koulutusaloilla suhteessa työmarkkinoiden tarpeeseen. Tämä vaikuttaa työmarkkinoiden toimintaan, mutta myös nuorten työelämään pääseminen ja siihen kiinnittyminen on haastavaa. Elinikäistä oppimista ja ohjaamista on tarkoitus edistää siten, että kaikki yksilön tieto ja taito saadaan näkyväksi riippumatta hankintatavasta. Tämä edesauttaa koulutus- ja tutkintojärjestelmän toimivuutta sekä yksittäisen henkilön motivaation kasvua sekä etenemistä koulutus- ja työelämässä. Myös erilaisten oppijoiden ja oppimistyylien huomioimiseen tulee jatkossa kiinnittää vielä enemmän huomiota. Työssä oppimisen mahdollisuuksien laajentaminen ja yhteistyön tiivistäminen myös kolmannen sektorin kanssa on välttämätöntä. Työelämäyhteyksien parantaminen on ammatillisessa koulutuksessa yksi merkittävä kehittämisalue. (mt.)

Valitsin tutkimuksen toteutukseksi toimintatutkimuksen siksi, että psykiatrisen hoito- ja kuntoutustyöntekijänä olen ollut yhteistyössä tähän tutkimukseen osallistuneiden osapuolien kanssa menneiden vuosien aikana. Olin mukana työelämäryhmässä yhtenä jäsenenä, jossa tämän tutkimusraportin kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun kokeilemista työpajaympäristössä ideoitiin ja lopulta toteutus käynnistyi. Osallistuin myös kehittämisprojektin loppuseminaarin suunnitteluun ja toteutukseen yhtenä puheenvuoron esittäjänä.

Koulutusjärjestelmää on kehitetty niin, että erityistä tukea ja ohjausta tarvitsevien opiskelijoiden henkilökohtaisia tarpeita otetaan oppilaitoksissa huomioon entistä enemmän. Tukea ja ohjausta arvioidaan jo oppilaitokseen hakeutumisvaiheessa systemaattisesti. Opintojen henkilökohtaistaminen on tullut oppilaitoksien työtavaksi. Tutkimuskohteena oleva kehittämisalanke

tuli ajankohtaiseksi, kun työelämä ja oppilaitos tunnistivat tarpeen yhteistyön käynnistämiseksi mahdollisimman monien opiskelijoiden opintojen turvaamiseksi. Mukana suunnittelussa olivat sairaanhoitopiirin edustaja, työelämäedustaja sekä oppilaitoksen edustaja. Myös yliopistotasolla oli yhteistyössä mukana tuomalla esiin tutkimustietoa viheralaopiskelun terapeuttisista vaikutuksista ja työvoiman tarpeesta viheralalle. Puistopuutarhurin ammattitutkinto oli ensimmäinen, jolle yhteistyötä lähdettiin kokeilemaan yhteistyöprojektina.

Tämän toimintatutkimuksen taustavaikuttajana olivat useiden vuosien kokemukseni psykiatrisesta hoito- ja kuntoutustyöstä ja sitä kautta tehty yhteistyö työpajan ja oppilaitoksen kanssa. Olin tehnyt työpajan kanssa pitkäaikaista (12 vuotta) yhteistyötä eri asiakkaiden asioissa. Oppilaitosyhteistyö käynnistyi kolme vuotta sitten hoitotaho-oppilaitos yhteistyönä yksittäisten henkilöiden opiskelusuunnitelmien tiimoilta. Aiempi kokemukseni työpaja- ja oppilaitosyhteistyöstä ei suoraan liittynyt tähän tutkimukseeni opiskelukokemuksiin. Nämä kokemukset ovat kuitenkin olleet vaikuttamassa omaan ymmärrykseeni tutkimastani aiheesta ja eri toimijoiden tavoista toimia omilla aloillaan.

Osallistuin hoitotahon edustajana oppilaitoksen organisoimaan työelämäryhmään, jossa jäseniä oli oppilaitoksesta, kahdelta eri työpajalta sekä ohjaajia että asiakkaita ja minä, hoitotahon edustajana. Pääsin osalliseksi myös laajemman kehittämissuunnitelman seminaarin suunnitteluun ja toteutukseen, jossa myös tämän tutkimuksen aiheena oleva kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun yhdistäminen työpajalla oli merkittävässä osassa. Tutkimusaineistona käytin opiskelijoiden, opettajien ja työpajaohjaajien haastatteluja, yhden opiskelijan koko opiskelumateriaalia sekä työpajaohjaajien ja opettajien materiaaleja. Työelämäryhmästä materiaalina olivat kokouskutsut, kokousmuistiot sekä työelämäryhmässä puhutut asiat. Seminaarista aineistona toimi seminaarin suunnittelussa mukana oleminen alusta loppuun asti, omaan esitykseen valmistautuminen ja aiheen esittely sekä toisten esiintyjien ja yleisön puheenvuorojen kuunteleminen. Opiskelijan opiskelumateriaali piti sisällään oppilaitokselta jaetut koulutukseen liittyvät teoriamateriaalit, lukujärjestykset sekä oppimispäiväkirjat. Kirjallisena ai-

neistona toimivat myös suoritetun osatutkinnon tutkinnonperusteet ja ammattitaitovaatimukset.

Tässä tutkimuksessa tarkastelin kuuden mielenterveyskuntoutujaopiskelijan, neljän toisen asteen ammatillisen oppilaitoksen aikuiskoulutuspuolen opettajan sekä viiden työpajaohjaajan kehittämisprojektia erilaisia aineistohankintatapoja käyttäen. Opiskelijat opiskelivat pienryhmässä työpajalla, joka oli heille entuudestaan tuttu. He olivat olleet työpajan asiakkaina jo ennen opintojen alkamista. Pääosa opetuksesta ja ammattitaidon oppimisesta tapahtui työpajalla. Työharjoittelut suoritettiin yksityiskodeissa sekä iäkkäiden ihmisten asumispalveluyksiköissä. Keskeistä kehittämisprojektissa oli mielenterveyskuntoutujien kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun samanaikaisuus.

2.1 Keskeiset käsitteet

Keskeisimmiksi käsitteiksi valitsin tutkimuksen alussa seuraavat käsitteet: kokemuksellinen oppiminen, sosiodynaaminen ohjaus, mielenterveyskuntoutuja ja kuntoutuminen, ammatillinen aikuiskoulutus, opettajuus sekä työpaja. Kokemuksellisen oppimisen käsite nousi kirjallisuuden perusteella yhdeksi keskeisistä käsitteistäni. Uutta toimintaa kehitettäessä nousi kirjallisuuden perusteella keskeiseksi teoreettisten lähtökohtien merkitys, toiminta, oma osallistuminen sekä arviointi. Arvioin näiden neljän vaiheen nousevan esiin myös tässä toimintatutkimuksessa. Sosiodynaaminen oppiminen oli kandidaatin työssäni merkittävä käsite. Tämä antoi minulle oletusta siitä, että sosiodynaamisen ohjauksen piirteet korostuvat myös kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun yhdistämisessä työpajalla.

Mielenterveyskuntoutujan ja kuntoutumisen käsitteiden ottaminen keskiöön oli välttämätöntä keskittyessäni tutkimaan mielenterveyskuntoutujien opiskelua opiskelijoiden, opettajien ja työpajaohjaajien näkökulmasta. Mielenterveyskuntoutuja-käsite pitää sisällään muun muassa mielenterveyden, mielensairauden ja kuntoutumisen. Valitsin mielenterveyskuntoutuja -käsitteen siitä syystä, että sairastuttuaan psykiatriseen sairauteen järkkyy yksilön mielenterveys. Sairastumisen jälkeen alkaa kuntoutuminen monin eri keinoin ja tavoin. Kuntoutuja - sana kuvaa aktiivista yksilöä, jolla on monia

mahdollisuuksia toipua sairaudestaan. Kuntoutumisen käsitteen nostin mielenterveyskuntoutuja- käsitteen rinnalle, koska kuntoutumista ei voi tapahtua ilman kuntoutujaa. Ammatillinen aikuisopiskelu- käsiteparin otin tarkasteluun siitä syystä, että tutkimuksen toimijat liittyivät aikuisten ammattitutkinnon osan suorittamisen opettamiseen. Opettajuus-käsite on laaja. Valitsin sen, koska opettajuuden kuvataan muuttuvan yhteiskunnan muutoksen myötä jatkuvasti. Työpajalla tapahtuva mielenterveyskuntoutujien ammattitutkinnon osan opettaminen on yhteiskunnassamme uutta. Tästä syystä halusin tarkastella opettajuutta. Työpaja- käsitteen valitsin koska projekti kohdentui työpajalla tapahtuvaan opiskeluun, ohjaamiseen tai suorittamiseen. Opettajien ja työpajaohjaajien kokemusten kautta uskon opettajuuden ja työpajan saavan uudenlaisia määritelmiä.

2.1.1 Kokemuksellinen oppiminen

Kupiaksen (2001, s. 16–26) mukaan kokemuksellinen oppiminen voidaan kuvata kehämäisinä sykleinä Kolbin kokemuksellisen oppimisen mallin mukaisesti. Lähtökohtana on oppijan jo olemassa olevan kokemuksen hyödyntäminen opittavasta aiheesta. Kokemukseen perustuen opittavaa aihetta/ ilmiötä havainnoidaan ja tietoisella tasolla arvioidaan. Asian/ ilmiön ymmärtäminen ja käsitteellistäminen liittyvät kokemukselliseen oppimiseen. Uudet toimintamallit ja – teoriat viedään käytäntöön ja kehä alkaa jälleen alusta.

Kokemuksellisessa oppimisessa on itsereflektion rooli, itsetuntemuksen kasvaminen sekä toimintastrategioiden aktiivinen kokeilu ja uusiminen merkittävässä osassa. Oppijan omat kokemukset ovat välttämättömiä. Henkinen kasvu on yksi kokemuksellisen oppimisen päämäärä. (Heikkilä, 2006.) Heikkilä nostaa esiin, että kokemuksellisen oppimisen mallia on usein käytetty ammatillisessa koulutuksessa vajavaisesti. Nelivaiheinen malli on usein jäänyt vain kokeiluun ja kokemuksen esiin nostamiseen. Reflektio on jäänyt puuttumaan. Järvinen (1990, s. 11) nostaa esiin arviointivaiheen merkittävää osuutta siihen, että oppimista voidaan arvioida tapahtuneeksi.

Valitsin tähän toimintatutkimukseen yhdeksi keskeiseksi käsitteeksi kokemuksellisen oppimisen. Arvioin kokemuksellisen oppimisen nelivaiheisen mallin ilmentyvän merkittävänä tutkimuksessani eri toimijoiden näkökulmasta. Mielenterveyskuntoutujien kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun yhdistäminen on aiheena ensimmäinen Suomessa. Tästä syystä oletin useiden toimijoiden kokemuksien hyödyntämisen eri näkökulmasta edellyttävän kokemuksellisen oppimisen syklin käyttöä, jotta toiminnan kehittäminen olisi mahdollista ja kattavaa.

2.1.2 Sosiodynaaminen ohjaus

Tutkimuksen alkuvaiheen käsitteistä yksi oli sosiodynaaminen ohjaus. Sosiodynaamisen ohjauksen keskeisenä ohjauksen elementtinä on Peavyn (2004, s. 16–45) mukaan yksilön huomioiminen ohjaustilanteessa tasavertaisena ja osallistuvana. Sosiodynaamisessa ohjauksessa luotetaan siihen, että ihminen kykenee omaksumaan uudenlaisia ajattelutapoja, päätöksentekoa ja toimintatapoja. Toinen keskeinen sosiodynaamisen ohjauksen perusajatus on, että ihminen kykenee kannustavassa ympäristössä omien käsitteidensä, huoltensa ja valintojensa tutkimiseen paremmin kuin yksin ollessaan. Tavoitteena on ihmisten tukeminen löytämään uusia tai arvioituja näkökulmia elämäänsä ja tekemään valintoja toivorikkaissa ja selventävissä oloissa.

Sosiodynaamisessa ohjauksessa käytetään kulttuurisia elementtejä eli kieltä ja viestintää työvälineinä. Ohjaus on kumppanuuteen perustuvaa prosessi, jossa ohjaajalla ja opiskelijalla on kummallakin tärkeää annettavaa keskusteluun. Kummallakin olisi hyvä olla tutkijan rooli, ei niin, että toinen olisi asiantuntija ja toinen avuton vastaanottaja. Tärkeää olisi pyrkiä yhdistämään älykyys, luovuus ja elämäkokemus. Dialoginen viestintä eli viestintä, jossa tieto kulkee molempiin suuntiin ohjaajalta ohjattavalle ja toisin päin kuuluu sosiodynaamiseen ohjaukseen. Keskustelu on kaksisuuntaista, jossa kummallakin osapuolella on oman osuutensa keskusteluun ja lopputulokseen. Kahden tulkitsijan ymmärryksen tuotoksena syntyy yhteinen ymmärrys tai jaettua tietoa. Keskeistä dialogisessa viestinnässä on kuunteleminen, puhuminen, kysyminen, vastaaminen ja tarvittaessa hiljaisuus. (Peavy, 1997, s. 83–96.)

Sosiodynaaminen ohjaus on käytännön elämän ongelmien selvittämistä, ei mielenterveyden häiriöiden hoitomenetelmä. Sosiodynaamisessa ohjauksessa luotetaan siihen, että ihminen kykenee omaksumaan uudenlaisia ajattelutapoja, päätöksentekoa ja toimintatapoja. Toinen keskeinen sosiodynaamisen ohjauksen perusajatus on, että ihminen kykenee kannustavassa ympäristössä omien käsitteidensä, huoltensa ja valintojensa tutkimiseen paremmin kuin yksin ollessaan. Tavoitteena on ihmisten tukeminen löytämään uusia tai arvioituja näkökulmia elämäänsä ja tekemään valintoja toivorikkaissa ja selventävissä oloissa. Tämän kaltainen ohjaus saattaa saada aikaa terapeuttisista vaikutuksista vaikka sosiodynaamisen ohjauksen tarkoitus ei ole terapoida. Sen tarkoitus on auttaa ihmisiä vastuullisuuteen, valintoihin ja etiikkaan liittyvissä kysymyksissä. (Peavy 2004, s. 16–45.)

2.1.3 Mielenterveyskuntoutuja ja kuntoutuminen

Hyvään mielenterveyteen sisältyy kyky ihmissuhteisiin, toisista ihmisistä välittäminen, rakastaminen, kyvykkyys ja halukkuus vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa sekä omien tunteiden ilmaisuun. Myös kyvykkyys työntekoon ja oman edun valvominen ovat merkkejä hyvästä mielenterveydestä. Haastavien tilanteiden tulleessa ihmisellä tulisi olla ahdistuksen sietokykyä, menetysten sietämistä ja yleinen valmius elämän tuomiin muutoksiin. Hyvään mielenterveyteen katsotaan kuuluvaksi myös kyky erottaa todellisuus ja ajatusmaailma toisistaan. (Lehtonen & Lönnqvist, 2000, s. 13–18.)

Mielensairauksia ovat erilaiset psykoosit eli todellisuuden tajun vakava hämärtyminen, jolloin henkilön on vaikea erottaa mikä on totta ja mikä ei. Psykoosisairauksia on useita, esimerkiksi skitsofrenia erilaisine muotoineen. Muista mielenterveydenhäiriöistä lisäksi mainittakoon mielialahäiriöt, kuten masennus, kaksisuuntainen mielialahäiriö sekä erilaiset ahdistuneisuushäiriöt. Lisäksi ihmisillä voi olla vielä lukuisia muita häiriötiloja muun muassa syömishäiriö, käytöshäiriöt ja persoonallisuushäiriöt. (Lönnqvist, 2000, s. 19–49.)

Aaltonen (2007, s. 79–80) nostaa esiin mielialahäiriöiden yhteyden työkyvyttömyyseläkkeeseen. Mielialahäiriöt, neuroosit sekä stressihäiriöt ovat

suurin tekijä sairauspäiväraha-kausissa mielenterveyssyistä sairauslomalla olevista. Näiden osuus kaikista mielenterveyssyistä sairauslomalla olevista on 90 %. Psykoosien osuus on 5 %. Yhteiskunnallisista asioista voi etsiä syytä mielenterveyssyistä alkaneisiin sairauslomakausiin. Yhteiskunnan kova vaatimustaso aiheuttaa yksilöille stressiä ja uupumusta, mutta myöskään yhteiskunnassa ei ole kyetty hyödyntämään vajaatyökykyisten henkilöiden olemassa olevaa työpanosta. Anthonyn (2001) mukaan skitsofreniaa ei ole syytä nähdä kroonisena ja etenevänä sairautena. Skitsofreniasta on mahdollista tutkimusten mukaan toipua ja kuntoutua.

Kuntoutusta ja mielenterveyskuntoutumista voidaan määritellä eri tavoin eri aikoina ja erilaisissa lähtökodissa ja organisaatioissa. Järvikosken ja Härkäpään (2000, s. 3-12) mukaan kuntoutus on kasvu- tai oppimisprosessi. Pyrkimyksenä on muutos, nykyistä parempi tila, johon päästään erilaisten vaiheiden tai toimenpiteiden tai palveluiden avulla. Usein kuntoutuksessa tavoitellaan positiivista kehitystä sosiaalisissa tilanteissa ja integroitumisessa sosiaalisiin yhteisöihin. Keskeistä kuntoutuksessa on kuntoutujan elämänhallinnan paraneminen. Se on suunnitelmallista ja monialaista.

Kuntoutujan kuntoutumiseen osallistuu monia eri tahoja eri organisaatioista. Tämä tarkoittaa sitä, että vastuu ja osaaminen jakautuvat eri palvelujen tarjoajien kesken. Organisaatioiden välillä saattaa olla erilaisia näkemyksiä kuntoutujan tavoitteista ja mahdollisuuksista kuntoutujan kuntoutuksessa. Tämä voi aiheuttaa ristiriitoja eri organisaatioiden välillä. Keskeistä kuntoutujan kuntoutumisen edistämiseksi on, että eri järjestelmät ja organisaatiot tekevät yhteistyötä eri palvelu- ja kuntoutussuunnitelmia tehtäessä. (Toivio & Nordling, 2009, s. 279–304.)

Heikkilän (2001, s. 108–111) mukaan mielenterveyskuntoutustyöntekijät kohtaavat erilaisia ongelmia. Hän nostaa esiin mielenterveyskuntoutujien käytännön taitojen aliarvioimisen ja sosiaalisten taitojen yliarvioimisen. Toisena ongelmakohtana hän nostaa esiin mielenterveysongelmien kirjon. Yhteistä lukuisille eri mielenterveysongelmille on usein mielenterveyskuntoutujan laskenut itseluottamuksen ja itsekunnioituksen puute. Keskeisessä roolissa on työntekijän usko kuntoutujaan ja hänen mahdollisuuksiinsa. Kolmantena ongelmana hän nostaa esiin lukuisat määrät liian innokkaita

auttajia, jotka vaikuttavat tietävän paremmin kuin mielenterveyskuntoutuja itse mikä hänelle olisi hyväksi ja minkälainen tavoite hänelle olisi sopiva. Lisäksi hän kehottaa keskusteluun kuntoutujan kanssa siitä, kuka olisi sopiva henkilö tukemaan häntä opintojen ajan.

Heikkinen M. (2001, s. 40–55) kuvasi artikkelissaan mielenterveyskuntoutujaopiskelijoiden opintoja tukevaan yhteistyöverkostoon lukuisia eri tahoja. Hän nostaa esiin oppilaitoksen, päivä- tai työkeskuksen ohjaajat, asumispalveluyksikön tai kuntoutuskodin henkilöt, tukihenkilön, Kelan, opiskelutoverit sekä mielenterveystoimiston hoitajan ja lääkärin. Lisäksi opiskelijan perhe ja omaiset, oma-apuryhmät, työvoimatoimisto, sairaala, ystävät, Klubitalo, sosiaalitoimisto ja etujärjestöt ovat hänen mukaansa opiskelijaa tukevia yhteistyötahoja mielenterveyskuntoutujan opinnoissa.

Mielenterveysongelmat johtuvat lukuisista eri syistä. Opiskelijan ohjaus ei ole terapiaa tai ohjauksen ei kuulu keskittyä mielenterveysongelmien syntyyn vaikuttaviin syihin. Kuitenkin on tärkeää varmistaa, että mielenterveyskuntoutujaopiskelijalla on terapeuttinen tuki omassa hoitoyksikössään, oli kyse sitten ammatillisesta tai ohjaavasta koulutuksesta. Ohjaajan on tärkeää tietää opiskelijan tausta ja erityiset tarpeet, jotta hän osaa toimia tarvittaessa tulkkina kuntoutujan ja ulkomaailman välillä. (Svennevig, Ora & Kaulio, 2001, s. 63–69.)

Miettisen (2001, s. 9-14) mukaan yhteistyö oppilaitoksen, hoitolaitoksen tai sairaalan välillä on ensiarvoisen tärkeää opiskelijan opintojen onnistumisen tukemiseksi. Yhteistyö vaatii kaikilta osapuolilta ennakkoluulottomuutta, luottamusta ja ymmärrystä. Jatkuvuutta ja kokonaisvaltaisuutta lisää eri tahojen suunnitelmien yhteinen suunta ja tavoite huolimatta eri osatavoitteista ja käytetystä kielestä. Keskeistä aikuisen mielenterveyskuntoutujaopiskelijan toisen asteen koulutuksessa on aikuisen kohtaaminen, elämäkokemuksen arvostaminen, ajan antaminen, rauhallisuus ja turvallisuus. Ohjaus ei ole terapiaa, vaikka ohjausta antavat lukuisat eri ammattinimikkeiden alla toimivat ihmiset; pappi, ohjaaja, neuvoja, konsultti, mentori, sosiaalityöntekijä tai terapeutti. Ohjaus on siitä huolimatta tunteikasta ja henkilö-

kohtaista kohtaamista, kuten Svennevig ym. (2001, s. 63–69) ja Peavy (2004, s. 16–45) toteavat.

2.1.4 Ammatillinen aikuiskoulutus

Ammatillisella aikuiskoulutuksella tarkoitetaan ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomia, näyttötutkintoina suoritettavia ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja. Myös niihin valmistavaa koulutusta sekä muuta kuin näyttötutkintoon valmistavaa ammatillista lisäkoulutusta pidetään ammatillisena aikuiskoulutuksena. Ammattitaitoa voi hankkia eri tavoin. Hankittu ammattitaito osoitetaan tutkintotilaisuuksissa, jotka toteutetaan tutkinnon osittain työelämässä. Ammatillisessa perustutkinnossa näytetään ammattitaidon saavuttamisen edellyttämät tiedot ja taidot. Ammattitutkinnossa opiskelijan tulee esittää alan ammattityöntekijältä edellytetty ammattitaito ja erikoisammattitutkinnossa osoitetaan alan vaativimpien työtehtävien hallinta. Ammatillista aikuiskoulutusta järjestetään omaehtoisena koulutuksena, henkilöstökoulutuksena ja työvoimakoulutuksena. Sitä toteutetaan ammatillisissa aikuiskoulutuskeskuksissa, valtakunnallisissa ammatillisissa erikoisoppilaitoksissa ja muissa oppilaitoksissa sekä oppisopimuskoulutuksena. Ammatillisen aikuiskoulutuksen keskeinen tehtävä on ylläpitää ja kohottaa aikuisväestön ammatillista osaamista, kehittää työelämää ja edistää työllisyyttä. Ammatillisen aikuiskoulutuksen yhteydessä toteutetaan myös lakisääteistä työelämän kehittämis- ja palvelutoimintaa. (Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta, 1998/631, luvut 1-4.)

Näyttötutkintojärjestelmässä keskeinen periaate on kolmikantayhteistyö. Kolmikantayhteistyössä työantajataho, työntekijätaho sekä opettajat tekevät tiivistä yhteistyötä tutkintojen järjestämisen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Tutkinnot toteutetaan valtakunnallisten tutkinnon perusteiden ja tutkinnon järjestäjien sekä tutkintotoimikunnan solmiman sitovan näyttötutkinnon järjestämissopimuksen mukaisesti. (Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta, 1998/ 631, 7-8§.) Näyttötutkinnoissa on keskeistä riippumattomuus ammattitaidon hankintatavasta. Tutkintotilaisuuksissa osoitetaan tutkinnon tai tutkinnon osan ammattitaito. Näyttötutkintoon liittyy henkilökohtaistaminen. (Opetushallitus, 2012.) Henkilökohtaistamista tulee to-

teuttaa näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisvaiheessa, näyttötutkinnon suorittamisvaiheessa sekä tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisessa (Opetushallitus, 2006).

Suomalaisen aikuisväestön koulutustaso on kasvanut viimeisten vuosikymmenten aikana merkittävästi. Tästä huolimatta on 25–64-vuotiaista työikäisistä ollut vuonna 2012 noin 600 000 ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa. Aikuiskoulutus on koulutusorganisaatiolähtöistä eikä täten aina vastaa yksilön koulutustarpeisiin. Aikuiskoulutuksen haasteena on tavoittaa myös ne aikuiset, jotka nykyjärjestelmällä jäävät aikuiskoulutuksen ulkopuolelle. Yksilöiden koulutustarpeisiin vastaamalla, saa myös opiskelijoina aliedustetut ryhmät heille parhaiten sopivaa koulutusta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012.) Tähän tutkimukseen osallistuneet aikuiset mielenterveyskuntoutujaopiskelijat ovat kuuluneet Opetus- ja kulttuuriministeriön kuvaamaan kohderyhmään. He ovat jääneet aikuiskoulutusjärjestelmän ulkopuolelle.

2.1.5 Ammatillinen opettajuus

Hietasen (2009) mukaan erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kokemuksien mukaan ammatillisessa koulutuksessa keskeistä on opetus- ja ohjausmenetelmissä yksilöllisyys, työvaltaisuus ja työssä oppiminen. Tärkeänä tukena ovat ns. varmat opettajat ja ryhmänohjaajat. Opetus- ja ohjausmenetelmissä on keskeistä ohjausmenetelmien vaihtoehtoisuus, työvaltaisuus sekä riittävä ohjaus. Opiskelua tukevien palvelujen tulee sisältää kokonaisvaltaista huolenpitoa, yhteisvastuuta ja yhteisöllisyyttä.

Ammatillisen opettajan työ on Halsvahan (2010) mukaan muuttunut ja moninaistunut vuosikymmenten saatossa. Opettajilta odotetaan perinteisen opetustyön ohella aktiivista osallistumista yhteiskunnallisiin haasteisiin syrjäytymisuhan ja työttömyyden ehkäisemiseksi. Painetta on myös työurien pidentämiseen sekä riittävän työvoiman ylläpitämiseen suurten ikäluokkien eläköityessä. Ammatillisten opettajien haasteena on myös opetuksen siirtäminen oppilaitoksista työelämään tai työelämän tapaan toimiviin ympäristöihin. Tulevaisuudessa ammatillisen opettajan työ nähdään vielä enemmän eri tahojen kanssa yhteistyötä tekevänä ja työelämän kehittäjänä.

Opintojen ohjaukseen voi katsoa Watts ja Van Esbroeckin mukaan (2000, s. 173–187) kuuluvaksi opiskelun ohjauksen, uravalinnan ohjauksen sekä kasvun ja kehityksen ohjauksen. Opiskelijan ohjaus tarkoittaa opiskelijan edistämiseen ja etenemiseen tukemista. Uravalinnan ohjaukseen sisältyy ammatti- ja uravalinnat, jatkokoulutus ja työhön sijoittumiseen liittyvät valinnat sekä ammatillisen kehityksen ohjaaminen. Elämänhallintaan ja henkilökohtaisiin asioihin liittyvissä valinnoissa ohjausta nimitetään kasvun ja kehityksen ohjaukseksi.

Aikuisopiskelijoiden ohjausta voidaan Lehtisen ja Jokisen mukaan (1996, s. 28–31) kuvata neljän eri käsitteen mukaisesti; mentorointi, tutorointi, ohjaus ja avustaminen. Mentorointi on kokeneemman ammattilaisen ohjausta ja tukea opiskelijalle tai työnsä aloittelevalla työntekijällä. Tutoroinnissa tutor ohjaa opiskelijaa; neuvoo, tukee ja seuraa opiskelijan etenemistä. Ohjaus on opiskelijoiden auttamista erilaisissa valintatilanteissa, päätösten teossa tai opiskelijan yhdistämisessä muuhun elämään. Avustaminen on dialogisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa ohjausta opiskelijoiden kehityksen ja oppimisen edistämiseksi tasa-arvoisuuden periaatteita noudattaen. Ohjaaja ja opiskelija ovat tasavertaisia vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.

Lehtinen ja Jokinen ovat edellä jaotelleet aikuisopiskelijoiden opintojen ohjausta neljään osaan. Avustaminen on nykypäivää niin nuorten kuin aikuistenkin opintojen ohjauksessa. Opiskelija on yhä enemmän tasavertaisessa suhteessa ohjaajaan/ opettajaan ja häntä pidetään opintojensa asiantuntijana. Opiskelijalla on tieto omasta elämäntilanteestaan ja kyvyistään suoriutua erilaisista opinnoista yhdessä muiden elämänalueidensa kanssa. Opettajan rooliksi jää opetussuunnitelmien mukaisten opintojen toteutumisesta huolehtiminen, tutorointi ja ohjaus. (mt.)

Opiskelijan ohjauksessa on keskeistä myös opiskelijan päätöksentekovalmius. Sampson, Peterson, Reardon ja Lenzin (2000, s. 156–161) mukaan päätöksentekovalmius pitää sisällään opiskelijan kyvyn kognitiivisten strategioiden käsittelyyn sekä opiskelijan elämäntilanteen ja elinolosuhteet. Opiskelijat voidaan luokitella kolmeen ryhmään kognitiivisten kykyjen ja elämäntilanteen pohjalta. Ensimmäisessä tasossa opiskelijalla on valintojen tekemistä ja opiskelijan suunnittelua varten hyvät mahdollisuudet. Tällöin opiskelijalla on opiskelua mahdollistava elämäntilanne sekä kognitiiviset

kyvyt ovat hyvät. Toisella tasolla opiskelijalla on kohtuulliset valmiudet opiskeluun, mikäli hänen elämäntilanteessaan on rajoittavia tekijöitä. Kolmannessa tasossa opiskelijalla on heikot valmiudet, mikäli elämäntilanteessa on rajoittavia tekijöitä runsaasti ja kognitiivisissa taidoissa puutteita. Tällöin opiskelija tarvitsee pidempikestoista ja usein henkilökohtaista opiskelujen ohjausta.

Edellä esitetty päätöksentekovalmiuden luokittelu eri tasoihin kuvaa mielestäni hyvin sitä, etteivät kaikki opiskelijat ole samanlaisella päätöksentekovalmiudella opintoja tekemässä. Opiskelijan kanssa yhteistyötä tekevän henkilön on hyvä osata arvioida päätöksentekovalmiutta eli kognitiivisia kykyjä. Aikuisen mielenterveyskuntoutujan kanssa työskennellessä juuri päätöksentekovalmius nousee tärkeään asemaan. Erilaiset mielensairaudet voivat vaikuttaa hetkellisesti tai pysyvästi kognitiiviseen ajatteluun heikentävästi. Tämän huomioonottaminen helpottaa opiskelujen suunnittelua ja aloittamista sekä mahdollistaa ajankäytön ja voimavarojen oikein kohdentamisen. Esimerkiksi opiskelijalla ei mene vuosia elämästään hänelle liian vaikeiden tai helppojen opintojen suorittamiseen.

2.1.6 Työpaja

Suomessa perustettiin ensimmäiset työpajat 1980-luvulla nuorten syrjäytymisvaarassa oleville kouluttamattomille, työttömille nuorille. 1990-luvulla lama-aikana ja työttömyyden lisääntyessä lisääntyi työpajojen lukumäärä Suomessa. Samalla työpajojen asiakaskunta laajeni nuorista koskettamaan jopa perheitä. Lama-ajan jälkeen työpajatoiminta vakiinnutti asemaansa. Asiakaskunta muodostui nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömistä. Työpajojen sisältöjen kehittäminen ajoittui vuosille 1997–2000 asiakaskunnan edelleen laajentuessa. Koulupudokkaiden ja pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi. Pajakoulut ja valmennuksellisuus alkoivat kehittyä. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry perustettiin vuonna 1997 koordinoimaan työpajatoimintaa. Työpajojen perustehtävä on 2000-luvun jälkeen muuttunut hätäaputyöllistäjästä tuottamaan valmennus- ja kuntoutuspalveluja. Nuorten ja pitkäaikaistyöttömien lisäksi asiakasryhmään kuuluvat maahanmuuttajat, mielenterveyskuntoutajat sekä päihdeongelmaiset. (Valtakunnallinen työpajayhdistys, 2014.)

Marniemen ja Pekkalan (2005, s. 13) mukaan työpajatoiminnan kohderyhmään kuuluvat kaikki henkilöt, joiden työmarkkina-asema on madaltunut. Valtakunnallisen työpajayhdistyksen (2014) mukaan työpaja on yhteisö, jossa on päämääränä työn tekemisen ja valmentamisen avulla auttaa työpajan asiakkaita hakeutumaan koulutuksiin tai työn. Toinen tärkeä tekijä on yksilön arjenhallintataitojen parantaminen. Oppimisen metodina käytetään tekemällä oppimista sekä arjenhallinnan taitojen harjaantumisenä että erilaisten työtaitojen opettelussa. Työpajojen tehtävänä on myös toimia väylänä erilaisiin koulutuksiin. Työvalmennus ja yksilövalmennus ovat vakiinnuttaneet asemaansa työpajojen toiminnassa. Valtakunnallisen työpajayhdistyksen mukaan Suomessa on 220 työpajaa, joissa on asiakkaina n. 20 000 henkilöä.

Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimuksessa on määritelty, että jokaisen jäsenvaltion tulee pitää ammatillisen kuntoutuksen tarkoituksena sitä, että vajaakuntoinen henkilö voi saada sopivaa työtä ja edetä työssään. Tämä edistää vajaakuntoisten henkilöiden integroitumista tai uudelleenintegroitumista yhteiskuntaan. (Yleissopimus, 1983) Mielestäni yleissopimuksessa määritelty vajaakuntoisten koulutukseen ja työllisyyteen liittyvät määräykset soveltuvat hyvin toimintatutkimukseeni. Mielenterveyskuntoutajat voidaan määritellä vajaakuntoisiksi ja täten edellä mainittu yleissopimus koskee myös heitä. Työpaja tarjoaa Yleissopimuksen (1983) mukaan mahdollisuuden sopivan työn harjoitteluun sekä koulutuksen saamiseen. Tämä edesauttaa mielenterveyskuntoutujia uudelleenintegroitumaan suomalaisen yhteiskuntaan.

Juntunen (2012) nostaa opinnäytetyössään opinnollistaminen työpajaympäristössä työpajojen toimineen oppimisympäristöinä jo vuosikymmeniä. Kuitenkin ammatillisten opintojen suorittaminen työpajalla on uutta. Työpajoilla tapahtuvalla oppimisella on monia eri nimiä. Pajakoululla tarkoitetaan Starckin (2004, s. 9-17) mukaan peruskouluopetusta työpajalla. Jerohin (2012) mukaan ammatillista koulutusta voidaan tarkoittaa käsitteillä ammattikoulu, tuotantokoulu, työkoulu sekä työammattikoulu. Näissä päämääränä on ammatillisen koko tutkinnon suorittaminen työpajalla. Työpajakoulutuksella tarkoitetaan työpajan ja ammatillisen oppilaitoksen yhteistyötä, jossa opiskelija suorittaa ammatillisesta koulutuksesta osan työpajaympä-

ristössä. Myös käsitteet ammattipaja, työpaja, innopaja sekä työkoulu ovat käsitteitä, joita työpajaopiskelusta on eri kehittämisprojekteissa esiintynyt.

Työpajat ovat olleet tarkoitettuja nuorille sekä opiskelua työpajalla on kokeiltu ja kehitetty lähinnä nuorten näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa on tarkastelussa mielenterveyskuntoutujien kuntoutumisen ja ammatillinen aikuisopiskelun yhdistäminen työpajalla. Mielenterveyskuntoutujien opiskelu työpajalla kuvautuu uutena ammatillisen koulutuksen toimintamuotona ja tutkimukseni projekti vaikuttaa pilottihankkeelta. Mielenterveyskuntoutujien ammattitutkinnon osien suorittamista ei ole aikaisemmin Suomessa tutkittu. Ammattitutkinnon suorittamista ja näyttötutkintojärjestelmää on kokonaisuudessaan tutkittu vielä hyvin vähän ammattitutkinnon sekä näyttötutkintojärjestelmän tuoreuden vuoksi. Tässä tutkimusraportissa käytän työpajalla tapahtuvasta oppimisesta ja ohjauksesta käsitettä työpajapedagogiikka. Tämä käsittää sekä kuntoutumiseen että opiskelemiseen liittyvien toimintojen huomioimisen.

2.1.7 Aikaisemmat tutkimukset

Mielenterveyskuntoutujaopiskelijoiden kuntoutumisen ja ammattitutkinnon osan suorittamisen yhdistämistä työpajalla ei ole maassamme tutkittu. Työpajoilla tehtyä työhön oppimista, nuorten ja maahanmuuttajien työpajatyöskentelyä ja -opiskelua on perustutkintojen suorittamiseen liittyen tutkittu. Tämän tutkimuksen tarkoitus on kuvata kuntoutumisen ja ammattitutkinnon osan suorittaminen yhdistämistä eri toimijatahojen näkökulmasta työpajalla.

Työpajatoiminnan ja opiskelujen yhdistämisestä on tehty projekti- ja kehittämishankeraportteja. Projektit ja raportit ovat keskittyneet pääosin nuorten alle 25-vuotiaiden tai pitkäaikaistyöttömien työpajatoiminnan kuvaamiseen. Virtanen (2007) on kirjoittanut raportissaan ammatillisen osaamisen kehittämisestä työpajalla. Hänen raporttinsa keskittyy nuorten jo opilaitoksessa olevien opiskelijoiden opiskelujen tukemiseen työpajalla. Vehviläisen (2001) tutkimuksessa käsitellään keskeyttämisvaarassa olevien nuorten opiskelijoiden opintojen jatkamista työpajalla. Pajatyöskentelyn tavoitteena on suorittaa ammatillinen tutkinto. Tutkimuksesta kävi ilmi, että

työpajatyöskentely mahdollisti nuorille opintojen loppuun saattamisen mielekkäämmiin kuin pelkkä luokkaopetus.

Koskinen (2012) kuvaa tutkimuksessaan aikuisten pitkäaikaistyöttömien paluuta työelämään TehoAPAJA:n avulla. TehoAPAJA-toiminta keskittyi ammatilliseen valmennukseen ja ammatilliseen perustaitojen koulutukseen. Nivalainen (2011) on nostanut esiin kehittämishankeraportissaan työpajojen merkityksellisyyden oppimisessa. Hänen raportistaan nousee esille työpajan mahdollisuudet tarjota monipuolinen oppimisympäristö työpajan asiakkaille. Hän haastatteli tutkimukseensa työvalmentajia sekä työpajojen asiakkaita. Työvalmentajilta tullaan hänen mukaansa vaatimaan entistä enemmän pedagogisia taitoja sekä perehtyneisyyttä opetusmenetelmiin. Opiskelu työpajalla kohotti tutkimukseen osallistuneiden itsevarmuuden ja onnistumisen tunnetta sekä uskoa itseensä. Myös Jerohin (2012) on tutkinut työpajakoulutuksen merkityksiä nuoren elämässä. Hän korosti luottamuksellisen suhteen muodostumista työpajaohjaajan ja nuoren välille sekä nuoren kohtaamista kokonaisvaltaisesti. Työpajakoulutus koettiin merkityksellisenä tutkintojen loppuun suorittamiseksi.

Schellhammer-Tuominen (2013) on tutkinut työpajalla järjestettävän koulutuksen laatua. Hän jakoi työpajaympäristössä tapahtuvan koulutuksen laadun kolmeen laadun osatekijään. Näitä tekijöitä olivat puitetekijät (henkilökunta, oppimista tukeva ilmapiiri, tarkoituksenmukaiset tilat), prosessitekijät (koulutuksessa tehtävät ja opittavat asiat, yksilölliset tavoitteet, vuorovaikutustaidot, elämäntaitotaidot) sekä vaikuttavuustekijät (koulutuksella saavutetut tulokset, tulevaisuuden suunnittelu, jatkokoulutuspaikka).

Tähän tutkimukseen osallistuneet opettajat ovat siirtyneet opettamaan työpajaympäristöön. Opettajuus on tutkittu aihe Suomessa. Esimerkiksi Luukkanen (2004) on tutkinut opettajuuden muutosta. Hän tutki väitöskirjassaan opettajuuden tulevaisuuden muutoksia vuoteen 2010 mennessä, mitä opettajuudelta tulevaisuudessa edellytetään sekä mitä haasteita nämä muutokset tuovat opettajien perus- ja täydennyskoulutukselle. Hän esitti, että vuonna 2010 opettajan tulee olla eettisesti toimiva ja aktiivinen yhteiskunnan kehittäjä. Opettajuus tulee pitämään sisällään opettavan sisällön hallinnan ja oppimisen lisäksi eettisten päämäärien tavoittelua, tulevaisuuden-

hakuisuutta, yhteiskuntasuuntautuneisuutta sekä yhteistyökykyä. Lisäksi oman itsensä ja oman työn jatkuva kehittäminen ja oppiminen arvioitiin vuonna 2010 opettajuuden ydintekijöiksi.

Virolainen (2014) on tutkinut tuoreessa väitöskirjassaan ammattikorkeakoulujen työharjoitteluja. Tutkimuksen aineisto kerättiin tekniikan, liiketalouden ja hallinnon sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan koulutuksista. Tutkimukseen osallistui lehtoreita, opiskelijoita sekä työnantajien näkökulmaa edustavia henkilöitä. Harjoitteluissa oli huomattavia eroja aloittain sekä oppilaitoksittain. Opiskelijat toivoivat itsearvioinnin ohjaukseen ja ammatillisen kehityksen haasteiden tunnistamiseen enemmän tukea. Työnantajat toivoivat puolestaan enemmän yhteydenpitoa opiskelijoiden ohjauksen, opetus suunnitelman ja käytännön järjestelyjenkin osalta. Väitöskirjan tutkimustuloksena oli, että laatujärjestelmiä tulisi kehittää paremmin työnantajien näkökulmia huomioiviksi. Myös kansallisten rehtoreiden ja koulutusalojen asiantuntijaverkostot ja alojen edunvalvontajärjestöt voisivat olla mukana vaikuttamassa opetus suunnitelmien kehittämiseen. Väitöskirjatutkimuksen perusteella on osoitettavissa selkeästi oppilaitosten ja työelämän yhteistyön tarpeellisuus.

Sekä Luukkasen (2004) että Virolaisen (2014) väitöskirjat osoittavat opettajuuden olevan muutoksessa. Opettajilta edellytetään yhä enemmän vuoropuhelua yhteiskunnan ja työelämän kanssa. Nämä väitöskirjat ovat osaltaan vaikuttaneet oman ymmärryksen kehittymiseen muun kirjallisuuden ja tutkimusaineiston lisäksi mielenterveyskuntoutujia opettavien opettajuudesta työpajalla sekä siihen, miksi tutkimukseni kaltaista mielenterveyskuntoutujien opiskelua työpajalla on alkujaan lähdetty suunnittelemaan ja toteuttamaan.

Veijalainen (2007) tutki pro-gradu-tutkimuksessaan mielenterveyskuntoutujille suunnatun valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen tuloksellisuutta opiskelijoiden kokemana. Tästä tutkimuksesta kävi ilmi valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen merkityksellisyys mielenterveyskuntoutajaopiskelijoille. Yksi keskeisistä tutkimustuloksista oli se, että opiskelijoille oli erittäin merkityksellistä opiskella normaalissa opiskelu ympäristössä oppilaitoksessa. Normaaliin yhteiskuntaan kuulumisen ja rohkaisu ammatillisten opintojen aloittamiseen nousivat esille. Tuovinen (2007) tuo esiin tut-

kielmaraportissaan mielenterveyskuntoutujien halun hakeutua valmentavaan ja kuntouttavaan opetukseen parempien vuorovaikutustaitojen sekä itsetuntemuksen kartoittamiseksi. Tavoitteena oli myös valmiuksien hankkiminen työhön ja opiskeluun. Haasteina nousi esiin opiskelijoiden huoli omasta jaksamisestaan sekä mahdollisuuksistaan saada tukea työhön ja opiskeluun valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen päätyttyä.

Miettinen (2011) tutki artikkeliväitöskirjassaan Suomen kuntoutusjärjestelmää. Suomessa on neljä eri kuntoutuksen toiminnan aluetta: lääkinnällinen, ammatillinen, sosiaalinen sekä kasvatuksellinen kuntoutus. Kuntoutusjärjestelmä on muuttunut eri vuosikymmenien aikana. Kuntoutuksen asiakasryhmät ovat laajentuneet ja palvelukokonaisuudet ovat kasvaneet. Asiakkaan oma rooli on muuttunut aktiivisemmaksi. Lukuiset lait ja asetukset määrittelevät kuntoutusta. Miettisen tutkimuksen tuloksien perusteella on todettavissa yhteiskunnassamme haasteita yhdenvertaisen kuntoutuksen takaamiseksi kaikille sitä tarvitseville ja edellytykset täyttävillä henkilöille.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa uutta kokemustietoa sekä näkökulmaa mielenterveyskuntoutujaopiskelijoiden kuntoutumisen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen yhdistämisestä työpajalla. Tarkoitukseni oli esitellä uudenlaista työpajapedagogiikkaa sekä esittää ehdotuksia sen kehittämiseen tulevaisuudessa. Tämä uudenlaisen työpajapedagogiikan yhteiskunnallinen merkitys voi näkyä mielenterveyskuntoutujaopiskelijoiden ammatillisten näyttötutkintojen/-osatutkintojen suorittamisen lisääntymisenä ja sitä kautta työllistymisessä avoimille työmarkkinoille. Koulutuksen myötä osa-aikatyön/ työn tekeminen mahdollistuvat ja opiskelijat pääsevät enemmän osalliseksi yhteiskuntaan työnteon kautta työntekijöinä. Tarkoitus oli myös tarkastella mitä uutta ymmärrystä mielenterveyskuntoutujien kuntoutumisen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen yhdistäminen työpajalla tuottaa. Lisäksi tarkoitus oli tarkastella mielenterveyskuntoutujien työpajaopiskelun suhteutumista kasvatustieteeseen sekä tämän hetken yhteiskunnalliseen työ- ja opiskelutilanteeseen Suomessa.

Tarkemmat tutkimustehtävät olivat:

- kartoittaa mielenterveyskuntoutujaopiskelijoiden, työpajaohjaajien ja opettajien kokemuksia kuntoutumisen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen yhdistämisestä
- kuvata mielenterveyskuntoutujien ammatillisessa aikuiskoulutuksessa tapahtuvan näyttötutkintoperusteisen ammattitutkinnon osaa suorittavien opiskelijoiden opiskelua työpajalla
- esitellä uudenlaisen työpajapedagogiikan kokeilua ja kehittelyä

Tutkimusongelmat:

- Mitä uutta ymmärrystä mielenterveyskuntoutujien kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun yhdistäminen tuottaa?
- Kuinka mielenterveyskuntoutujien työpajaopiskelu suhteutuu kasvatustieteeseen ja tämän hetken opiskelu- ja työtilanteeseen yhteiskunnallisessa kontekstissa?

Kolmen toimijaryhmän kokemusten tarkastelu toiminnan eri vaiheissa sekä kuntoutumisen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen yhdistämiseen työpajalla liittyvien asioiden ja ilmiöiden tutkiminen olivat yksi tutkimuskysymyksistäni. Toimijoiden ulkopuolella olevien tekijöiden tarkastelua pidin merkittävänä tutkittavan toiminnan toteutuksen ja kehittämisen näkökulmasta. Myös toiminnan edellytyksiin huomion kiinnittäminen sekä kehittämisehdotuksien kokoaminen toimivat tutkimuskysymyksinä.

Tutkimuskysymykset:

- Minkälaisia kokemuksia kolmella eri toimijataholla oli suunnittelu-, toteutus- ja arviointivaiheissa kuntoutumisen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen yhdistämisestä työpajalla?
- Minkälaisia toimijoiden ulkopuolella olevia tekijöitä vaaditaan osaprojektin toteutuksessa?
- Mitä edellytyksiä toimijat nostivat esiin kuntoutumisen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen yhdistämiseksi työpajalla?
- Minkälaisia kehittämisehdotuksia toimijoiden kokemuksista ja toimintatutkimuksen muusta aineistosta nousi?

3.2 Metodologiset ratkaisut

3.2.1 Fenomenologinen lähestymistapa

Fenomenologinen lähestymistapa perustuu Virtasen (2006, s. 149–163) mukaan tutkittavien kokemusten tarkasteluun. Tämä toimintatutkimus perustuu Heideggerin hermeneuttisen fenomenologian lähtökotiin, jossa tiedon oletetaan muodostuvan ihmisten ja ulkoisten todellisuuden välisessä suhteessa. Hänen mukaansa ihmisen tapa olla maailmassa antaa merkityksen ymmärtämiselle ja tulkinnalle. Kyseessä on aina yksilön subjektiivisen kokemuksen merkityksistä eli mitä ihmisen mieli on rakentanut. Mielen merkityksimaailma rakentuu monista eri kokemuksista. Havainnot, tunne-elämykset, mielikuvat, kuvitelmat, uskomukset, mielipiteet, käsitykset sekä arvostukset ovat kokemuksista rakentuneita mielen merkityksiä. Näihin mielen merkityksien ymmärtämiseen ja tulkitsemiseen voi tutkija päästä tutkittavan kertoessa tai muulla tavalla jakamalla oman mielensä merkityksiä tutkimuksen käyttöön.

Lähdin tässä toimintatutkimuksessa siitä oletuksesta, että kuntoutumisen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen yhdistäminen työpajalla on mahdollista riippuen yksilön välisestä suhteesta (oppilaitos, työpaja, Kela jne). Karotoitin toimijoiden mielen merkityksiä tutkimastani aiheesta eri menetelmiä käyttäen (haastattelu, havainnointi, kirjallisen materiaalin lukeminen). Toimijat antoivat tutkimuskäyttöni omia kokemuksiaan ja mielissä rakentuneita merkityksiään tutkimastani aiheesta.

Virtasen mukaan (2006, s. 167–168) fenomenologisen tutkimuksen tutkimuskohteena on toisen ihmisen henkilökohtainen kokemus. Lähestymistavalle on tyypillistä, että tutkittavaa aihetta pyritään tarkastelemaan mahdollisimman aitona. Tätä kutsutaan kohdallisuudeksi. Tähän kohdallisuuden vaikuttavat monet asiat: tutkijan tiedekäsitys, tutkimuksellinen viitekehys, tietoinen tieteellinen maailmankäsitys, teoreettinen käsitys tutkimustyöstä sekä käsitys tiedon luonteesta.

Tämän toimintatutkimuksen kulkuun vaikutti oma tiedekäsitykseni, joka pohjautuu pääosin kasvatustieteelliseen ja psykologiseen tieteseen. Myös poikkitieteellinen johtaminen on vaikuttanut tiedekäsitykseni muo-

dostumiseen. Valitsemani tutkimuksen viitekehys on vaikuttanut omaan kohdallisuuteeni tutkittavasta aiheesta sekä niihin ratkaisuihin, joita olen tutkimuksen aikana sekä raporttia kirjoittaessani tehnyt. Maailmankäsitykseni ohjasi jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa aihevalintaani eli mielenterveyskuntoutujien kuntoutumisen ja opiskelemisen samanaikaisuuden tutkimista. Erityisryhmien jääminen suurempien ihmisryhmien jalkoihin on innoittanut minua erityisryhmien asioiden esiin nostattamiseen. Teoreettinen käsitykseni tutkimustyöstä on muodostunut ammattikoulutason, opistotason sekä yliopistotason opinnoista vuosien varrella. Väistämättömästi oma ymmärrykseni tiedon luonteesta on ollut vaikuttamassa jo arkipäivän valintojen kautta tämänkin tutkimuksen kulkuun.

Fenomenologiaa käytettäessä metodina tutkija hankkii aineiston niin, että tutkija saattaa vaikuttaa tutkittavien kokemuksiin. Tutkimuksessa käytettävien kysymyksien tulee olla mahdollisimman avoimia. Tutkijan läsnäolo haastattelutilanteissa vaikuttaa aina jossakin määrin haastateltavan vastauksiin, mutta vaikutukset tulisi minimoida. Haastateltavien määrä on yleensä 6-10 henkilöä. Haastateltavien lukumäärää keskeisempi on löytää juuri oikeat henkilöt kertomaan tutkittavasta aiheesta. Tutkijan tulee perustella haastattelurunko omasta tieteellisestä näkökulmastaan käsin. (Virtanen 2006, s. 170–174.)

Tässä tutkimuksessa on käytetty fenomenologisen tutkimuksen metodin piirteitä, mutta ei puhtaasti. Teemahaastattelun kysymykset olivat fenomenologiselle tutkimukselle tyypillisesti avoimet ja myös esittämäni lisäkysymykset olivat mahdollisimman vähän vastaajia johdattelevia. Haastateltavien määrä oli 15 henkilöä, joka on hieman enemmän kuin fenomenologiseen metodiin yleensä suositellaan. Arvioin kuitenkin, että kaikkien tutkimuksessa mukanaolevien läsnäolo oli mahdollisimman laajan kokemustiedon saamiseksi tärkeää. Haastattelurunko on perusteltavissa aiempien tieteellisten opintojen perusteella. Haastattelut analysoitiin teemojen mukaisesti teemoittelua käyttäen. Tutkimuksen johtopäätökset on nostettu esiin eri toimijoiden kokemuksia yhdistäen sekä koko toimintatutkimuksen aikana karttuneiden tutkimusaineistojen ja tutkijakokemuksen myötä.

3.2.2 Toimintatutkimuksellinen tapaustutkimus

Toteutin tutkimuksen toimintatutkimuksellisena tapaustutkimuksena. Valitsin toimintatutkimuksen, koska olin ollut osallisena kyseisen työpajan ja oppilaitoksen kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun projektissa. Osallistuin työelämäryhmän kokouksiin sekä yhden iltapäivän seminaarin suunnitteluun ja toteutukseen yhdessä tutkimukseen osallistuneiden ja muiden yhteistyötahojen tahojen kanssa kevään ja syksyn 2013 aikana. Heikkisen H. (2001, s. 170–185) mukaan toimintatutkimus ei ole varsinainen tutkimusmenetelmä, vaan enemmän lähestymistapa. Toimintatutkimukselle on tavanomaista toimia ja tutkia samanaikaisesti. Tutkimus on käytännönläheistä ja jatkuva kehittäminen sekä arviointi ovat toteutettavissa vuorotellen. Toimintatutkimuksessa toiminta on yhtä aikaa sekä toiminta että tutkimus.

Valitsin tapaustutkimuksen, koska tarkoituksena on kuvata työpajaoppilaitosyhteistyötä yhden tapauksen avulla. Tapaustutkimuksessa on tyypillistä tarkastella tutkittavaa ilmiötä totuudenmukaisessa ympäristössä. Tapaustutkimukselle on tyypillistä käyttää eri tutkimusmetodien avulla hankittua tutkimusaineistoa. (Yin, 1991, s. 14–24.) Tapaustutkimuksessa on usein niin, että ollaan kiinnostuneita useista eri tapauksista. Tietämättä muista tapauksista ei voi ymmärtää yhtä yksittäistä tapausta (Stake, 1994, s. 235–238.) Mielestäni oma tutkimukseni noudattelee selkeästi tapaustutkimusta kuvaavia piirteitä. Tutkimukseni kohde, uudenlainen pedagoginen ilmiö sekä toimijat, ovat yksittäinen tapaus. Tutkimukseeni osallistui kuitenkin kolme eri toimijatahoa, joten tutkimus ei tarkastele vain yhtä projektiin osallistunutta ryhmää esimerkiksi opiskelijoita.

Tapaustutkimuksen tyypillisiä ominaisuuksia ovat partikulaarisuus, deskriptiivisyys, heuristisuus sekä induktiivisuus. Partikulaarisuus tapaustutkimuksessa tarkoittaa yhden rajatun kokonaisuuden kuvaamista. Tarkoituksena on tuoda esiin mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva tutkittavasta tapauksesta. Deskriptiivisyys tapaustutkimuksessa tarkoittaa tapauksen kuvaamista eri tavoin. Tapausta kuvaavina keinoina voidaan käyttää siitä olevia dokumentteja, tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden haastattelujen lainauksia tai muuta esiin tullutta tutkimusaineistoa. Heuristisuus tapaustutkimuksessa tarkoittaa ymmärryksen laajenemista tutkittavasta tapaukses-

ta. Aikaisemman tiedon ja taidon vahvistaminen, aiempien kokemusten laajentaminen sekä merkityksien luominen tutkittavasta tapauksesta kuuluvat heuristisuuteen tapaustutkimuksessa. Induktiivisuus tapaustutkimuksessa tarkoittaa tutkittavan ilmiön tarkastelua ilman teoriaohjaavuutta tai rajattuja ennakkokäsityksiä. Tapauksen tutkiminen on tutkimusmatka ilman selkeää päämäärää tai ennalta asetettuja tavoitetta. (Merriam, 1988, s. 11–15.)

Tämän toimintatutkimuksellisen tapaustutkimuksen oli tarkoitus tuoda esiin mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva yhdestä kuntoutumisen ja opiskelun osaprojektista. Tutkittavaa tapausta oli tarkoitus kuvata monin eri keinoin haastattelujen, osallisuuden kuvaamisen sekä kirjallisen aineiston avulla. Tapauksen kuvaamisen tarkoitus on laajentaa omaa ymmärrystäni tutkittavasta aiheesta. Myös tutkimukseen osallistuneiden toimijoiden sekä tätä tutkimusraporttia lukevien henkilöiden uskon laajentavan omaa ymmärrystään kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun yhdistämisestä työpajalla. Tutkimuksella ei ole ollut selkeää tavoitetta tai päämäärää, vaan tarkoitus on aineistolähtöisesti kuvata kokemuksia ja esitellä uudenlaisen pedagogiikan syntyä mielenterveyskuntoutujien opiskelusta työpajalla.

3.3 *Aineiston hankinta*

Toteutin haastattelut teemojen (Liite1) mukaisesti haastatteleamalla mielenterveyskuntoutujaopiskelijoita, työpajaohjaajia sekä opettajia. Teemat toimivat työkaluina, jotta sain haastateltavat johdonmukaisesti puhumaan tutkittavasta aiheesta. Hirsjärven, Remeksen & Sajavaaran (2007, s. 34–40) mukaan haastattelussa erityisenä etuna on, että siinä haastattelija voi myötäillä haastateltavaa ja kerätä aineistoa joustavasti. Haastattelussa tutkittava on aktiivinen ja merkityksiä luova subjekti. Haastattelu voidaan valita aineistonkeruutavaksi, mikäli tutkittava aihe on vähän tutkittu ja tutkijan on vaikea ennalta ennustaa vastauksia. Lisäksi haastattelu on hyvä aineistonkeruumenetelmä, mikäli tutkimuksen aihe mahdollisesti tuo esiin vastauksia monitahoisesti. Vastauksien selventäminen ja syventäminen on mahdollista, samoin lisäkysymysten esittäminen tutkittavalle haastattelun aikana. (Hirsjärven, Remeksen & Sajavaara, 2007, s. 34–40.) Teemahaastattelun aineisto

litteroidaan, teemoitellaan haastatteluteemojen sekä aineistolähtöisten teemojen avulla (Hirsjärvi & Hurme, 2000, s. 41–48, s. 135–183).

Haastatteluun osallistui 15 henkilöä. Kuuden opiskelijan haastattelu oli ryhmähaastattelu. Yksilöhaastatteluja tein neljälle opettajille. Kolmelle tutkintotilaisuudessa arvioineelle työpajaohjaajalle oli ryhmähaastattelu. Kahdelle opiskelijoita eniten ohjanneille työpajaohjaajille tein yksilöhaastattelut. Opettajille ja työpajaohjaajille valikoitui yksilöhaastattelu. Teemoitelin litteroidun aineiston teemahaastattelurungon teemojen mukaisesti.

Hirsjärven ym. (2000, 41–48, s. 135–183) perusteet haastattelumenetelmän käytölle ovat mielestäni hyvin perusteltuja. Tutkimukseni aihe voitaisiin ajatella olevan vain oppimista yhdenlaisessa oppimisympäristössä. Katson sen kuitenkin olevan jotakin paljon syvempää. Se on opiskelijoiden, opettajien ja työpajaohjaajien henkilökohtaisia kokemuksia tästä uudelta opiskelun ja kuntoutumisen yhdistämisestä. Haastattelu sopii tästä syystä mielestäni parhaiten pääasialliseksi tutkimusaineiston keräämisen muodoksi tässä tutkimuksessa.

Haastattelin opiskelijoita yhtenä ryhmänä. Ryhmähaastattelun valitsin siksi, että haastateltavat saavat tarvittaessa tukea toisilta opiskelijoilta, jotka jo ovat heille tuttuja ihmisiä. Arvioni mukaan ryhmähaastattelu olisi ollut myös opettajille ja työpajaohjaajille sopiva menetelmä. Opettajien haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina heidän omasta toiveestaan (aikataululliset syyt). Nämä yksilöhaastattelut osoittautuivat tarpeellisiksi tutkimusaineiston kattavuuden kannalta, koska opettajilla oli ollut selkeästi erilaiset työnkuvat kehittämissuorituksissa. Arvioni mukaan yksilöhaastattelujen ansiosta aineisto muodostui kattavammaksi, koska haastattelutilanteessa ei ollut toisia opettajia ohjaamassa keskustelua. Haastattelujen edessä minulle selvisi vielä kahden opettajan merkittävä osuus tutkintotilaisuuden onnistumisen kannalta. Tavoitin heistä toisen haastattelua varten, toinen ei ollut enää organisaation tehtävissä ja näin en häntä voinut tutkimukseen pyytää.

Työpajaohjaajat jaoin kahteen ryhmään. Toinen ryhmä oli ne työpajaohjaajat, jotka ovat tiiviisti olleet ohjaamassa ja opastamassa opiskelijoita. Toinen ryhmä puolestaan oli sellaisia työpajaohjaajia, jotka olivat arvioimassa tutkintotilaisuuksia. Alkuperäinen tarkoitukseni ei ollut eritellä opiskelijoiden, opettajien ja työpajaohjaajien kokemusten eroja ja yhtäläisyyk-

siä. Tarkoituksena oli kuvata mitä mielenterveyskuntoutujaopiskelijoiden kuntoutumisen ja ammatillisen opiskelun yhdistäminen työpajaympäristössä oli kolmen erilaisen näkökulman perusteella.

Teemahaastattelun aluksi kysyin keskeisiä asioita: ikä, sukupuoli, aikaisempi koulutus- ja opiskelutausta, työpajalla käyntiaika opiskelijoilta ja työpajaohjaajilta työssäoloaika työpajalla, opettajien työkokemus sekä työkokemus mielenterveyskuntoutujien opetuksesta. Varsinaisia teemoja olivat: a) orientoituminen työpajalla tapahtuvaan opiskeluun, b) työpaja opiskeluympäristönä- kuvailua, c) yhteistyö eri tahojen kanssa, d) työpajaympäristössä tapahtuneen opiskelun merkitykset yksilölle ja muille osallistuneille, e) haasteet ja onnistumiset, f) tulevaisuuden visiot (henkilökohtaiset sekä organisatoriset että mahdolliset yhteiskunnalliset) g) mitä muuta haluaa aiheesta vielä kertoa. Teemahaastattelun teemat valitsin teoriaohjaavasti tutkimuksen keskeisten käsitteiden ohjaamana, mutta myös osallisuuteni tutkimuksen toimintaan ennen haastattelujen toteuttamista toimi ohjaavana tekijänä teemojen valinnassa. Valitsin teemat mahdollisimman laajasti, jotta kokemusten kartoittaminen ja kuvaaminen olisi mahdollisimman laaja-alaista tutkittavasta aiheesta.

Teemahaastattelussa on tyypillistä haastattelun aihepiirin tietämys, mutta kysymyksiä ei ole tarkasti muotoiltu eikä tarkkaa järjestystä ole päätetty (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2007, s. 199–207). Haastattelijalla on haastattelutilanteessa muistilista, mutta valmiita kysymyksiä siinä ei ole. Näin haastattelijan on mahdollista varmistaa, että kaikki suunnitellut teema-alueet tulee läpikäytyä. (Eskola & Suoranta, 1998, s. 85–135.)

Haastattelussa keskeistä luottamuksen syntymiseen on Eskolan ja suorannan (1998, s. 85–135) mukaan rehellisyys eli tutkijan tulee kertoa oppilaitos, jossa tutkija opiskelee, miksi juuri kyseinen haastateltava on valittu haastateltavaksi, tutkimuksen tarkoitus, luottamuksellisuuden selventäminen, arvioidun haastatteluajan kesto. Haastattelun tulee perustua vapaaehtoisuuteen.

Lähestyin opiskelijoita työpajaohjaajien avulla. Työpajaohjaajat veivät sähköpostitse lähettämäni viestin jokaisella tavoittamalleen ammatillisista aikuisopiskelua suorittaneelle opiskelijalle sekä projektiin osallistuneelle

työpajaohjaajalle. Kahdeksasta opiskelijoista tavoitettiin kuusi ja viidestä työpajaohjaajasta kaikki viisi. Järjestin heille mahdollisuuden tulla kuulemaan etukäteen tulevasta tutkimuksesta sekä haastattelusta. Informaatiotilaisuudessa oli opiskelijoita läsnä neljä ja työpajaohjaajia kolme. Opettajia lähestyin kehittämisprojektin johtajan kautta lähettämälläni sähköpostilla, jossa kerroin tutkimuksen tarkoituksesta ja pyysin heitä ottamaan yhteyttä, mikäli suostuvat osallistumaan tutkimukseen. Kahdesta opettajasta otti tässä vaiheessa yhteyttä molemmat ja myöhemmin pyysin vielä kahta muuta opettajaa osallistumaan tutkimukseen sillä heidän merkittävä roolinsa tuli esiin haastattelujen edetessä. Viidestä opettajasta osallistui tutkimukseen neljä.

Opiskelijoille ja työpajaohjaajille tarkoitetussa informaatiokerrassa sovimme opiskelijoiden ryhmähaastattelupäivän, tutkintotilaisuuden arvioivien työpajaohjaajien ryhmähaastattelupäivän sekä pajaohjaajana toimivien työpajaohjaajien yksilöhaastattelujen ajankohdan. Yksi haastatteluista sovittiin pidettäväksi haastateltavan kotona hänen toiveestaan, muut haastattelut toteutettiin työpajan kokoustilassa. Aluksi tarkoituksena oli haastatella kahta- kolmea opettajaa. Haastattelujen edetessä ilmeni vielä tarve ja mahdollisuus haastatella tutkintotilaisuuksia arvioinutta opettajaa. Kaikki neljä opettajaa suostuivat tutkimukseen ja sovimme yksilöhaastattelujen ajankohdat. Opettajien haastattelut tapahtuivat heidän toivomissaan tiloissa, heidän työpaikoissaan.

Jokaisen haastattelun alussa esittelin itseni ja kerroin mistä yliopistosta tulen sekä mihin tarkoitukseen tutkimusta käytetään. Kertasin miksi juuri haastateltava oli valittu tutkimukseen sekä korostin haastateltavien tärkeää merkitystä tutkimukseen. Luottamuksellisuuden takaaminen sekä anonymiteettisuojan lupaaminen olivat merkityksellisessä roolissa haastattelujen alussa. Haastattelujen alussa arvioin haastattelujen kestoksi n. 1-1,5 tuntia. Tämä ajankäytöstä sopiminen toi rauhallisuutta ja turvallisuutta haastattelu-tilanteisiin sekä samalla fokusoi haastateltavat aiheeseen, eikä heidän tarvinnut pitää huolta ajan kulusta. Haastattelujen alussa kerroin haastattelun nauhoituksen käyttämisestä tutkimustarkoitukseen ja tutkimusaineiston säilyttämisestä Tampereen yliopiston ohjeiden mukaisesti. Tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuuden kertaamisen pidin tärkeänä tutkimuksesta informoitaessa ja haastattelujen aloitusvaiheessa.

Ryhmähaastattelussa paikalla on useita haastateltavia yhtäaikaisesti. Tavoitteena on aikaansaada ryhmäkeskustelu tutkijan valitsemasta aiheesta tai teemasta. Ryhmähaastattelun eduiksi voidaan katsoa haastateltavien toisilta haastateltavilta saadun tuen. Tämä on erityisen merkittävä silloin, jos voi olettaa haastattelujen jännittävän tutkittavaa kovasti. Ryhmässä toiset haastateltavat voivat rohkaista ja tukea toisiaan. Haastateltavien henkilöiden tulisi olla mahdollisimman homogeenisiä, jotta he ymmärtäisivät esitetyt käsitteet ja teemat mahdollisimman samankaltaisesti. Jonkinlainen yhteinen ymmärrys on edellytys keskustelun syntymiselle. Ryhmähaastattelussa tavoitteena on vapaa ilmapiiri, asiassa pysyminen suhteellisen vapaamuotoisesti. Usean ihmisen kanssa sopivan ajankohdan löytyminen voi olla haasteellista. (Eskola & Suoranta, 1998, s. 85–135.)

Opiskelijat samoin kuin tutkintotilaisuutta arvioineet työpajaohjaajat olivat yhtäaikaisesti omina ryhminään haastateltavina tutkimuksessani. Haastattelut etenivät ilman kiireen tuntua. Oletukseni mukaan haastateltavat saattavat saada toisiltaan tukea asioiden muistamiseen, mutta myös omien mielipiteiden kertomiseen. Haastattelutilanteissa en havainnut tutkimusta haittaavia ihmissuhteita kummassakaan haastattelussa ryhmässä. Päinvastoin oli havaittavissa ryhmäläisten saavan toisiltaan sekä henkistä että muistin tukea.

Oletan, että haastateltavat kertoivat haastattelussa kokemuksistaan monisanaisemmin kuin, jos olisin pyytänyt heitä kirjallisesti kuvamaan kokemuksia prosessista. Uskon saaneeni enemmän tutkimustarkoitukseen sopivaa tutkimusaineistoa haastattelujen kuin minkään muun aineistonkeruun menetelmän avulla. Kaikki tutkittavat olivat valmiita ja halukkaita puhumaan tutkittavasta aiheesta. Osa haastateltavista oli vähäpuheisempia ja osa puhui enemmän. Ryhmähaastatteluissa pidin huolen, että kaikki osallistujat saivat puheenvuoron mahdollisimman tasapuolisesti. Haastattelut noudattelivat teemahaastattelurungon mukaista järjestystä, mutta ajoittain haastatteluissa käsittelyjärjestys saattoi vaihdella. Esitin tukikysymyksiä teemoista tarvittaessa, eivätkä ne olleet ennalta määriteltyjä tai kaikille samoja. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, s. 96–98) mukaisesti pyrin kuitenkin minimoimaan omaa tutkijan osuuttani ja vaikuttavuuttani tutkittavien vastauksiin. Haastateltavat kuvasivat ennalta määrittelemieni teemojen mukaisesti tutkittavaa aihetta

tietämättä teemahaastatteluni rungosta. He etenivät haastatteluissa hyvin systemaattisesti.

Haastatteluaineistoni oli pieni, mutta siinä oli edustajia jokaisesta kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun toteutukseen osallistuneesta toimijaryhmästä. Toimijaryhmien osallistujamäärät olivat keskenään samaa suuruusluokkaa, joten se vahvistaa tutkimuksen tarkastelua eri ryhmien näkökulmista.

3.4 Aineiston analyysi

Eskolan ja Suorannan (1998, s. 138–154) mukaan tutkijan on vaikeaa erottaa milloin on kyse aineistolähtöisestä analyysistä ja milloin on kyse teorialähtöisestä analyysistä. Joskus voi olla tarpeellista olla pitämättä tiukasti kiinni aineistolähtöisestä analyysistä ja antaa teorian ohjata analyysiä. Näin tutkijan ei tarvitse väkinäisesti keksiä erilaisia osia tutkimukseen, jotka saattavat olla jo olemassa jollakin ”mielikuvituksettomammalla” nimellä.

Teemoittelu on luonnollinen analyysimenetelmä silloin, kun arvioidaan suurin piirtein, mitä teemoja aineistosta voi löytyä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Teemoittelussa analyysivaiheessa tarkastellaan Hirsjärven ja Hurmeen (2000, s. 173) mukaan sellaisia aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä useammalle haastateltavalle. Ne saattavat pohjautua teemahaastattelun teemoihin, ja odotettavaa onkin, että ainakin lähtökohta-temat nousevat esiin. Sen lisäksi tulee tavallisesti esiin muita teemoja. Näin syntyviin teemoihin voi luonnollisesti kuulua myös alkuperäisten teemojen yhteydet.

Tämän tutkimuksen aineisto on analysoitu teemahaastattelun ohjaaman rungon mukaisesti, osin hieman mukailtuna. Eskolan ja Suorannan (1998, s. 154–165) mukaan teemahaastattelurungon käyttö on hyvä tapa jäsentää tutkimusaineistoa. Siinä yhdistyy aiemman teorian käyttö sekä tutkijan oma kokemus. Tässä tavassa etsitään tutkimusaineistosta teemahaastattelurungon kanssa yhteneviä ajatuksia ja aiheita. Kuitenkin on tärkeää huomioida jo tässä vaiheessa tutkijan tulkinta ja päätöksenteko siitä, mikä hänen mielestään kuuluu eri teemojen alle.

Luin haastattelujen sana-sanalta litteroituja tekstejä moneen kertaan. Litterointivaiheessa en vielä valikoinut, mitä haastatteluaineistosta tulen käyttämään tutkimuksessa. Tämän jälkeen merkitsin jokaiseen paperiin kirjaimin tai numeroin tekstikohtia, jotka toistuivat teksteissä tai muutoin vaikuttivat merkittävältä. Merkitsin eri toimijat eri koodeilla. Aluksi tarkoitukseni oli yhdistää kaikkien toimijoiden kokemukset yhdeksi ryhmäksi taatakseni varmemmin anonyymiyden, mutta tämä osoittautui sekavaksi tavaksi tutkimuksen raportoinnin kannalta. Tästä syystä päädyin koodaamaan toimijat itsenäisinä ryhminä sekä myös raportoimaan haastattelut toimijoittain. Koodattuna tekstiä oli helpompi tulkita kuin ilman minkäänlaista koodausta, kuten Saaranen-Kauppinenkin ym. (2006) toteaa. Päädyin koodaamaan eri toimijat eri tavoin: opiskelijat kirjaimilla, työpajaohjaajat numeroilla sekä opettajat kirjain-numeroyhdistelmillä. Koodauksen edetessä tein lopullista teemoittelua yhdistelemällä samankaltaisia ilmaisuja toisiinsa.

Seuraavaksi keräsin teemahaastattelun teemojen alle vastaavia aineistosta nousseita kuvauksia kustakin teemasta. Yhteensä aineistosta nostin esiin neljä pääteemaa: toimijoiden kokemukset työpajaopiskelusta, yhteistyöstä eri tahojen kanssa, työpajaopiskelun haasteista ja positiivisista kokemuksista sekä tulevaisuuden visioista. Toimijoiden kokemukset työpajaopiskelusta jaoin kolmeen alateemaan: orientoituminen, kuvailu sekä merkitykset. Toinen alateemoihin jaettu pääteema on työpajaopiskelun haasteet ja positiiviset kokemukset toimijoiden kokemana. Alateemat ovat toiminnan haasteet ja onnistumiset. Yhteistyö eri tahojen kanssa sekä tulevaisuuden visiot säilyivät itsenäisinä pääteemoina.

4 TOIMIJOIDEN KOKEMUKSIA TYÖPAJAPEDAGOGIIKASTA

4.1 Toiminnan ja toimijoiden kuvaus

Tämä toimintatutkimus keskittyi työpaja-oppilaitosyhteistyöhön, jossa mielensairaus on kuntoutumisen lähtökohtana. Työpajaopiskelukokeilu oli yksi osa vuosia kestänyttä mielenterveyskuntoutujien ammatillista tutkintotavoitteista koulutusta, kuntoutumista sekä työllistymistä edistävää laajempaa oppilaitoksessa toiminutta projektia. Työelämäryhmät olivat jo oppilaitoksella vakiintunut käytäntö. Osaprojektissa ollut työelämäryhmä kokosi yhteen oppilaitoksen ja työelämän edustajien lisäksi mielenterveyskuntoutujien edustajia. Työpajaopiskelun tukena toimi säännöllisesti kuukausittain koontuva työelämäryhmä. Työelämäryhmässä oli esillä työpajaopiskelun sen hetkinen tilanne kaikkien toimijatahojen näkökulmasta.

Olin itse osallinen työelämäryhmään. Osallistuin ryhmään vuoden ajan 08/2012 - 08/2013. En osallistunut jokaiselle ryhmäkerralle, mutta kävimme keskusteluja sähköisesti projektin johtajan kanssa esillä olleista teemoista. Ryhmä oli aloittanut tapaamiset jo ennen kuin aloitin ryhmässä. Minut pyydettiin ryhmään hoitotahon edustajana. Perustehtävääni työssäni psykiatrisena sairaanhoitajana kuului mielenterveyskuntoutujien koulutus- ja työelämään ohjaaminen hoidon ja kuntoutuksen lisäksi. Oma kokemukseni ja näkemykseni hoitotahon edustajana oli peräisin eri lähtökohdista kuin oppilaitoksen, työpajan tai mielenterveyskuntoutujien edustajilla. Työelämäryhmän toimesta järjestettiin seminaari-iltapäivä, jossa kerrottiin koko laajemman projektin tavoitteista ja toteutuksesta. Tässä tutkimuksessa oleva projektin osa oli seminaari-iltapäivässä myös esillä. Osallistuin seminaari-iltapäivän suunnitteluun sekä minulla oli siellä kandidaatin tutkielman esitelypuheenvuoro opintojen ohjauksesta avohoidossa mielenterveyskuntoutujien näkökulmasta.

Tutkimuksessani osallistuneet toimijat suorittivat, opettivat tai ohjasivat kodin tekstiili- ja vaatehuoltopalvelujen tutkinnon osaa tutkinnon perusteissa vaadittujen ammattitaitovaatimusten mukaisesti. Kaikilla opiskelijoilla oli henkilökohtaistettu tutkintotilaisuus näyttötutkinnon järjestämissuunnitelman mukaisesti, jossa he osoittivat laaja-alaisesti tutkinnon perusteiden mukaisesti ammatillisen osaamisen oikeassa työtoiminnassa. Koulutuksen järjestäjällä on mahdollisuus päättää tutkintotilaisuuteen valmistavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä (Opetushallitus, 2012). Tutkimuksessani valmistava koulutus järjestettiin työpaja-asiakkaiden toiveesta työpajalla. Heillä oli enemmän lähiopetuspäiviä valmistavassa koulutuksessa verrattuna oppilaitoksessa opiskeleviin opiskelijoihin. Lisäopetuksen määrä on valmistavassa koulutuksessa Opetushallituksen (2012) näyttötutkintopöytäkirjan mukaan sallittua, mutta tutkintotilaisuudessa on tutkinnonsuorittajan täytettävä ammattitaitovaatimusten mukaisesti kriteerit. Tutkintotilaisuutta ei voi mukauttaa. Tutkinto suoritetaan tutkinnonjärjestämissopimuksen mukaisesti niin, että tutkinnon perusteiden mukainen osaaminen tulee osoitettua.

Tutkimuksen kohteena olevalla kolmannen sektorin työpajalla harjoitellaan käytännön töitä erilaisten työhön liittyvien taitojen, arkielämässä vaadittavien taitojen sekä sosiaalisten taitojen harjoittamista. Keskeistä on myös perustyöelämätaitojen opettelu sekä oman väylän etsiminen koulutukseen tai työhön. Opetusministeriön (2004) työpajatyöryhmän muistiossa ja selvityksissä on nostettu nuorten työpajatoiminnan painopisteen siirtyminen työkokemusta antavasta toiminnasta valmentavaan toimintaan. Siinä keskeistä on sosiaalisten taitojen ja arjenhallintataitojen vahvistaminen sekä koulutukseen ja työelämään vaadittavien valmiuksien tukeminen ja ohjaaminen. Vastaavien valmiuksien tukeminen ja ohjaaminen koskee myös mielenterveyskuntoutujia.

Työpajaopiskelussa olleessa kotityöpalvelujen ammattitutkinnon osassa kodin tekstiili- ja vaatehuoltopalvelut löytyi laajemman projektin kokemuksen seurauksena. Osa opiskelijoista koki suorittamaansa puistopuutarhurin ammattitutkintoa liian vaativana ja tutkinnon tunteva opettaja löysi heille helpommin suoritettavan tutkinnon osan kotityöpalvelujen ammatti-

tutkinnosta. Tämä johdatteli projektin opettajia kotityöpalvelujen ammattitutkinnon äärelle.

Kotityöpalvelujen ammattitutkinto muodostuu yhdestä pakollisesta sekä kahdesta valinnaisesta tutkinnon osasta. Näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen ei ole asetettu ennakkoehtoja koulutuksen järjestämisestä. Koulutuksen järjestäjä päättää valmistavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä suoritettavan tutkinnon perusteita noudattaen opiskelijan aikaisemmin hankitun osaamisen perusteella. (Opetushallitus, 2013.)

Työvalmennusta oli jo kokeiltu laajemman projektin yhteydessä ennen työpajaopiskelussa tapahtunutta työvalmennusta. Tähän toimintatutkimukseen osallistuneet opiskelijat suorittivat yhtä tutkinnon osaa kotityöpalvelujen ammattitutkinnosta. Oppilaitoksessa oli jo kokemusta opintopiireistä, mutta työpajaopiskelussa opintopiiritoimintaa kehitettiin paremmin työpajaopiskeluun sopivaksi. Työpajan opintopiireissä oli läsnä jatkuva ohjaus työpajaohjaajan sekä ajoittain myös opettajien toimesta. Opintopiireissä kerrattiin opiskeltuja asioita, mutta myös pohdittiin kattavasti opiskelijoiden voimavaroja, kuntoutumista sekä arjessa olevia muita asioita.

Valmiit ja toimivat lukujärjestykset olivat käynnissä olevan laajemman projektin johtajan tekemiä. Toimivien lukujärjestyksien laadinnassa ja selkeän struktuurin luomisessa koko työpajaopiskelulle on otettava huomioon laajemman projektin aikaisemmin tuottama kokemus ja tieto. Merkittävässä roolissa työpajaopiskelun struktuurin järjestelyissä oli laajemman projektin sekä osaprojektin johtaja.

Kotityöpalvelujen ammattitutkinnon perusteet (Opetushallitus, 2005) oli yksi osa tämän toimintatutkimuksen aineistoa. Perusteista kävi ilmi vaadittavan tutkinnon ja tässä osaprojektissa suoritettavan kodin tekstiili- ja vaatehuoltopalvelujen ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja kriteerit sekä ammattitaidon osoittamistavat. Kaikilla haastatteluun osallistuneilla toimijoilla oli myös osaprojektin aikana käytössä vaadittavan näyttötutkinnon perusteet ja perusteita oli läpikäyty opiskelijoiden kanssa.

Lisäksi sain käyttööni tutkimusaineistona yhden opiskelijan opiskelumateriaalit: lukujärjestykset, ainekohtaiset teoriamateriaalit, näyttötutkinnon perusteista kodin tekstiili- ja vaatehuoltopalvelujen tutkinnonosan sisällöt, harjoitusopintokirjat sekä opiskelupäiväkirjan.

Oma työkokemukseni 18-vuoden ajalta hoitotyöstä, josta kolmetoista vuotta psykiatrissa hoitotyötä, johdatti minut tutkimukseni aiheen äärelle. Työkokemukseni kautta olen saanut tarkastella vaikeitakin psyykkisiä sairauksia sairastavia ihmisiä ja heidän kuntoutumistaan. Hoitosuositukset ja –linjaukset ovat työurani aikana muuttuneet. Vakavaan mielensairauteen sairastuminen ei nykypäivänä tarkoita työkyvyttömyyseläkettä tai työ- ja koulutuskelpoisuuden menettämistä. Hoitomuodot ja sairauksien ymmärrys ovat muuttuneet kymmenessä vuodessa. Psyykkisiin sairauksiin sairastuneilla uskotaan olevan mahdollisuuksia työ- ja koulutuselämään. Kuntoutumisen tulee olla sellaisessa vaiheessa, että työ- ja koulutusasioiden suunnittelu ja toteutus ovat ajankohtaisia kuntoutujan koko elämäntilanne huomioiden. Opiskelun ja työn on oltava kuntoutujan voinnin ja kykyjen tasoista. Tähän tutkimukseen osallistuneiden kuntoutujien sairaus ja elämäntilanne oli sellaisia, että opiskelemista oli mahdollista kokeilla runsaasti tuetussa ja ohjatussa muodossa.

Toimintatutkimukseni koostuu laajemman projektin osaprojektiin osallistumisesta edellä kuvaamaani mukaisesti. Haastatteluaineisto on kokemusten päätutkimusaineisto. Väistämättä tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen ovat vaikuttaneet osallisuuteni toimintaan, mutta mahdollisuuteni kehittää toimintaa tutkimuksen aikana olivat hyvin vähäiset. Osaprojektikokeilu oli jo loppunut ennen tämän tutkimuksen alkua. Osaprojektikokeilu sai kuitenkin jatkoa ilman projektirahoitusta. Haastattelujen aikana esiin nousseita kehittämisideoita oli mahdollista hyödyntää meneillään olevan tutkimuksen osan suorittamiseksi.

4.2 Opiskelijoiden kokemuksia

Tämän toimintatutkimuksen kaikki kuusi mielenterveyskuntoutujaopiskelijaa olivat iältään 41–50 vuotiaita. Sukupuolijakauma oli kolme miestä ja kolme naista. Kaikki kuusi olivat työkyvyttömyyseläkkeellä. Työpajaympäristöstä työkokemusta tutkimukseen osallistuneilla oli kertynyt 3–28 vuotta. Kolme opiskelijaa oli käynyt haastatteluhetkellä työpajalla 3–4 vuotta ja kolme opiskelijoista 15–28 vuotta. Työkokemusta työpajan ulkopuolelta oli kolmella opiskelijalla ja kolmella opiskelijalla ei ollut muualta työkokemus-

ta. Kolmella opiskelijalla oli toisen asteen ammatillinen koulutus, yhdellä opiskelijalla oli lukio keskeytynyt sekä kahdella opiskelijalla oli keskeytynyt ammatillinen koulutus. Opiskelijoiden opintojen loppuun saattaminen ja aikaisempi työkokemus eivät olleet yhteydessä toisiinsa. Keskeyttäneistä opiskelijoista yhdellä oli useamman vuoden työkokemus, kun taas yhdellä ammattikoulutuksen suorittaneella ei ollut työpajatyön lisäksi muuta työkokemusta.

Tutkimusaineistoa kuvatakseni ja luotettavuutta osoittaakseni otin aineistoa kuvaamaan suoria lainauksia haastatteluista. Koodasin opiskelijat satunnaisesti kirjaimilla A-F. Tarkoitukseni oli taata haastateltavien anonyymisyys sekä samalla osoittaa, että olen laajasti käyttänyt haastateltavien kuvauksia.

Mielenterveyskuntoutujaopiskelijat kuvasivat orientoitumista opintoihin pitkänä prosessina. Opiskelijat kuuluivat ammatillisen aikuisopiskelun toteuttamisen mahdollisuudesta työpajalla syksyllä 2012. Tätä ennen he olivat haaveilleet opinnoista ja mahdollisuudesta päästä vielä työelämään. Muutama opiskelija kuvasi hakeneensa eri opintoihin eri oppilaitoksiin useaan kertaan, mutta eivät olleet tulleet valituksi.

”me ei ehkä iän puolesta päästy ja ... saatiin sellaiset vastaukset, että te olette liian huonokuntoinen opiskelemaan koulussa meen alalle töihin. Ja tää oli psyykkisille sairaille nää kaikki koulut.” (A)

Yksi opiskelija kuvasi opiskeluista luovuttamisen tunnetta tuloksettomien koulutushakemuksien jälkeen. Työpajaohjaajan kannustus ja rohkaisu pitivät opiskeluihin liittyvää uskoa yllä. Opiskelijoiden haastattelussa korostui kiitollisuus työpajaohjaajia ja opettajia kohtaan, koska he uskoivat opiskelijoihin ja järjestelivät koulutusta työpajaympäristöön.

”mää sain tätä kautta tietoa, että ja olin vähän ihmeissäni, että vielä pääsis maistaan vähän työelämään. Kun en vähään aikaan oo töissä käynyt. Oli erittäin hauska kuulla että olis mahdollista vielä koulutustakin saada siihen että.” (B)

”kyllä mä ajattelin, että voishan sitä kokeilla opiskelua sitte.” (F)

Opiskelijat kuvasivat opiskelun olleen mielenkiintoista ja mukavaa. Heidän mielestään oli hyvä, että keskityttiin pääasiallisesti ammattiaineisiin eikä

matematiikkaa, fysiikkaa, kemiaa yms. yleisaineita ollut opiskeltavana. Opiskelijat kertoivat, että opetusmetodeina käytettiin kirjallista materiaalia, tutustumiskäyntejä alan työpaikkoihin, ryhmätöitä sekä tiedon etsintää tietokoneen avulla. Opiskelussa painottui harjoittelemine työpajalla. Opiskelupäivien kuvattiin olevan lyhempiä kuin ammattioppilaitoksessa.

”tavallisissa kouluissa ku opettajat puhuu ja kirjottaa taululle ja sitte itte pitää opiskella niin kyllä tulee läksyjä, niin tää painottu tekemällä oppimiseen hirveesti, kun on niin sanottu tekemismuisti, kun ei muuten muista, mutta kun alkaa tekeen sitä hommaa niin muistaa.” (A)

Opiskelijat kuvasivat työharjoitteluja asumispalveluyksikössä sekä yksityiskodeissa mielekkäinä. Työtä oli mahdollista tehdä omassa tahdissa ja tauot olivat mahdollisia. Parityöskentelyn merkitys nostettiin tärkeäksi harjoittelupaikoissa oltaessa. Kukaan ei kokenut jäävänsä yksin ja pari oli lähellä auttamassa.

”niin kahestaan tehtiin sitä työtä, ettei yksin jäänyt. Ja siitä tuli toisesta tukee sitte.” (C)

”Mä tein sen työharjoittelun siellä..., sie oli aika mukavaa, mukavaa. Siellä sai tehdä omassa rauhassakin sitä työtä tehdä ja oli kahvitaukojakin aika paljon.” (F)

Opiskelijat kokivat harjoittelut vanhusten asumispalveluyksiköissä erittäin mielekkäinä. He kertoivat tehneensä pesulatyön lisäksi yhteistyötä henkilökunnan ja asiakkaiden kanssa. He pitivät tärkeänä, että sai keskustella vanhusten kanssa sekä tutustua toisenlasiinkin ympäristöihin kuin missä on totunut olemaan. Opiskelijat kokivat saaneensa harjoitteluihin riittävästi ohjausta.

”se oli ihan kivaa tota, oli mummoja ja kaks pappaakin sie oli. Sai jutella ja kattoo erilaista elämää.” (D)

”sillon alkuun saatiin (ohjausta) ja se homma lähti sitte käyntiin ja osattiin sitte sen jälkeen laittaa teoriaa käytäntöön.” (E)

Tutkintotilaisuuksien arviointitilanteeseen liittyen yksi opiskelija nosti esiin väärinkäsityksen, jossa hän kertoi ymmärtäneensä käyttäytymisen arviointitilanteessa eri tavoin kuin olisi ollut toivottavaa. Hän kertoi varmistelleensa tutkintotilaisuudessa ammattitaidon osoittamisen jälkeen annettujen tehtä-

vien onnistumista. Saadun palautteen perusteella opiskelija päätteli, ettei näin olisi tullut toimia, vaan odottaa tutkintotilaisuuden loppuarviointia. Opiskelija kertoi, ettei saanut sanotuksi tilanteessa ymmärtäneensä tilaisuutta toisin ja kertoi tästä aiheutuneen hänelle itselleen harmia sekä myös tilanteessa mukana olleille arvioijille. Opiskelijat kuvasivat tutkintotilaisuutta haasteellisena ja jännittävänä. Yksi opiskelija ei henkilökohtaisista syistä tehnyt tutkintotilaisuutta samassa aikataulussa kuin muut opiskelijat ja yksi opiskelija ei läpäissyt tutkintotilaisuutta. Tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista neljä suoritti tutkintotilaisuudet hyväksytysti.

”kyllä se oli vähän hankalan tuntuista mut pääs hymykin välillä kun he eivät keksi mitä he kysyisivät kun melkein jokaseen osasin vastata.”
(B)

Yhteistyötä opettajien kanssa opiskelijat kuvasivat hyvänä. Opettajat olivat helposti lähestyttäviä ja kaikenlaiset kysymykset olivat sallittuja. Työpajaohjaajien merkitystä opiskelijat kuvasivat opiskelujen toteutusvaiheessakin merkittävänä. Kannustus, positiivinen palaute ja opiskelijan voinnin huomiointi koettiin tärkeänä.

”täältä sai kannustusta jos tuli huono olo tai alko epäileen kykyjensä, että sai sitä positiivista palautetta hirveesti että vaikka ois aika pienikin asia niin siitäkin että.” (D)

”samalla voi puhua huoliaan kun me ollaan kuitenkin mielenterveysasiakkaita ja tarvitaan sitä henkistä tukea paljon enemmän kuin normaalit, terveet ihmiset.” (B)

Opiskelijoiden mielestä ohjausta ja opetusta oli riittävästi saatavilla. Opiskelu kokonaisuudessaan oli hyvin järjestetty ja teoriaa sekä käytäntöä oli sovellettu riittävästi. Yksi opiskelijoista olisi toivonut enemmän opintopäiviä oppilaitoksen tiloissa, muiden opiskelijoiden mielestä toteutus oli sopiva. Opiskeluryhmän kokoon opiskelijat olivat tyytyväisiä. Opiskelijoita oli kokonaisuudessaan ryhmässä kahdeksan. Suuremmassa ryhmässä olisi vaarana ollut ohjauksen ja tuen vähentyminen.

Opintojen merkityksiä kuvattiin monin eri tavoin. Yksi opiskelija oli tyytyväinen, että sai kokea uuden oppimisen tunteen. Toinen opiskelija nosti esiin useiden vuosien työkokemuksen pesulatyöstä ja nyt hänellä oli mah-

dollisuus saada alakohtaista opiskelua. Kolmas opiskelija nosti esiin opintojen tiedollisen merkityksellisyyden hänelle. Neljäs opiskelija kuvasi tiedollisen puolen lisäksi saaneen paljon myös taitoja lisää ja hän piti sitä tärkeänä. Viides opiskelija kuvasi tämän opiskelun madaltaneen kynnystä tulevaisuudessa seuraavien haasteiden edessä. Kuudes opiskelija nosti esiin suurimpana merkityksenä itsetunnon kohentumisen. Muutkin haastatteluun osallistuneet opiskelijat pitivät opiskelun tärkeänä merkityksenä oman itsetunnon huomattavan kohentumisen.

”Olihan se siinä että kerrankin onnistu jossakin, ei ollu liikaa vaatimuksia. Mun itsetunto nousi täältä maanraosta tänne taivaisiin ja se on vieläkin siellä.” (A)

Opiskelijat arvioivat myös työpajaohjaajien itsetunnon kohentuneen opiskelijoiden onnistumisten myötä. Opiskelijat arvioivat, että työpajaohjaajat saivat kokemuksen työnsä merkityksellisyydestä tämän työpajaympäristössä toteutetun opiskelun seurauksena. Opettajien arvioitiin saaneen kokemuksia siitä, että vaikeasti psyykkisesti sairaitakin voidaan kouluttaa.

”kai se niillekin oli semmonen kokemus, että aika vaikeestikin psyykkisesti sairaita voidaan kouluttaa.” (A)

Opiskelijat uskoivat työpajan katto-organisaatiolle kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun yhdistämisellä työpajaympäristössä olevan suuri merkitys. He arvioivat hankkeen osoittavan organisaatiolle ja yhteistyötaidoille, että työpajatyössä ei ole kyse vain paikasta, jossa oleillaan. Toiminnassa on kyse suunnitelmallisesta toiminnasta. He uskoivat onnistuneen projektin hyvien tuloksien vaikuttavan rahoitukseen, joita organisaation olisi mahdollista saada ja myös siihen, miten organisaatio jakaa rahoitustaan organisaation sisällä.

”kai se (merkitys) ainakin rahoituksessa, ettei oo pelkkä päivätoimintapaikka vaan tehään kunnon työtä.” (E)

”eikö se oo sillä tavalla, että ollaan uranuurtajia sitte mahdollisesti, mielenterveyskuntoutujien tehdä töitä että sillai.” (E)

Opiskelijat pitivät erittäin merkityksellisenä, että opiskelu oli mahdollista toteuttaa työpajaympäristössä. Työpajaympäristö koettiin suureksi helpotukseksi, tueksi ja turvaksi. Opiskelijat arvoivat, ettei opiskelu olisi onnistunut muualla kuin tutussa ja turvallisessa työpajaympäristössä.

”Jos ois pitänyt mennä toiselle puolelle kaupunkia nii ei. Matkat ja nää kaikki ni, vähän vaikeelta tuntu.” (C)

Läksyjen tekeminen oli haastavaa useamman opiskelijan mielestä. Oli haastavaa tehdä läksyjä, sisäistää niiden tieto, muistaa, keskittyä ja ymmärtää. Asioita helpotti tekemällä oppiminen ja mahdollisuus käytännön harjoitteluun.

Opiskelijat toivat esiin pohtineensa, että heidän työpajassaan olisi hyvä joko kevät- tai syyslukukaudella järjestää jatkuvasti vastaava osatutkinnon suorittamismahdollisuus. Opiskelijat olivat miettineet, että mikäli työkyvyttömyyseläkkeellä olevia mielenterveyskuntoutujia ei olisi täydeksi ryhmäksi asti, voisi ryhmään osallistua myös psyykkisen sairauden tai oireilun vuoksi olevia työttömiä. Opiskelijoilla oli myös yhteinen haave, että vastaavanlaista koulutusta järjestettäisiin ympäri Suomea. Se toimi heillä myös yhtenä innoittajana tähän tutkimukseen osallistumiseen.

”meillä on varmaan kaikilla semmoinen haave, että tää leviäis kaikille paikkakunnille ympäri Suomen.”(A)

Opiskelijoilla oli tutkinnon osan opiskelun jälkeen hyvin erilaisia tulevaisuuden suunnitelmia. Yhden haastateltavan haaveena oli kolmen osatutkinnon suorittaminen eli koko tutkinnon suorittaminen. Tämän jälkeen hän toivoi osapäivätyötä saadakseen eläkkeen lisäksi tuloja. Myös toinen haastatelluista toivoi osapäivätyötä juuri opiskellulta alalta. Tutkimukseen osallistuneista eräs toivoi toisen tutkinnonosan suorittamista ja osa-aikatyötä toisen tutkinnonosan alalta. Yksi haastateltava aikoi hyödyntää opiskelutaitoja työpajaympäristössä. Osatutkinnon suorittaminen tutkintotilaisuuksia myöden oli yhden haastateltavan toiveena. Yksi henkilö keräili voimia ja mietti opintojen hyödyntämisen sekä oman jatkokuntoutumisen tulevaisuutta myöhemmin omien voimien karttumisen jälkeen.

”muakin kiinnostaa justiin joku osapäivätyö.”(D)

Opiskelijoille oli erittäin merkityksellistä, että he olivat tietojensa mukaan ensimmäisten joukossa osallistumassa mielenterveyskuntoutujille tarkoitettuun aikuisten ammattitutkinnon osan suorittamiseen työpajalla Suomessa. He haluavat kannustaa toisia mielenterveyskuntoutuja lähtemään vastaaviin opintoihin ennakkoluulottomasti sekä suorittamaan opinnot haasteista huolimatta loppuun.

”me ollaan edelläkävijöitä tässä sitte. Joillekin jotka haluis kokeilla tai epäröi niin, jos tätä tulee jatkumaan täällä tai muualla Suomessa, niin ehdottomasti kannattaa kokeilla ja tulee jotain vastoinkäymisiä nii ei luovuttais heti vaan kävis loppuun asti niin näkee.” (A)

4.3 Työpajaohjaajien kokemuksia

Työpajaohjaajien haastattelujen suorat lainaukset merkitsin numeroilla 1-5 satunnaisessa järjestyksessä. Työpajaohjaajat olivat työskennelleet tutkimukseen osallistuneella työpajalla 3- 17- vuotta. Iältään he olivat 34- 64-vuotiaita ja sukupuoleltaan naisia. Työkokemusta mielenterveyskuntoutujien hoidon ja kuntoutumisen tehtävistä tutkimukseen osallistuneilla työpajaohjaajilla oli 6,5- 35- vuotta.

Työpajaohjaajien tehtävät kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun osaprojektissa oli jaettu kolmeen osaan. Yhden työpajaohjaajan tehtävä oli vastata yhteistyöstä oppilaitoksen kanssa, vastata kokonaisuudesta työpajaympäristössä, järjestellä harjoittelupaikkoja, huolehtia opintopiirien toteuttamisesta työpajalla, perehtyä tutkinnon perusteisiin sen osa-tutkinnon osalta, jota opiskelijat olivat suorittamassa sekä työhön valmennuksesta harjoitteluympäristöissä. Toisen työpajaohjaajan tehtäviin kuuluivat pajaohjaajan tehtävät. Hän organisoி työn harjoittamisen työpajalla eli toimi työohjaajana. Keskeistä hänen tehtävässään oli työelämätaitojen opettaminen sekä teorian tiedon soveltaminen käytännössä harjoittelemalla. Hän perehtyi myös opiskeltavan osatutkinnon perusteisiin. Kolme muuta työpajaohjaajaa toimivat tutkintotilaisuuksissa työelämän arvioijina tai työnantajaedustajana. Työpajaohjaajat pitivät erityisen merkittävänä projektin onnistumiselle yhteistyötä. Vastaavan opettajan ja pajaohjaajana toimineen ohjaajan toiminta

koettiin myös onnistumisen kannalta merkittävänä. Heillä oli kyky organisoida ja järjestellä asiat asiantuntevasti.

Työpajaohjaajien orientoituminen ammatillisen aikuisopiskelun toteuttamiseen työpajaympäristössä tapahtui vaihtelevasti. Osa sai kuulla toeutuksesta siinä vaiheessa, kun oma työtehtävä kokeiluun liittyen oli jo alkamassa ja osa oli ollut suunnittelemassa projektia jo pidempään. Kuitenkin myös he, jotka kokivat itsensä suunnitteluvaiheessa ulkopuoliksi, kuvasivat heille annettujen tehtävän hoidon mielekkäänä, osaksi heidän työtehtäväänsä kuuluvana. He myös kuvasivat jo ennalta hyväksi omaa osaamistaan saatuun tehtävänkuvansa.

”Mä ainakin koin sen, että mä haltsaan sen homman ja mitä siihen nyt liittyy. Ja olihan mulla sitten se, se kaikki se semmonen materiaali. Mul ei ollu heiän teoriatietoonsa, ne kriteerit mitä käsitellään. Mää tiesin missä ne milloinkin menee.” (2)

Työpajaympäristöstä oli kuntoutujia kolmesta neljään ja yksi työpajaohjaaja osallistunut 2000-luvun alussa siivouskurssille. Osa tähänkin tutkimukseen osallistuneista oli osallistunut kyseiselle kurssille, joka järjestettiin iltakursseina. Opiskelu itsessään ei tapahtunut työpajalla, mutta oppi vietiin työpajalle. Tällöin työpajasta osallistui haastateltavan muistin mukaan yhdeksän henkilöä. Tämän siivouskurssin voi ajatella olleen jo osa orientoivaa vaihetta tähän opiskelukokeiluun.

Työpajaohjaajien orientoituminen kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun yhdistämiseen työpajalla alkoi työpajan asiakkaiden kiinnostuksesta. He eivät päässeet hakemiinsa koulutuksiin ja vuoden kestävä valmentava ja kuntouttava koulutus tuntui liian pitkältä ajalta sitoutua. Myös työpajaohjaajilla oli syntynyt ajatus, etteivät asiakkaat pääse/ lähde eteenpäin työpajalta riittävästi siihen nähden mitä heidän edellytyksensä olisivat. Työpajaohjaajat miettivät miten he saisivat vastattua asiakkaidensa toiveeseen opiskelusta ja työhön sijoittumisesta. Samaan aikaan tuli tilaajan puolelta toivetta, että työpajan toimintaa kehitettäisiin enemmän kuntoutumista edistävämpään toimintaan ylläpitävän toiminnan sijaan.

”Mietittiin, että miten me saadaan näitä ihmisiä koulutettuja, koska ilman koulutusta ei työelämään pääse. Ja se että se olis tarpeeks matan kynnyksen ja meidän omalle välle kohdistettua.” (1)

Työpajaohjaajat saivat työpajan edustajia oppilaitoksella kokoontuvaan työelämäryhmään. Työpajan näkökulmasta oli tilausta työpajaoppilaitosyhteistyön käynnistämiseksi. Tästä syystä he lähtivät mukaan työelämäryhmään toivoen yhteistyön käynnistymistä oppilaitoksen kanssa. Oppilaitoksen edustaja oli erittäin myötämielinen uudenlaisen pedagogiikan kehittämisestä, jossa opettaja jalkautuu työpajalle.

”Me lähettiin ihan uteliaisuutta, että saatais jalkaa tonne koulumaailmaan väliin, koska kaikilla pajoilla on ollu hirveen vaikee saada yhteyttä, kontaktia tonne koulumaailmaan. Nää on ollu kaks hyvin erilaista heimoa vaikka tehdään samanlaista työtä suurinpiirtein rinta rinna.” (1)

”Kehittyikin sieltä (palaverista) se malli, että lähetääs tuomaan pajalle yks tämmönen juttu. Eikä se, että opiskelijat lähtee kouluun, vaan koulu tuleekin pajalle.” (1)

Työelämäryhmän lisäksi työpajaohjaaja ja opettajat kävivät keskusteluja ja suunnittelivat tulevaa koulutuskokeilua yhdessä. Yhteisen suunnittelun jälkeen tulevasta osatutkinnon suorittamisesta työpajaympäristössä informoitiin työpajan asiakkaita pajainfossa. Myös henkilökohtaista rohkaisua asiakkaille oli saatavilla. Koko työpajan henkilökunta toimi rohkaisijana ja kannustajana opiskelijoille. Alkuvaiheessa oli päädytty pyytämään myös muita paikallisia mielenterveyskuntoutujien työpajoja mukaan koulutuskokeiluun. Opinnoista kiinnostuneille asiakkaille järjestettiin lisäinformaatiotilaisuus, jossa tulevia opintoja tarkasteltiin tarkemmin. Motivoituneet hakijat täyttivät opintoihin hakulomakkeet yhdessä työpajaohjaajan tuella. Vanhojen koulutodistusten hankinta hakuprosessia varten oli työläs tehtävä.

”kyllä rohkaisua ne tarvi tosi paljon, kyllä mä luulen että meillä kaikilla ohjaajilla vähän semmonen tsemppausasenne. Oli semmonen rohkasan ilmapiiri oli kyllä kaikilla ohjaajilla.” (3)

”niitä koulutodistuksia, soiteltiin ympäri Suomea ja se oli aika hankalaa, mutta selvittiin ja sit ne saatiin.” (1)

Työpajaohjaajan tehtävä oli haastattelutilanteen järjestäminen ja aikataulutaminen. Haastatteluja myös harjoiteltiin samassa tilassa, missä viralliset haastattelutkin toteutettiin. Virallisessa haastattelutilanteessa oli paikalla kaksi opettajaa ja yksi työpajaohjaaja. Itsetunnon koheneminen läpi opiske-

luprosessin tuli haastatteluissa merkittävästi esille. Jo haastatteluvaiheessa he nostivat esille asiakkaiden muutokset fyysisessä olemuksessa ja itsevarmemmassa käytöksessä. Työpajaohjaajat ilmaisivat myös huolta siitä, että kuinka opiskelijoiden itsetunto saataisiin säilymään korkeammalla tasolla entiseen verrattuna. Yksi ohjaaja toi esiin, että opintojen jälkeen pitäisi heti olla sopiva tehtävä.

”tuli haastatteluun, niin oli ihan toinen nainen, ryhdikäs, katsoi silmiin ja kätteli. Et habitus muuttui niin erilaiseks ett kun lähettiin nii kun oikeesti, että ymmärrettiin niin kun, että se on koulu. Mä haen kouluun. Se oli nii kun ihan luksusta. Eikä ollu ainoo...” (1)

”Mikä se olis se semmonen, että millä kannattelis, ettei se pääse puutoon, itsetunto. Siinä tarvi olla se joku porras jo heti. Ei liian vaikee tai liian kova.” (2)

Päätös opiskelupaikkaan valituksi tulemisesta lähettiin noin viikon kuluttua haastatteluista. Kahdeksan asiakasta valittiin kymmenestä hakijasta. Kuusi oli tutkimukseen osallistuvasta työpajasta ja kaksi henkilöä oli yhteistyötyöpajasta. Nopea ilmoittaminen oli tietoinen valinta asiakkaiden epä tietoisuuden tunteen vähentämiseksi. Opiskelu alkoi tammikuussa 2012. Opiskelu oli jaoteltu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa oltiin työpajalla tutussa ympäristössä ja tuttuun työkavereiden sekä ohjaajien kanssa. Opettaja opetti työpajalla. Tämän jälkeen oli harjoittelujakso työpajaympäristön ulkopuolella opiskelijaparin kanssa yhdessä vanhusten asumispalveluyksikössä. Kolmas osa oli opiskelijaparin kanssa harjoittelemista yksityiskodissa ja sitten tutkintotilaisuuteen valmistautumista samassa ympäristössä yksin.

”nii meillä oli kolmeen osaan jaettu eli ensin oli että oltiin täällä työpajalla. Just sen takia, että on tutut paikat ja tutut ihmiset ja ei tuu liikaa muutoksia kerralla.” (1)

Työpajaohjaajien mielestä opiskelu työpajaympäristössä on asiakaslähtöisempää kuin oppilaitoksessa opiskeleminen. Lisäksi tuttu ympäristö ja tutut ohjaajat, jotka tuntevat asiakkaan voimien vaihtelut ja tyyppillisen tavan omaksua sekä oppia asioita, tukivat opiskelua. Erityisesti mielenterveyskuntoutujien opiskelujen ohjaus ja tukeminen vaativat yksilön tuntemista sekä työpajaohjaajien asiantuntemusta mielenterveyden häiriön oireisiin. Myös

opiskelijoiden henkilökohtaisten murheiden kuunteleminen ja voinnin seuranta oli keskeisessä roolissa työpajaohjaajien tehtävässä. Haasteeksi nousi opintojen ja voinnin tukeminen niiden opiskelijoiden kohdalla, jotka tulivat suorittamaan opintoja yhteistyötyöpajalta. Heidän tuntemisensa ei näin lyhyessä ajassa ollut mahdollista ja nähtiinkin tärkeäksi jatkossa, että yhteistyöpajojen työntekijät olisivat enemmän tukemassa omalta pajaltaan tulleita opiskelijoita lähinnä voinnin suhteen.

”me tunnetaan nää asiakkaat jo yleensä pidemmältä ajalta kun pelkältä opiskeluajalta. Niin me tiedetään jo vähän niitä reunaehtoja että miten tän asiakkaan kanssa toimitaan ja mikä sillä on oikeesti kyky siihen omaksua jotain uutta tietoo tai oppimistekniikat tai jotain tällaista. Varsinkin kun on MT-puoli niin, heti nähään kun asiakas lähtee johonkin kallistuun niin nyt ei mee ihan hyvin asiat. Pystyy siinä vaiheessa lähtee tukeen ennen kuin menee ne asiat siinä jo liian pitkälle.” (1)

”puhu ainakin osa (murheita). Nehän ny oli tuttuja suurin osa mulle. Olin ohjaaja ja kuuntelija.” (2)

”kyllä mää nään jatkossakin, että ne on meidän tutut ohjaajat, jotka lähtee niin kuin mukaan näihin ammattipajoihin kun siin ollaan kuitenkin aika herkillä ja voinnillisesti. Mut et juuri niin, että tää arkirutiini pyörii täällä sitten.” (5)

Teoriapäivät ja työn harjoittelu oli jaoteltu osiin. Kolmena päivänä viikossa oli pajaohjausta eli työpajaohjaaja ohjasi opiskelijoiden käytännön harjoittelua. Kerran viikossa oli opintopiirit, joissa käytiin lävitse opiskeltuja aiheita sekä muita ammattialan aiheita. Lisäksi opintopiireissä keskityttiin ryhmäyttämiseen ja ryhmässä toimimisen perusasioihin sekä asiakkaan kohtaamiseen, kodeissa työskentelyyn ja työpäiväkirjojen läpikäymiseen. Yhtenä päivänä viikossa opettaja oli opettamassa opiskelijoita työpajalla. Opintopiiri oli tuetumpi malli kuin mitä oppilaitoksissa on perinteisesti ollut käytössä. Opintopiireissä oli mukana tuttu työpajaohjaaja sekä myös välillä opettajia. Viisi kertaa opintojen aikana opiskelijat kävivät oppilaitoksessa harjoittelemassa opiskeltuja asioita.

”kolmena päivänä viikossa pajaohjausta ma-ke-pe ja tiistaisin opintopiirit ja torstaisin tuli opettaja tänne meille, plus viis kertaa käytiin oppilaitoksessa.” (1)

”Me haluttiin tähän semmonen tuetumpi malli, että siin ois ohjaaja auttamassa, jos siinä lähtee ryhmädynamiikka pettään tai muuta, niin siin ois heti niin kun tuki tai sit ettei tuu opeteltua väärin jotakin aiheita.” (1)

”Kyllähän ne pikkuhiljaa motivoitu, nehän motivoitu ihan hirveesti tähän opiskeluun ja sitten niistä tuli semmonen tiimi. Siis sillai, että joku semmonen opiskelijatiimi kasvo.” (2)

Työtehtävien harjoittelu vanhusten asumispalveluyksikössä tapahtui työpajaohjaajan ja yhden opettajan ohjauksessa. Työpajaohjaajalla oli neljä opiskelijaa ohjattavanaan ja opettajalla oli myös neljä ohjattavaa ohjauksessa. Keskeinen ajatus oli, että opiskelijat saivat työympäristöön tukea ja ohjausta tutulta henkilöltä. Opiskelijat olivat harjoittelussa kaksi viikkoa parin kanssa ja tämän jälkeen viikon yksin. Ohjaajana toimi sama ohjaaja koko harjoittelujakson ajan. Parityöskentelyn ajatus syntyi opiskelijoilta.

Työpajaohjaajien mielestä yhdeksi haasteeksi nousivat opiskelun valmistelut. Toisaalta oltiin tyytyväisiä, että oli päästy luomaan uutta ja kehittämään, mutta toisaalta olisi kaivattu valmiimpaa materiaalipakettia esimerkiksi opintopiirien runkoja/ sisältöjä mitä oppilaitoksen opintopiireissä käytetään. Toinen vaihtoehto olisi ollut työn resursoiminen niin, että suunnitteluun olisi irrotettu muusta perustyöstä enemmän aikaa. Myös toteutuksessa koettiin resursoinnin puutetta työpajalla tapahtuneiden äkillisten tilanteiden vuoksi. Työpajaohjaajan osallistuminen opiskelijoiden kanssa työtehtävien harjoitteluun saattoi estyä kokonaan työpajalla tapahtuvien muiden henkilökuntamuutoksien (esimerkiksi äkillinen poissaolo) vuoksi, koska työpajaohjaajilla oli hoidettavana myös opiskelijoiden lisäksi työpajan muut asiakkaat. Kokonaisuudessaan työpajaohjaajat toivat esiin, että saman kevään aikana oli liikaa erilaisia muutoksia työpaja-oppilaitosyhteistyön lisäksi. Olisi tärkeä rauhoittua uusien asioiden äärelle jatkuvan kiireen tunteen sijaan. Työhyvinvointiin olisi voinut menneen kevään aikana panostaa selkeästi enemmän.

”olis ollu valmiimpaa materiaalia tai valmiimpi suunnitelma. Ja silloin kun ei oo mitään valmista, niin se pitää lähtee kehittään ja miettiin ja räätälöimään ja kokoon, ei siin on tosi paljon sitä taustatyötä, mitä niin kun ei tuu näkyväks. ” (1)

”Se, se kauhee kiire ja juoksu, että en ehtinyt kauheesti paneutuun siihen hommaan alkuun. Niitten (eri työtehtävien) kaikkien niinko buukkaaminen yhteen, se oli ihan mieletöntä. Ja se, että tää opiskelu ja siihen ei ollut mitään etukäteen sovittua, että esimerkiks käytäntö oli ihan auki.” (2)

Yksi tutkintotilaisuuksiin työelämäarvioijaksi lähteneistä koki resurssien vajetta arviointiin lähtiessään omasta yksiköstään työpajalta ja yksi koki resursoinnin kohdallaan onnistuneen. Arviointitilaisuuksien vastaanottamisen lisäksi työntekijän oli palatessaan tehtävä myös ne tehtävät, jotka kuuluvat muutoinkin hänen tehtävänkuvaansa. Resursoinnissa nousi myös esiin, että opiskelijaryhmä on pieni suhteessa koko työpajan asiakasmäärään. Tälle pienelle ryhmälle kohdentuu suhteellisen suuri panos henkilökunnan työajasta. Tämän vuoksi pitäisi työajankäyttöä tasapäistää kohdentumaan kaikille asiakkaille tasapuolisesti. Olisi välttämätöntä lisätä henkilökuntaa tasapuolisen asiakasohjauksen ja opiskelijoiden ohjauksen takaamiseksi.

”Sillai tota samaa mieltä, että tota jatkaa ajatellen, että kyllä se täytyy ihan erilailla resursoida että kyllähän täällä aika lujilla väki oli. Meidänkin täytyy päästä jalkautumaan ettei me voida täällä pyöri, mutta että ei jää jyskyttämään takaraivolle se että joku muu homma on nyt tekemättä että täytyy sit tehdä sekin ja sekin ja sekin... Saa niin kun siten tehdä hyvillä mielin sen projektin.” (5)

Oppilaitokselta saatiin kuitenkin selkeä pohja, johon opinnot ja työharjoittelut oli aikataulutettavissa. Selkeän struktuurin turvin oli jokaisen, opiskelijan, työpajaohjaajan sekä opettajan helppo seurata mitä oli teoriassa ja käytännön harjoittelussa meneillään. Työpajaohjaajien haastatteluista kävi ilmi kaikkien kolmen ryhmän (opiskelijat, opettajat, työpajaohjaajat) sitoutuminen projektiin ja oman tehtävän hoitaminen maksimaalisella suorituksella.

”Kaikki mitä sovittiin, niin kaikki pidettiin siitä kiinni. Ehkä se oli semmonen kollegiaalinen juttu, me oltiin kaikki semmosessa imussa. Sieltä (oppilaitoksesta) tuli tää valmis pohja, vähän muokkailtiin, nii se oli äärettömän hyvä. Kaikki tiesi missä pitää olla, mitä sie tapahtuu.” (1)

Ammatillisen aikuisopiskelun kokeileminen työpajaympäristössä antoi myös työpajaohjaajille onnistumisen tunteita. Tehty työ tuli näkyväksi kohtuullisen lyhyessä ajassa. He kuvasivat asiakkaiden kuntoutumista opiskeli-

joiksi lisänsen myös omassa työssä jaksamista. Ammatillinen itsetunto koheni työpajaohjaajilla opiskelukokeilun myötä. Opiskeluprojektin kokeiluun osallistui työpajan ohjaajista viisi henkilöä, mutta haastateltavat korostivat koko työpajan henkilökunnan osallistumisen merkitystä onnistumisen saavuttamiseksi. Muut työpajaohjaajat tukivat ja kannustivat niitä työpajaohjaajia, jotka työskentelivät projektissa. Korostettiin koko työpajan yhteisen kehittämisen tahtotilan merkitystä, jossa kaikki työpajalaiset olivat mukana.

”mä nautin joka ikisestä hetkestä, että mä sain tehdä konkreettisesti jotain näkyvää, kun yleensä se kuntoutuminen saattaa olla hyvin pitkäkestoista ja mitään ei näkyvä jää, niin tää oli just. Tää oli mitä voimauttavimpaa ohjaajallekin et kun siitä mistä ollaan lähetty kun asiakas just on pystynyt alottaan käymään ja nyt se on suorittanut jo ammattitutkinnon ja pystyy tekeen töitä. Että se on ollu niin huikeeta lyhyessä ajassa, niin se on sitä mitä mä oon tarvinnut tähän omaan jaksamiseen.” (1)

”no oli mukana jossakin tämmösessä uudessa jutussa, että oma työ voi olla niin moninaista, ei oo kaavoihin kangistunut. Tässä mielessä täällä näkee sen työn tuloksen, työnsäkin tulosta.” (4)

”Me ei olla yhtään sen vähäpätöisempiä kun me tehään pajatyötä kun joku koulu. Et joskus kun on vähän rinnastettu, et te pajalla te vähän nyt puuhastelette siellä, niin kun eihän me oikeesti vaan puuhastella, vaan me tehdään täällä oikeita työtehtäviä niin kun ja meil on oikeen työelämän pelisäännöt ja tälläset, niin se anto semmosta voimaantumista, ett hitto me ollaan hyviä.” (1)

Työpajaohjaajat kuvasivat myös opiskelijoiden itsetunnon kohenemisen keskeisenä onnistumisena. Kuntoutujien muutos opiskelijoiksi oli nähtävissä sekä kehon asennon että koko asenteen muutoksena. Opiskelun läsnäolon merkityksenä työpajalla koettiin myös nostattavan muiden työpajan asiakkaiden kiinnostusta opiskeluun ja luovan toivoa tulevaisuuteen. Opettajien arvioitiin saaneen yhteisestä projektista uudenlaista näkökulmaa työpajatyöskentelyyn. Opettajien ominaisuuksia arvostettiin korkealle tämän kaltaisessa mielenterveyskuntoutujien opintojen opettamisessa ja ohjaamisessa.

”Oikeesti et sit lähettiin niin kun, mä oon opiskelija. Et niinku se identiteetti muuttu ja se habitus muuttu ihan että ne ottaa vastuut omasta jutustaan ja omasta elämästään ja meni eteenpäin ja oli ihan hurja. Ja se voimaantuminen ja oikeesti semmonen konkreettinen että mä saan tästä nyt hyvää ja näkyvää ittelte.” (1)

”No sillai mä sen näen, että siinä myös ne muut, ne jotka on kauan ollut esimerkiksi samassa tilassa, näkee sitä että on mahdollisuus tehdä muutakin taikka lähteä johonkin muullekin polulle. Tavallaan niin kun sellanen esimerkki.” (2)

”Meille tuli äärettömän hyvät opettajat, et niin kun (opettajan nimi) parempaa ei ois voinu olla teoriaopetukseen. Ei lähtenyt mitenkään vähättelyllä tai sillai vaan ihan oikeesti täydellä sydämellä. Se oli suuri juttu.” (1)

Tutkintotilaisuuksien työelämäarvioijakoulutuksen puute juuri tähän ammattitutkintoon tuli esille useista työpajaohjaajien haastatteluista. Tutkintotilaisuuksien työelämäarvioijilla oli sosiaali- ja terveysalan arvioijakoulutuksia, joista oli apua näyttötutkintojärjestelmän ymmärtämisessä ja tutkintotilaisuuksien arvioimisessa. Kehittämisprojektiin liittyvän tutkinnon ja sen osaan liittyvää tutkintotilaisuudenarviointia varten olisi ollut tarvetta lisäkoulutautua. Tutkintotilaisuuksiin opettaja-arvioijina osallistuneet opettajat koettiin tukea antavina ja tutkintotilaisuuden arvioinnin osaajina. Myös keskustelut toisten tutkintotilaisuuksiin arvioijina osallistuvien työpajaohjaajien kanssa koettiin merkityksellisinä ja tukea antavina.

”siinä kohtaa tuli vähän floppi. Se oli niin kuin se isoin kömmähdys, ett kun arvioijat lähti, nii ne ei oikeestaan tiennyt mitä ne lähtee arvioimaan.” (1)

”Toki vähän oli ensin sitä epävarmuutta sitten siitä osaanko mä sitä arvioida, kun ei mulla oo sitten kuitenkaan ihan sen puolen niitä taitoja tai tie aina miten pitää toimia tai muuta. Ne ensimmäiset kaks näyttöä oli kyllä ihan hukassa mitä tässä pitää. Ne oli tosi mukavia ne opettajat, jotka oli siinä mukana. Kyllä se siitä ihan hyvin lähti.” (4)

”Mä koin että ne (opettaja) oli semmosia aikamoisia tuki ja turva ihmisiä siellä näytönvastaanottotilanteissa. Niillä (opettajilla) oli niin kun se osaaminen ja ammattitaito arvioida sitä miten se menee oikeesti se asia.” (3)

Mielenterveysongelmista kärsivä henkilö tarvitsee tutun henkilön auttamaan opinnoissa. Työhön valmentajan rooli nähtiin merkittävänä. Myös ammattitutkinnon osatutkintojen porrastus nähtiin mahdollisena. Ensimmäinen osatutkinnon osa voitaisiin suorittaa työpajalla, toinen osa oppilaitoksessa. Tarkoituksena olisi kynnyksen madaltaminen ja uskon luominen opiskelijaan.

”he tarvitsee jonkun tutun henkilön siihen välikappaleeksi, että se välttämättä se koulu ja opiskelija ei välttämättä kohtaa suoraan. Tarvittais joku semmonen välihenkilö, työhön valmentaja tai väliporras, joka pehmentäis sitä juttua. Et ihan mahdollista ja yli päätänsä oli tarkoituskin kun yhen osan suorittais pajalla, niin seuraavan vois suorittaa sit koulussa.” (1)

Opiskelu työpaja ympäristössä on työpajaohjaajien mukaan saatu muokattua työpajan näköiseksi. He pitivät tärkeänä, ettei opiskelu ollut vain oppilaitoksen näköistä ja formaaliin opiskeluun perustuvaa. Opiskelu oli formaalin oppimisen lisäksi työelämän elementtejä sisältävää sekä yhdessä avoimesti asioista keskustelemaa dialogia.

”... on tullu meiän näköistäkin. Et se ei oo pelkästään ollu semmosta koulun näköstä ja koulumaailmasta semmosta formaalia oppimista vaan se on semmosta, että me ollaan lähetty yhdessä kokeen, et se oli kaikille uutta, että lähettiin laavulle viettään tykypäivää. Tuli niin kun problematiikkaa ja leväytettiin se pöydälle ja mietittiin ett miten täst saadaan mielekäästä, eikä se että se tuli valmiina, että ota nyt tästä ja tehdään nyt näin. Vaan sii tuli oikeesti se yhteinen tekeminen. Ja suunnittelu, ja siit tuli asiakkaiden nii kun näköstä.” (1)

Oman organisaation johdolta toivottiin tiiviimpää yhteistyötä. Olisi ollut hyvä tilaisuus markkinoida, että organisaatioissa ollaan tuottamassa jotakin aivan uutta monille palveluntilaa jille. Tilaajapuolelle olisi osoitettavissa, että kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun yhdistäminen työpajalla on mahdollista ja tuloksellista. Yhteistyötä tehtiin opiskelijoiden, opettajien ja oman organisaation lisäksi hoitotahojen/ kuntien ja Kelan kanssa ammatillisen kuntoutustuen hakuprosessia varten. Työpajaohjaaja toimi aktiivisena tukijana opiskelijalla oikeiden lausuntojen saamiseksi.

Työpajaohjaajat arvioivat arviointivaiheen jääneen puutteelliseksi. Arviointia oli tapahtunut työelämäryhmässä sekä työpajaohjaajien tapaamisissa. Arviointia olisi hyvä ollut olla koko opintojen ajan vapaamuotoisesti kerran kuukaudessa. Toivottavaa olisi ollut, että arviointiin olisivat osallistuneet kaikki toimijat: opiskelijat, työpajaohjaajat ja opettajat. Opettajat arvioivat toimintaa sekä omassa ryhmässään että opiskelijoiden kanssa. Työpajaohjaajat arvioivat toimintaa jonkin verran omassa ryhmässään. Yhteistyö todettiin pääosin riittäväksi, mutta myös toivetta yhteistyön lisäämisestä esiintyi.

”Me ei varmaan kesällä yhtään puhuttu, kun se päätty. Ei istuttu pöydän viereen ja mietitty ja kuinka tää meni. Mut sitä mä varmaan toivoin, en muista sanoinko kellekään, mutta mielessä oli, se että jos tehtäis loppuun asti. Oltais käyty hyvin loppuun asti se talvi. Arvioinnissakin ois voitu mieltä, että toimiko tää.” (2)

”jos mä ajattelen näin jälkikäteen ja tämmöstä opiskelua tulevaisuudessa, ni enemmän yhteistyötä!” (2)

Suurimmaksi haasteeksi nostettiin selkeän rahoituspohjan löytyminen toiminnan jatkumiseksi. Työpajalla opiskelu on työpajaohjaajien laskelmien mukaan yhteiskunnalta edullista kouluttautumista sekä mielenterveyskuntoutujien mahdollisuudet osallistua yhteiskuntaan syrjäytymisen sijaan ovat merkittäviä. Kaikkien kolmen tutkinnon osan suorittaminen oppilaitoksen kanssa yhteistyössä on tulevaisuuden kaikkien toimijoiden haave. Opiskelijan jälkeen suunnitelmissa on opiskelijoiden työllistyminen avoimille työmarkkinoille. Työtehtävän löytymiseen työpajaohjaajat ovat auttamassa ja tukemassa. Tärkeänä koetaan, ettei tulevaisuudessakaan työpajalla tapahtuvassa opiskelussa vaadita opiskelijoilta vähemmän kuin oppilaitosopiskelussa. Työelämään halutaan saattaa laadukkaan koulutuksen ja osaamisen omaavia työntekijöitä. Työpajaohjaajien mukaan opiskeluissa olisi tärkeää olla erilaisia mahdollisuuksia yksilön haasteet huomioiden.

”Nähtäis justiinsa ne erilaiset osatutkintomahdollisuudet, erilaisten ihmisten kouluttaminen ja työelämään pääseminen ja erilaiset työntekemisen mahdollisuudet. Kaikki näkee vaan että opetushallitus maksaa niin kun kouluille ja koulut tuottaa sitä ja that’s it. Se on aika tämmöstä stereotypiaa ja kaikki vaan tekee sitä sama rataa, eikä nähdä sitä että tässä voitais tehdä monia kerroksia. Kaikilla olis mahdollisuus.” (1)

”Oikeesti näissä ihmisissä on potentiaalia. Se niin kun avas sitä maailmaa, koulumaailmaakin ihan eri lailla. Kun se hyvä vaan nyt kertyis ja jatkais kulkuaan, se niin kun leviäsi, et ei se oo aina niin kun karvoihin katsomista että mikä sillä ihmisellä on se kapasiteetti.” (1)

Merkittäväksi tueksi kehittämiselle nousi toive organisaatioon luotavasta kehittämisrahastosta. Tämä antaisi turvaa ja voisi taata sen, ettei kehittäminen uuvuttaisi henkilökuntaa ja toisi syyllisyyden tunteita perustehtävän laiminlyömisestä. Myös erilaisten projektirahojen merkitys nousi esiin

tämmöistä uudenlaista pedagogiikkaa luotaessa. Rahoituksen järjestyminen on vaikuttanut erittäin haastavalta.

”Meil ei oo varattu semmosta kehittämisrahastoo. Se on sitte porukan selkänahasta pois. ” (5)

”Toivotaan, että se arvo nähdään nyt tälle työlle ja saadaan sillai mukaan suunnitteleen (organisaation johto) näitä rahoituskuvioita.”(5)

Haastatteluissa nousi esiin myös tämän hetken tilanne Suomessa yhteiskunnallisesti. Työelämää kuvattiin kovaksi ja vaativaksi. On paljon ihmisiä, jotka tarvitsisivat tukea ja ohjausta eteenpäin päästäkseen omassa tilanteessaan. Yritysmailma tulisi saada mukaan työllistämään henkilöitä, jotka ovat opiskelleet sairaudestaan huolimatta. Heille tulisi mahdollistaa työn tekeminen mahdollisimman pian opintojen suorittamisen jälkeen. Työpajan mahdollisuudet nähdään merkityksellisinä myös muuttuvassa yhteiskunnassa. Työpajaohjaajat esittävät, että yhä vahvemmin on tuotava työpajalaisten tietoon sitä, mitä mahdollisuuksia heillä on työpajan ulkopuolella.

”Kyllähän tää on aikamoisessa murroksessa koko Suomi, yhteiskunta. Moni muu tarvis apua mistä nykäs vähän eteenpäin. Tarvis sekä yrityspuolelle, minne niitä sitten sais näitä. Mutta toki on niin, että onhan se parempi, että on jossain kiinni, kun että jää ihan paikalleen. Myös nää kuntoutujat, että on tommonen paikka, mutta on myös se näky, että jotain muutakin on tässä elämässä. ” (2)

Yhteiskunnan muutoksen lisäksi nousi esille tutkimukseen osallistuneen työpajan muutos. Tulevaisuuden ajatuksena olisi, että kaikki mitä työpajalla tehtäisiin, liittyisi oppimiseen eikä niin vahvasti kuntoutumiseen. Haaveena oli, ettei pajatoiminta olisi irrallista toimintaa työstä ja opiskelusta. Tarkoitus olisi, että työpajatyöstä saisi jatkossa osallistumistodistuksen ja näin työpajan asiakkaiden osaaminen ja osallistuminen saataisiin näkyväksi.

4.4 Opettajien kokemuksia

Tutkimukseen osallistui neljä naisopettajaa. Iältään he olivat 43–58-vuotiaita. Opettajakokemusta heillä oli 8-17 vuotta. Kolmella opettajalla oli kokemusta mielenterveyskuntoutujien opettamisesta. Yhdellä opettajalla oli

kokemusta haasteellisten nuorten opettamisesta, mutta selkeästi mielenterveyskuntoutujien opettamisesta ei ollut aiempaa kokemusta. Kahdella opettajalla oli erityisopettajan pätevyys. Opettajien haastattelujen suorat lainaukset aineistoa kuvaamaan koodasin kirjaimella O ja numerot 1-4 olivat satunnaisessa järjestyksessä. Kirjaimen ja numeron tarkoitus on erottaa opettajat opiskelijoiden ja työpajaohjaajien haastatteluaineistosta.

Yhden opettajan rooli oli projektin kokonaisuudesta vastaaminen. Hän piti huolta suurista linjoista ja tavoitteesta. Lisäksi hän toimi ideoijana ja tarvittaessa antoi työnohjauksellista tukea opettajille ja työpajaohjaajille. Toisen opettajan tehtävä oli toimia teoriaopettajana. Hän vastasi opetus-suunnitelman mukaisesta opetuksesta työpajaympäristössä. Toinen erityisopettajista toimi tutkintotilaisuuksien oppilaitosarvioijana. Toisen erityisopettajan tehtävänä oli työssäoppimisen ohjaajana toimiminen yhdessä työpajaohjaajan kanssa. Lisäksi hän osallistui opintopiireihin sopimuksen mukaisesti.

Oppilaitoksen orientoituminen kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun kokeiluun oli tapahtunut useamman vuoden ajan. Oppilaitoksessa oli meneillään kehittämisprojekti ja kehittämisprojektin yhdeksi osaksi nousi esiin ammatillisen aikuisopiskelun kokeileminen työpajalla. Lähtökohtana pidettiin työelämästä esiin noussutta työvoiman tarvetta. Oppilaitos oli kiinnostunut kuntouttavien koulutuspalvelujen järjestämisestä ja niiden tarjoamisesta mahdollisimman laajalle aikuisväestölle. Alkuperäinen tutkinto, jota aiemmat opiskelijat aloittivat suorittamaan oppilaitoksissa, oli osoittautunut liian haastavaksi suorittaa joillekin opiskelijoille. Tästä syystä etsittiin toisenlaisilla ammattitaitovaatimuksilla olevaa tutkintoa. Tämä johdatteli oppilaitoksen henkilökunnan tutkimuksessani olevan tutkinnon osan äärelle, joka oli yksi osa tästä niin sanotusta helpommasta tutkinnosta. Myös yritysyritys yhteistyö käynnistyi opettajan toimesta ennen tämän tutkimuksen työpaja-oppilaitos-yhteistyön käynnistymistä. Yritys tarjosi oppimisympäristöjä, joissa työntekijä sai harjoitella oman alan työn tekemistä työvalmentajan ohjauksessa.

Työpaja-oppilaitosyhteistyölle saatiin oppilaitosorganisaatiosta täysi tuki. Oli syntynyt tarve rinnakkaisille ympäristöille: avoimille työmarkkinoille ja työpajoille sekä jollekin näiden välille. Työelämäryhmässä nousi

vielä lisää vahvasti esiin, että ihmisten osaaminen täytyy saada näkyväksi. Hankittu ammattiosaaminen tulisi saada voida osoittaa. Työpaja toivoi omaa, työpajan tiloissa opetettavaa ryhmää, joka olisi kuitenkin avoin yhteistyökumppaneillekin.

Kolme opettajaa kertoi olleensa opintojen suunnittelussa mukana ennen opintojen alkua. Yksi opettaja kertoi saaneensa tiedon työpajalla tapahtuvasta opiskelusta opintojen alkaessa. Suunnitteluun oli opettajille heidän mielestään resurssoitu riittävästi aikaa ja mahdollisuuksia toteuttaa tehtäväänsä. Työssäoppimisen ohjaamisen resurssi oli työssäoppimisen ohjaavan opettajan kohdalla huomattavasti suurempi kun oli erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita. Opettaja kävi joka aamu työpajaohjaajan kanssa ohjaamassa ja tukemassa opiskelijat työn alkuun vanhusten asumispalveluyksikön harjoittelupaikassa. Opettajilla oli selkeät työnjaot. Kaikki opettajat toivat esiin osaamistaan saatuun tehtäväänsä. Yksi opettaja arvioi, että erityisopettajan koulutuksesta olisi voinut olla lisähyötyä oman tehtävän toteutuksessa.

”Me tehtiin niin, että me menttiin joka aamu (työpajaohjaajan nimi) käynnistämään ne työt. Oltiin sovittu näin. Pääsääntöisesti työt lähti hyvin käyntiin. Joskus jonkun kanssa oli pikkuisen hankaluutta, mutta tämmönen niin kun nopeesti puheeks ottaminen ja tilanteen korjaaminen onnistu yleensä heti siellä työpaikalla.” (O3)

Työpajalla opiskelu koettiin erinomaiseksi ympäristöksi opiskella kyseistä tutkinnon osaa. Opettajat arvioivat, ettei opiskelu olisi sujunut tuloksiltaan ja kokemuksiltaan näin hyvin, mikäli opetus olisi kokonaan toteutettu oppilaitoksessa. Opiskelijoiden sitoutuneisuutta oppilaitoksessa tapahtuvaan opetukseen epäiltiin heikommaksi kuin työpajalla tapahtuvassa opetuksessa. Toinen työpajalla tapahtuneen opetuksen etu oli opettajien ja työpajaohjaajien keskinäinen nopea vuorovaikutus. Mikäli opetus olisi ollut kokonaan työpajalla, ilman oppilaitoksessa olleita harjoittelupäiviä, olisi opiskelu profiloitunut vain työpajan yhdeksi toimintamuodoksi. Näin opiskelijat eivät olisi saaneet kokemusta omasta osaamisestaan ja selviytymisestään oppilaitoksessa tapahtuvasta opetuksesta oppilaitoksen muiden opiskelijoiden rinnalla. Opettaja säilyi samana opiskeluympäristöstä huolimatta. Keskeistä oli tilojen järjestyminen teoriaopetukselle sekä sopivien laitteiden ja työpajaohjaajien vankka käytännön osaaminen opetettavista aiheista.

Opetuksessa käytettiin kirjallista materiaalia, muistiinpanojen tekemistä, ääneen lukemista, ryhmätöiden tekemistä sekä atk-taitojen harjoittelamista yhdessä toisten opiskelijoiden kanssa. Opetuksessa käytettiin samoja metodeja kuin oppilaitoksessa opiskelevien kanssa muutoin, mutta ääneen lukua käytettiin tässä opiskelumuodossa runsaasti. Kaikki samat asiat tuli läpikäydyiksi kuin oppilaitoksessa opiskelevien opiskelijoidenkin kanssa. Opiskelujen etenemisvauhti oli hitaampi oppilaitosopetuksen ryhmään verrattuna opiskelijoiden kuntoutumisesta johtuen.

”...(työpajan nimi) oli älyttömän hyvä paikka opettaa tätä tutkinnon-osaa, kun niillä oli siellä se (työpisteen nimi). Että siellä pääsi sen käytännön harjoittelun tekeen siltä osin todella hyvin. Ja sitte sie oli tosi pitkälle viety kaikki ohjeistukset ja työjakso, et kaikki niin kun tiesi mitä pitää tehdä. Et mul ei menny aikaakaan yhtään semmoseen säätämiseen siellä.” (O1)

”Näky ihan selkeesti, että uusia asioita pystytään omaksuun, ehkä vähän hitaasti mut kuitenkin. Et kyllähän se normiryhmään verrattuna se etenemisvauhti oli hitaampi. Mutta siin nää opintopiirit autto, että niitä asioita pystyttiin kertaamaan ryhmän kanssa.”(O1)

Lisätietämystä olisi joku opettaja kaivannut mielensairauksista sekä psyykelääkkeiden vaikutuksista. Toisaalta oli myös etu, ettei ollut enempää tietoa mielensairauksista. Tietämättömyys varmisti opettajien toimivan samoin kuin minkä muun opiskelijaryhmän kanssa opetettavan aiheen suhteen. Myös toinen opettaja nosti esiin, että oli etu, ettei tiennyt tarkemmin tutkintotilaisuuksiin osallistuvien opiskelijoiden erityishaasteista tai miten asiat oli heille opetettu. Näin oli mahdollista arvioida tutkintotilaisuuksia selkeästi tutkintotilaisuuteen kuuluvien kriteerien mukaisesti. Yksi opettaja oli hakeutunut koulutukseen mielensairauksista työpaja-oppilaitosyhteistyökokeilun aikana.

”tavallaan siinä tutkintotilaisuudessa ei ollut mitään erilaista, koska ei siinä voi ollakaan. Ammattitaitovaatimukset on samat kaikille. Ohjausta heille tarjottiin sit suunnitelman tekemiseen ja tsemppausta enemmän, mut et se on sitä valmistavaa. Tutkintotilaisuuden joutu sit suoriutuun ja tekeen ihan samoin kriteerein.” (O2)

Mielensairauksien näkyminen opettajille tapahtui työssäoppimisen tuetumpana ohjauksena, opetusmateriaalien ja opetusmenetelmien tarkemmassa va-

linnassa sekä opiskelijoiden voinnin seuranta ja siitä keskustelemisena opiskelijoiden, työpajaohjaajien sekä harjoittelupaikkojen työntekijöiden kanssa.

Kaikki opettajat nostivat esiin mielenterveyskuntoutujaopiskelijoiden voimakkaan sitoutumisen ja halun opintoihin. Tunnollisuus ja tarkkuus olivat myös ominaisuuksia, joilla opiskelijoita kuvattiin. Motivaation arvioitiin olevan jopa korkeampaa kuin tavanomaisissa oppimisryhmissä.

”mä olin niin kun huulipyöreenä, että huh-huh. Onpas hyvää ja tarkkaa työtä. Siis todella hyvää työtä he teki, niin tunnollisesti että, et jos vertaa normiopiskelijoihin, niin paljon paremmin ja tunnollisemmin.”(O4)

Opettajien mielipiteet yhteistyöstä ja arvioinnista olivat vaihtelevat. Suurimman osan mielestä yhteistyö oli saumatonta ja arviointi oli jatkuvaa. Yhteistyön tuloksena jaettiin osaamista ja kehitettiin yhdessä uutta niin toisten opettajien kuin työpajaohjaajien kanssa. Teoriaopettaja ja työpajalla ohjaustyötä tekevä ohjaaja sopivat yhdessä teoriapäivien yhteydessä mitä teoriaopetusta oli meneillään ja mitä käytännöntehtäviä oli missäkin vaiheessa hyvä harjoitella. Työvalmennusosaaminen tuli täysin työpajalta. Saumattoman yhteistyön onnistumiseksi nostettiin esiin projektiin valikoitujen henkilöiden sopivat persoonat ja lähiesimiesten tuki. Yhden mielestä yhteistyö oli erittäin vähäistä joka tahon kanssa eikä arviointia tapahtunut.

Arviointikohta jäi vähäiseksi useamman opettajan mielestä. Myös eteenpäin kehittämistä olisi toivottu. Ajatuksena oli, että olisi ollut hyvä koontua työpajaohjaajien ja opettajien arvioimaan mitä on tehty ja mitä muutetaan. Tämä oli ensimmäinen työpajaympäristössä tapahtuva ammatillisen tutkinnon osan suorittamisen kokeilu ja siitä syystä yhteisarviointi olisi ollut tarpeen.

”yhdyshenkilö (työpajalla), oli todella, aivan, todella hyvä yhteistyökumppani, että se työelämän kanssa tehtävä yhteistyö, musta tuntu, että oli kauheen semmosta helppoo alusta saakka. Persoona vaikutti ja innostuneisuus ja sitä mä uskon ja odotan ja tiedänkin, että se johtaja, esimies siellä oli takana, niin kun luotsaamassa ja tukemassa sitä työtä.” (O3)

”on tosi tärkeä nii kun se että se tavallaan se kokonaisuus on kirkas, et mitä me lähdeettiin tekemään ja peilata sitä et tehtiinkö me sitä. Ko-

ko ajan (arviointia), muutenhan se olis helpolla karkaamassa, menis pelkäksi tekemiseksi ja sitte kukaan ei niin kun tie mitä on tehty.” (O2)

Opettajien työnjako oli tarkoituksellisesti suunniteltu niin, että kokemattomamman opettajan rinnalla oli niin sanottu kokenut mentoriopettaja. Tämä oli edellytys, että kokemattomampi opettaja voi osallistua uudenlaisen pedagogiikan toteutukseen. Kokonaisuudessaan tehtävänjaot kuvattiin selkeinä ja kukin teki oman tehtävänsä. Tämä mahdollisti sen, että opettaja saattoi keskittyä omaan tehtäväänsä eikä aikaa mennyt hukkaan. Kaksi opettajaa ehdotti tulevaisuudessa työpajaympäristössä tapahtuvaan opetukseen työparityöskentelyä niin, että toinen aineenopettajista opettaisi yhden tutkinnon perusteiden sisältökokonaisuuden ja toinen toisen. Tämä antaisi opiskelijoille mahdollisuuden tutustua useampaan opettajaan, eivätkä he kiinnittyisi vain yhteen opettajaan.

”Se tuli tiek sää mulle vähän niin kun valmiiks pedattuna koko homma. Lukujärjestys kato oli tehtynä. Ja sitten yhdessä räätilöitiin sitä, että mitkä on opintopiirien aiheet. Työssäoppimiset oli suunniteltu, kuka menee mihinkin. Periaatteessa oon päässyt aika helpolla suunnittelun suhteen.” (O1)

Tulevaisuudessa olisi keskeistä selvittää, mitkä työelämän aloista voivat tulevaisuudessa tarjota osatyömahdollisuutta kuntoutujille. On tärkeää tietää, että ne alat mihin kouluttaudutaan, olisi myös mahdollista työllistyä. Tulevaisuuden haasteeksi nähdään yritys/työnantajaprojekti. Oppilaitoksessa ja työpajalla on jo toimiva malli osatutkinnon tai tutkinnon suorittamiseen, mutta nyt oli tärkeää saada yritysmaailma malliin mukaan.

Työpajaympäristössä tapahtuva ammatillinen aikuisopiskelu vaatisi jatkuakseen rahoitusta. Rahoitusta tarvittaisiin, että työpajaohjaaja voisi irtautua työvalmennukseen työelämään ja työelämä saataisiin mukaan mielen-terveyskuntoutujien työllistämiseen.

”pienemmälläkin projektirahalla (työpajan nimi) saisi nyt hiottua tavallaan sen työvalmennuksen ja ammattipajaohjauksen, et minkälainen työntekijäresurssi siihen saatais. Silloin me päästäis tavallaan siihen pääkäyttäjään eli siihen työelämään käsiks.” (O2)

Työpaja-oppilaitosyhteistyön merkitys kuvattiin niille opettajille erittäin merkitykselliseksi, jotka olivat olleet enemmän mukana myös suunnittelu-

vaiheessa. Tärkeäksi nostettiin verkostojen laajeneminen sekä oman ammatitaidon kehittyminen. Mielensterveyskuntoutujien opettaminen avarsi opettajan ajatusmaailmaa, tutustutti työpajaan oppimisympäristönä sekä antoi myös esimerkin monipuolisten toimintatapojen käyttämisestä muidenkin opettavien luokkien opetuksessa, esimerkkinä voimakkaampi kannustaminen ja uskon luominen siihen, että opiskelija osaa ja kykenee. Myös harjoittelun lisääminen tutkintotilaisuuden näyttöpaikassa tuli uudeksi käytännöksi normaaliopiskelijoidenkin kaivatessa enemmän tukea ja ohjausta opintoihinsa.

”se taas avas mun omaa ajatusmaailmaa aika paljon. Avas sitä omaakin opetusta tai niin kun laajensi sitä, oma ammattitaito niin kun kasvo ihan selkeesti.”(O1)

Sekä työpajalla että oppilaitoksella ilmeni yhteinen kiinnostus saada mielensterveyskuntoutujia työelämään. Kaikilla oli ollut yhteinen visio jo aiemmin, mutta nyt voimavarat yhdistettiin saman päämäärään saavuttamiseksi. Opettajat toivat esiin tämän yhteistyökokeilun toimineen päänavauksena työelämäyhteistyöhön. Opettajien mielestä yhteistoiminnan halua löytyi yli organisaatorajojen. He kokivat oppineensa muilta toimijoilta. He kokivat myös, että yhteiskunnassa kaikilla osapuolilla on samansuuntaiset tavoitteet.

”Paljon oppinut niin kuin muilta ja tullut tietoseks ehkä siitä nyt, että nyt ollaan semmoses yhteiskunnallisessa tilanteessa että et kaikil on kauheen samat tavoitteet. Ja kaikill on tarve tavallaan kehittää, kun siel on niitä tulppia, että ei edetäkään. Ne on niitä rajapintoja siellä.”(O2)

”Se oli niin kun uus päänavaus sinnepäin et määhän niin kun ajattelin, että sillä on iso merkitys meen työelämäyhteistyön kannalta ja vielä kun kyseessä on iso organisaatio. Määhän ajattelen, että se oli tosi merkityksellinen meille.”(O3)

Opettajat kuvasivat ammatillisen aikuisopiskelun toteutukseen osallistumisen olleen eri tavoin merkityksellistä. Opettaja, joka osallistui omasta tehtäväkuvastaan johtuen niukasti toteutukseen, koki merkityksellisyyden hyvin vähäiseksi. Ne opettajat, jotka olivat suuremmassa roolissa projektin toteutuksessa, kokivat kokeilun varsin merkityksellisenä. Opettajat arvioivat työ-

pajaohjaajien saavuttaneen tämän kokeilun avulla oman työn mielekkyyden lisääntymistä sekä uuden suunnan löytymistä koko työpajatoiminnalle.

Opiskelijoiden merkityksiksi opettajat arvioivat osatutkinnon suorittamisen työpajalla tuoneen merkittävän kohennuksen itseluottamukseen. Myös positiivisten oppimiskokemusten mahdollistaminen opiskelijoille aiempien ikävien kokemusten sijaan oli tullut esiin opiskelijoiden palautteista opettajille opintojen aikana. He kokivat myös vieneensä työpajaympäristöön uudenlaista maailmaa.

Opettajat olisivat vielä voimakkaammin toivoneet työpaja-oppilaitosyhteistyön kokeilun esille tuomista omassa organisaatiossaan, mutta myös organisaation ulkopuolella. Heidän mielestään tulokset olivat niin hyviä, että niitä olisi kannattanut nostaa esille vielä voimakkaammin organisaation tasolla. Opettajat toivat esiin oppilaitoksen kykyä vastata laaja-alaisesti erilaisten opiskelijoiden tarpeisiin.

Yhtenä tulevaisuuden haasteena opettajat nostivat esiin opiskelijoiden työllistymisen. Riittävätkö opiskelijoiden voimavarat ja löytyykö työnantajia osatyökykyisille henkilöille. Yksi opettaja nosti esiin osatyökykyisten työllistämistä vallitsevan yhteiskunnallisen keskustelun. Hän nosti esiin jopa presidentin osoittaneen huolta ja kiinnostusta osatyökykyisten työllistämiseen. Tämä luo uskoa ja toivoa, että osatyökykyiset voidaan saada työmarkkinoille. Opettajat nostivat myös huolen löydetyn mallin jatkamisesta rahasyistä. Projektirahoituksen loputtua ei opiskelijoille ole tarjolla yhtä suurivolyymistä tukea ja ohjausta. Opettajat pohtivat riittäkö annettava tuki opiskelijoille ja työpajaohjaajien resurssit kannattelemaan opiskelijoita.

”Projektin tarkoitus oli ja niin kun onkin, että tää homma juurrutetaan ja nythän tää jatkuu ilman tätä projektia ettei sen puoleen. Mutta panostus ei oo ollenkaan niin iso kuin projektin aikana. Pikkasen jouduttu muuttamaan näitä kuvioita et se tietenkin on semmonen huolen aihe, että voiks tää jatkua.”(O3)

Osatutkintomahdollisuuksien esiin tuominen on opettajien mielestä tärkeää. Tavanomaisempaa on, että opiskelija pyrkii suorittamaan koko tutkinnon, koska tällöin työllistymismahdollisuudet ovat paremmat. Mielenterveyskuntoutujien kohdalla osatutkinnon suorittaminen voi jo itsessään olla se päämäärä, kun ajattelee heidän taustojaan ja elämänpolkuaan. Tutkinnon suorit-

taminen osissa voi olla mielenterveyskuntoutujille jatkossakin erittäin sopiva vaihtoehto. Toisaalta opettajat nostivat esiin, että tänä keväänä on tullut tiedote, että valtion tukea ammatilliseen lisäkoulutukseen tullaan vähentämään. Tämä aiheutti huolta juuri tämän opiskelukokeilun järjestämisestä tulevaisuudessa työpajaympäristössä koetusta tarpeesta huolimatta. Opettajat toivat esiin, että opiskelijoiden opiskelun onnistumiseksi tarvittiin monia eri henkilöitä ja sitä kautta kustannukset yhden opiskelijan opintojen loppuun saattamiselle ovat huomattavasti normaaliopiskelijaa korkeammat. Kustannuksissa pitää ottaa huomioon sekä opettajien että työpajaohjaajien työpanos. Mutta he nostivat myös esiin sen, että kun näitä osaavia ja tunnollisia opiskelijoita saadaan työelämään, niin siinä tulee yhteiskunnallista säästöä pidemmällä aikavälillä.

Tulevaisuudessa olisi hyvä kehittää työnohjausta kuntoutujien kanssa työskenteleville ohjaajille, pajahenkilökunnalle ja työpaikkojen henkilökunnalle. Työnohjaukselliset ryhmät voisivat olla yksi keino tämän päämäärän saavuttamiseen. Työpajalla tapahtuneen opiskelukokeilun ansiosta syntyi ”two in one”- malli. Malli tarkoittaa kahden opiskelijan harjoittelua samaan aikaan samassa harjoittelupaikassa ja tämän jälkeen yksin. Kehittyneemmässä mallissa kaksi osatyökykyistä henkilöä tekee yhden ihmisen työpanosta samassa yrityksessä eriaikaisesti jakaen saadun palkan. Tulevaisuudessa tätä ”two in one”- mallia olisi tarpeen kehittää ja miettiä mallia tarkemmin, arvioida ja laajentaa eri työpaikoille. Kehittämiprojektin yhteydessä kehitettyä mallia ei ehditty arvioimaan ja kehittämään edelleen projektin päättymisen vuoksi.

”mun mielestä tää projekti kokonaisuudessaan on onnistunut. Et tää on niin kun semmonen yhteisönnistuminen, et ei oo niin kun korostaa kenenkään yhden ihmisen panosta. Jos kaikki ei ois sitoutunut täysillä, ni ei täs oltais.”(O1)

5 TUTKIMUSTULOKSET

Teemoittelin mielenterveyskuntoutujien, työpajaohjaajien sekä opettajien haastattelujen aineiston pääosin haastatteluteemojen mukaisesti. Aineistosta ei noussut esiin suurempia, arvioni mukaan tutkimuksen tuloksiin vaikuttavia uusia teemoja. Osoittautui kuitenkin järkeväksi yhdistää pienempiä teemoja isommiksi kokonaisuuksiksi ja täten vastaamaan selkeämmin tutkimuskysymyksiin. Isompia kokonaisuuksia löytyi neljä. Laajin kokonaisuus oli toimijoiden kokemukset työpajaopiskelusta (taulukko 1). Tämän teeman alle yhdistin orientoitumisen, kuvailun ja merkitykset.

Orientoituminen tapahtui kolmella eri toimijataholla hyvin eri tavoin. Opiskelijat orientoituivat opintoihin jo aiempina vuosina. Heillä oli ollut haave opiskeluista ja työstä, mutta eivät olleet tulleet valituksi oppilaitoksiin opiskelijoiksi vaikean mielensairauden vuoksi. Osa opiskelijoista ei ollut uskaltanut edes hakea opintoihin, koska oli vakuuttunut, ettei heistä enää ole opiskelemaan ja työelämään. Työpajalla oli valmistauduttu mielenterveyskuntoutujien opiskeluun jo 2000-luvun alussa. Tällöin työpajaohjaaja ja kahdeksan opiskelijaa kävivät siivoustyökurssin. Keskeisin motivaatio ja tarve tähän opiskelukokeiluun osallistumiseen nousivat mielenterveyskuntoutujilta. Heillä oli tarve päästä opiskelemaan ja myös oppilaitokselta tuli erittäin myönteinen vastaanotto uudenlaisen pedagogiikan kokeiluun.

Oppilaitoksen kiinnostus kuntouttavien koulutuspalvelujen kehittämiseen oli jo olemassa ennen tätä tutkimuksen kokeilua. Meneillään oleva laajempi projekti johdatti opettajat ja työpajaohjaajat ammatillisen aikuisopiskelun toteuttamiselle työpajalla kuntoutumisen kanssa samanaikaisesti. Orientoitumisessa eivät olleet kaikki tutkimukseen osallistuneet työpajaohjaajat ja opettajat aktiivisesti mukana. Vasta toteutusvaiheessa mukaan tulleet henkilöt kokivat ulkopuolisuutta ja tiedottomuutta kokeilun eri vaiheista ja sisällöistä. Ne työpajaohjaajat ja opettajat, jotka olivat aktiivisesti mukana

projektissa, kokivat kunniana, että ovat saaneet osallistua uudelleenlaiseen opiskelu-työpajayhteistyömuodon luomiseen ja kehittämiseen.

Työpajan kuvailu oppimisympäristönä oli toinen alateema, jota tarkastelin. Kaikki kolme toimijatahoa kokivat työpajan oppimisympäristönä erittäin sopivana. Työpajan tilat ja välineet vastasivat tämän tutkinnon osan suorittamisen vaatimuksia ja työpajalla oli jo pitkälle vietyä tekstiili- ja vaatehuoltopalvelu. Opiskelijoilla oli jo olemassa osaamista opiskeltavaan tutkinnon osaan. Työpaja oli tuttu opiskelijoille ja he toivatkin esiin, ettei opiskelu pelkästään oppilaitoksessa olisi heiltä onnistunut. Muutamien päivien opiskelut oppilaitoksessa koettiin hyvänä kaikkien toimijoiden näkökulmasta. Jatkuva kannustaminen ja kuntoutumisen huomioiminen oli opiskelijoiden mielestä ensiarvoisen tärkeää. Voinnin seurannassa nousi tuttujen työpajaohjaajien rooli merkittäväksi. Opiskelijat kertoivat voinnin muutoksista ohjaajille, mutta myös opettajat viestittivät vointiin liittyvät havainnotsa työpajaohjaajille.

Kolmas alateemoista oli työpajaopiskelun merkitykset. Opiskelijat nostivat esiin oman itsetunnon kohenemisen ja uuden oppimisen mahdollisuuden keskeisimmiksi merkityksiksi. Tulevaisuuden haaveiden toteutuksen kynnys tuntuu matalammalta ja on uskallusta lähteä yrittämään aiemman luovuttamisen sijaan. He toivoivat koko yhteiskunnassa havahduttavan siihen, että vaikeastikin psyykkisesti sairaita voi kouluttaa. Työpajaohjaajat nostivat esiin myös oman ammatillisen itsetunnon kohenemisen. Myös heidän työssäjaksamisensa lisääntyi. Opiskelijat onnistuivat ja saivat osallistumistodistuksia ja osatutkintotodistuksia. Ohjaajat näkivät konkreettisesti työnsä tuloksia. Opettajat nostivat merkityksiksi esiin verkostojen laajenemisen, oman ammattitaidon karttumisen sekä myös oman työn mielekkyyden lisääntymisen. Opettajat nostivat esiin yhteiskunnallisen tilanteen, jossa kaikilla osapuolilla vaikuttaa olevan samat kiinnostuksen alueet eli monipuolinen ja joustava kouluttautumisen mahdollisuus kaikille kansalaisille erilaisia ympäristöjä ja menetelmiä käyttäen.

TAULUKKO 1. Toimijoiden kokemusluokat työpajaopiskelusta alateemoittain

	opiskelijat	työpajaohjaajat	opettajat
orientoituminen toimintaan	pitkäaikainen haave opiskella, tuloksettomat opiskelupaikkahaut, haave pääsystä työelämään, orientoituminen työpajaympäristössä tapahtuvaan opiskeluun prosessinomaista tiedottamisesta hakemiseen ja haastatteluun sekä opintoihin valituksi tuleminen	työpajalla tapahtui orientoituminen opiskeluun jo 2000-luvulla siivouskursseille osallistumisella, osa työpajaohjaajista oli suunnitteluvaiheessa mukana tiiviisti ja osa kuuli siitä aloitusvaiheessa, asiakkaiden tarve opinnoille lähtökohdana, tilaajan tarve kuntoutumisen edistämiseksi, työelämäryhmään osallistuminen oppilaitoksessa	kiinnostus kuntouttavien koulutuspalvelujen kehittämiseen organisaation tasolla jo vuosia aiemmin, kehittämisprojekti mielenterveyskuntoutujien opiskelun edistämiseksi käynnissä jo muutamia vuosia ennen tätä kokeilua, yksi opettaja vastasi kokeilun etenemisestä, työelämäryhmässä mukana kaksi opettajaa kokeilua ideoimassa ja kehittämässä, kolmas opettaja suunnitteluun mukaan idean synnyttä koskemaan hänen opettamansa alan tutkinnon osaa, neljäs opettaja orientoitui saatuaan oman tehtävänkuvansa projektiin liittyen projektin alettua, suunnitteluun oli opettajien mielestä resursoitu riittävästi aikaa
toiminnan kuvailua	kannustava ja tuttu ympäristö, mahdollisesti käytännön harjoittelun ja opiskelu painottui tekemisen kautta oppimiseen teoriaopiskelun lisäksi, keskittyminen ammattiaineisiin, jatkuva kuntoutumisen huomioiminen opiskelun rinnalla, opiskelijoiden mukaan ei olisi mahdollistunut muussa ympäristössä, lyhemmat opiskelupäivät kuin oppilaitoksessa	asiakaslähtöisempää kuin oppilaitosopiskelu, tutut ohjaajat, mielenterveyskuntoutujien voinnin seuranta ja tarkkailu, kolmena päivänä viikossa pajaharjoittelua, yhtenä päivänä viikossa teoriaopetusta ja yhtenä päivänä viikossa opintopiiri	opettajat jalkautuivat työpajalle ja harjoitteluympäristöön, työpajan tilat erittäin sopivat tämän tutkinnon osan suorittamiseen, riittävät tilat myös teoriaopetukselle vaikka nykyaikaisia menetelmiä ei ollut mahdollista käyttää, hitaampi opiskelutahti, enemmän opintopiirejä kuin tavallisissa ryhmissä

	opiskelijat	työpajaohjaajat	opettajat
toiminnan merkitykset	keskeisin merkitys itsetunnon kohentuminen, uuden oppimisen mahdollisuus, tiedon ja taidon lisääntyminen ammattialalta, tulevaisuuden haasteiden kynnyksen madaltaminen, organisaatiolle ja yhteistyötahoille osoittaminen, että työpajaympäristössä tehdään oikeaa opiskelua, ymmärrys, että vaikeasti psyykkisesti sairaitakin voidaan kouluttaa	oman työssä jaksamisen lisääntyminen, ammatillisen itsetunnon kohentaminen, koko työpajan työryhmän ja kaikkien työpajan asiakkaiden välisen yhteishengen nostattaminen	kokemattomampi opettaja sai kokemusta kokeneeman mentoriopettajan rinnalla, opettajien/ oppilaitoksen verkostojen laajeneminen, oman ammattitaidon kehittyminen, uudenlaisten toimintatapojen käyttäminen ja vieminen oppilaitosopetukseenkin, yhteiskunnallisesta tilanteesta johtuen kaikilla osapuolilla samat intressit, kokeilu toimi päänavauksena työelämäyhteistyöhön, suuri merkitys niille opettajille, jotka osallistui- vat enemmän ja olivat jo suunnitteluvaiheessa mukana enemmän, oma työn mielekkyys lisääntyi

Tuloksien toinen yläteema on yhteistyö eri tahojen kanssa (taulukko 2). Yhteistyö nousi yhdeksi keskeiseksi edellytykseksi kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun yhdistämiselle työpajalla. Yhteistyön merkitys nousi esille niin suunnittelu-, toteutus- kuin vajavaiseksi jääneessä arviointivaiheessakin. Muita esiin nousseita yhteistyön kannalta merkityksellisiä asioita olivat organisaatioiden tuki, toimijoiden motivaatio, projektirahoitus, kuntoutujien riittävä vointi oman sairauden suhteen, motivaatio sekä luottamus omiin kykyihin ja muihin toimijoihin. Yhteistyön teema ei rakennu pienemmistä alateemoista vaan on itsenäinen teema. Yhteistyö koettiin erittäin hyvänä ja avoimena niiden toimijoiden kesken, jotka olivat olleet jo suunnitteluvaiheessa aktiivisemmin mukana. Yhteistyö koettiin välittömäksi ja kynnys ottaa toisiin toimijoihin yhteyttä oli matala. Opettajat koettiin helposti lähestyttäviksi niin opiskelijoiden kuin työpajaohjaajien taholta. Osaamista koettiin jaetun yli organisaatorajojen vastavuoroisesti. Jokainen

toimijataho korosti projektiin valikoituneen motivoituneita ja persoonaltaan erittäin sopivia henkilöitä. Avoimuus, toisen kunnioittaminen sekä luottaminen olivat määreitä, jotka nousivat sopiviksi ominaisuuksiksi tämän projektin työpajaohjaajille ja opettajille kaikkien kolmen toimijatahon haastattelujen perusteella. Työpajaohjaajien ja opettajien useiden vuosien työkokemus oli arvioni mukaan myös edesauttamassa yhteistyön sujuvuutta.

Opiskelijat kuvattiin erittäin motivoituneina ja heidän kanssaan oli helppo tehdä yhteistyötä heidän vointinsa huomioiden. Sekä työpajaohjaajien että opettajien organisaatioiden ylemmän johdon läsnäoloa toivottiin. Erityisesti toive kohdistui onnistuneen projektin markkinoinnin parantamiseen sekä tiedon lisääntymiseen, jotta rahoituksen hakeminen ja saaminen mahdollistaisi myös tulevaisuudessa toiminnan jatkumisen. Arviointi projektin aikana ja sen jälkeen koettiin puutteelliseksi. Kukin toimijaryhmä arvioi toteutunutta projektia oman ryhmän kesken, mutta yhteisarviointi puuttui. Opiskelijat eivät nostaneet arvioinnin puutteellisuutta haastattelussa esiin.

TAULUKKO 2. Yhteistyö eri toimijoiden kesken

Opiskelijat	Työpajaohjaajat	Opettajat
opettajien ja työpajaohjaajien kanssa saumatonta yhteistyötä, helposti lähestyttäviä, voinnin muutokset huomioivia	yhteistyö opettajien, opiskelijoiden ja harjoittelupaikkojen henkilökunnan kanssa saumatonta, yhteistyö työpajan ohjaajien ja oman organisaation johdon kanssa yhteistyö olisi voinut olla tiiviimpää, arviointi puuttui	nopea vuorovaikutus mahdollistui työpajaohjaajien kanssa, pääosin yhteistyö kaikkien tahojen välillä koettiin saumattomana ja jatkuvana, osaamisen jakamista yli organisaatiorajojen, uuden kehittämistä, tiedon ja taidon välitön jakaminen, projektiin osallistuneiden sopivien persoonallisuuksien löytymisen keskeistä, lähiesimiesten tuki merkittävää, yhteistyötä arvioitiin myös hyvin vähäiseksi, arviointia tehtiin opettajien kesken, toimijoiden yhteisarviointi puuttui, yhteistä arviointia opettajien ja työpajaohjaajien välillä toivottiin

Yhdistin työpajaopiskelun haasteet ja positiiviset kokemukset toimijoiden kokemana kolmanneksi pääteemaksi (taulukko 3). Haasteet ja positiiviset kokemukset kuvaavat niitä edellytyksiä, joita työpajaopiskelu yhteistyön lisäksi vaatii. Alateemoina toimivat haasteet ja onnistumiset. Opiskelijat nostivat haasteiksi oman psyykkisen voinnin, mutta myös yksi opiskelija nosti esiin fyysisen vointinsa. Opiskelijoiden kokemat haasteet jäivät huomattavan vähäisiksi. Työpajaohjaajat nostivat haasteeksi niiden opiskelijoiden voinnin seurannan ja tukemisen, jotka osallistuivat työpajaopiskeluun yhteistyötyöpajan kautta, koska he eivät olleet ennestään ohjaajille tuttuja. Opiskelijoiden vähäinen tunteminen toi haasteita ohjaajille voinnin arviointiin ja riittävän nopeaan reagointiin. Tulevaisuudessa olisikin tärkeää, että olisi työntekijöitä aktiivisesti mukana kaikilta niiltä toimijoilta, joiden opiskelijoita osallistuu opiskeluun.

E erityisen haasteellisenä kuvautui työpajaohjaajien muiden työtehtävien kuin projektiin liittyvien työtehtävien tuoma syyllisyyden ja riittämät-

tömyyden tunne. Työpajaohjaajat toivat esiin henkilökunnan niukat resurssit uuden toiminnan kehittämiseksi. Muu asiakaskunta ei saisi jäädä vähemmälle kuin pajaopiskelijat. Olisi tärkeä saada työntekijä tekemään sen ohjaajan perustyötä työpajalla, joka kulloinkin on pajaopiskelijoiden kanssa joko opintopiireissä, ohjaamassa työtehtävissä tai arvioimassa tutkintotilaisuutta. Monet samanaikaiset muutokset työpajaopiskelun rinnalla koettiin kuormittavina.

Opettajat nostivat myös haasteeksi työpajaopiskelun rahoituksen jatkumisen. Ilman projektirahoitusta tai määrällisesti tavanomaista opiskelijaryhmää suurempaa rahoitusta herää huoli, riittääkö opiskelijoille tarjolla oleva opetus- ja ohjausmäärä. Tämän toimintatutkimuksen opiskelijoiden opetukseen ja ohjaukseen on määrällisesti käytetty enemmän resursseja kuin annettu resurssi yleensä on. Ilman projekti- tai vastaavaa rahoitusta ei tämä ole mahdollista työpajan eikä oppilaitoksen taholta. Opettajat nostivat esiin myös valtion rahoitusten vähenemisen ammatilliseen lisäkoulutukseen. Huolena nousi esiin erityisryhmiin kohdistuvien kuntouttavien rahoitusten riittävyys tulevaisuudessa.

Opiskelijat nostivat esiin erityisen positiivisina kokemuksina työpajaohjaajilta ja opettajilta saamansa tuen ja ohjauksen. Erityisen merkittävään rooliin opiskelijat nostivat tuttujen työpajaohjaajien merkityksen. Ilman näiden tuttujen työpajaohjaajien kannustusta opiskelijat epäilivät opintojensa mahdollisesti keskeytyneen. Myös opettajat koettiin kannustavina ja helposti lähestyttävinä. Kaikenlaiset kysymykset koettiin sallittuina ja kertausta suoritettiin tarvittaessa.

Työpajaohjaajat kokivat onnistumista omassa työssään sekä suhteessa opiskelijoihin että yhteistyötahoihin. Opiskelijoille oli onnistuttu luomaan vointia tukeva ja opiskelua mahdollistava ilmapiiri yhdessä opettajien kanssa. Yhteistyön aloittaminen oppilaitoksen kanssa ja verkostoituminen kuvautui merkittävinä onnistumisina. Opiskelu työpajalla muovautui työpajan näköiseksi, mikä oli mahdollista oppilaitokselta saatujen struktuurin luomiseen tarkoitettujen pohjien (lukujärjestykset) avulla.

Opettajat kokivat onnistumisena yhteisen tahtotilan löytymisen opiskelijoiden ja työpajaohjaajien kanssa. Opettajille oli riittävästi resurssoitu aikaa tehtävien toteuttamiseen. Myös opettajat nostivat esiin positiivisten

oppimiskokemusten luomisen opiskelijoille. Opiskelijoilla oli menneisyydessään ikäviä oppimiskokemuksia opettajien ja toisten oppilaiden taholta, mutta nyt he saivat kunnioittavan ja heihin uskovan oppimiskokemuksen. Onnistumiseksi koettiin työpajan kanssa aloitettu yhteistyö, jonka uskottiin rahoituksen järjestyttyä tuovan lisää mahdollisuuksia yhteistyön kehittämiseen. Opiskelijoiden koko opiskeluajan säilynyt korkea motivaatio ja sitoutuminen olivat yksi onnistuminen muiden onnistumisten rinnalla.

TAULUKKO 3. Työpajaopiskelun haasteet ja positiiviset kokemukset toimijoiden kokemana

	Opiskelijat	Työpajaohjaajat	Opettajat
toiminnan haasteet	läksyjen tekeminen kotona, oma psyykinen ja fyysinen vointi	yhteistyötyöpajan asiakkaiden vähäinen tunteminen ja voinnin arvioimisen vaikeudet sekä tukeminen, valmiin materiaalin puute opintopiireissä, irrottautuminen perustyöstä, syyllisyyden kantaminen tekemättömistä perustehtävään liittyvistä töistä, henkilökunnan niukat resurssit, liikaa muutoksia työpajaympäristössä samanaikaisesti	mielensairauksien ja psyykenlääkkeiden perustietämyksen lisääminen kaikille opettajille, opiskelijoiden voinnin vaihtelut, yritysten mukaan saaminen osatyökykyisten työllistämiseen, rahoitus osatukintojen suorittamiseen työpajalla, ilman projektirahoitusta opettajien ja työpajaohjaajien resurssit ohjata opiskelijoita ovat niukemmat: riittääkö se?, valtion rahoitusten ammatilliseen lisäkoulutukseen vähemässä
toiminnan onnistumiset	opetus ja ohjaus olivat riittäviä sekä onnistunutta, erinomaisten opettajien ja työpajaohjaajien valikointuminen kokeiluun	yhteistyön ja kannustavan ilmapiirin luominen kaikille osapuolille, mahdollisuus osallistua uuden luomiseen, oppilaitoksen kanssa yhteistyön aloittaminen, verkostoituminen, selkeän struktuurin saaminen oppilaitokselta, työn tekeminen näkyväksi, opiskelu työpajan näköistä, avoimesti keskustelevaa	opettajilla keskenään selkeät työnjaot, yhteinen tahtotila opiskelijoiden ja työpajaohjaajien kanssa, riittävästi resurssia teoriaopetukseen ja työssä oppimisen ohjaamiseen, opiskelijoiden korkea motivaatio ja sitoutuminen, positiivisten oppimiskokemusten luominen opiskelijoille, uuden suunnan löytyminen työpajalle

Neljäs pääteema, joka nousi tutkimustuloksista, olivat tulevaisuuden visiot (taulukko 4). Tulevaisuuden visiot vastaavat tutkimuksen neljänteen tutkimuskysymykseen eli työpajaopiskelukokeilun myötä nousseiden kehittämis-ideoiden esittelyä. Kaikkien toimijatahojen kiinnostuksen kohteina olivat muidenkin tutkintoon kuuluvien osatutkintojen suorittaminen. Opiskelijoiden visiona oli toisten työpajan asiakkaiden innostaminen opiskeluun ja kokeilemaan omia rajojaan. Osapäivätyön tekeminen tulevaisuudessa oli muutamien opiskelijan haaveissa. Osalle kuntoutuvista opiskelijoista riitti tulevaisuuden toiveeksi suoritettussa osatutkinnossa saavutetun tiedon ja taidon soveltaminen työpajatyöhön.

Työpajaohjaajien ja opettajien haastatteluista nousi esille yhteisenä kiinnostuksena laajempi tiedottaminen osatutkinnon suorittamisen mahdollisuudesta työpajalla sekä kattavan arvioinnin järjestäminen eri toimijoiden kesken. Työpajaohjaajien visiona on vastata kokonaisuudessaan oppimiseen liittyviin haasteisiin sekä mielenterveyskuntoutujien integroiminen takaisin yhteiskuntaan yhdessä oppilaitoksen kanssa. Opettajien visiona on vastata laaja-alaisesti eri opiskelijaryhmien tarpeisiin ja kehittää edelleen projektin myötä syntyneitä ”two in one”- mallia. Mallissa ajatuksena on, että kaksi työntekijää tekee yhden työntekijän kokonaistyöaika puoliksi jakaen työajan lisäksi myös palkan.

TAULUKKO 4. Tulevaisuuden visiot

Opiskelijat	Työpajaohjaajat	Opettajat
jäljellä olevien osatutkintojen suorittaminen työpajalla, työpajalla työnteon jatkaminen, toisten mielenterveyskuntoutujien kannustaminen vastaaviin opintoihin, osapäivätyön tekeminen työpaikan löydyttyä, työpajalla tapahtuvan opiskelun mahdollisuudesta tiedottamisen lisäämisen toive	oman organisaation johdon saaminen enemmän mukaan markkinoimiseen yhteistyötahoille, kattavan arvioinnin järjestäminen kaikkien osapuolten välillä, selkeän rahoituspohjan löytäminen, kehittämisrahoituksen luominen organisaatioon, mielenterveyskuntoutujien osallistuminen yhteiskuntaan opiskelun ja työn avulla, ammattitaitovaatimusten pitäminen vaadittavalla tasolla opiskelijaryhmästä riippumatta, työpajan rakennemuutos vastaamaan oppimiseen liittyviin tavoitteisiin, oppilaitosyhteistyön jatkuminen	yhteisten arviointitilanteiden järjestäminen yhdessä työpajaohjaajien kanssa, teoriaopetuksen jakaminen kahdelle opettajalle, laajempi tiedottaminen onnistuneesta työpajaoppilaitosyhteistyöstä omissa organisaatioissa ja sen ulkopuolella, oppilaitoksella kykyä ja halua vastata laajalaisesti erilaisten opiskelijoiden tarpeisiin, työnohjauksen kehittäminen, ”two in one”-mallin jatkamista ja kehittämistä edelleen, työelämäyhteistyön jatkaminen ja laajentaminen

Toimintatutkimuksen toimintaan osallistuminen ja tutkimusaineisto nostivat esiin eri toimijoiden yhteistyön tärkeän merkityksen. Opiskelijat tekivät yhteistyötä pääasiassa työpajaohjaajien ja opettajien kanssa. Heidän mielenrauteensa liittyvä hoitotaho oli tietoinen opiskelun aloittamisesta. Ammatillista kuntoutusrahaa varten edellytettiin psykiatrin lausuntoa opiskelujen aloittamiseksi. Työpajaohjaajan tehtävänä oli auttaa tulevia opiskelijoita lausuntojen pyytämisessä sekä muidenkin tarvittavien asiakirjojen hankkimisessa entisistä oppilaitoksista.

Työpajaohjaajien tehtäväkuva pajaopiskelun toteutumiseksi vaati paljon työtä ja panostamista opiskelijoihin koko projektin ajan. Opiskelijoiden lisäksi työpajaohjaajilla oli yhteistyötahoina opettaja ja hoitotahot sekä Kela ja harjoittelupaikat. Työpajaohjaajien henkilökuntaresurssi vaikutti varsin alimitoitetulta suhteessa yhteistyötahojen määrään ja pajaopiskelun työllistävyyteen. Kuten pajaohjaajien haastatteluissa tuli esille, on opiskelijaryhmä koko asiakaskunnasta pieni, mutta erittäin merkityksellinen ryhmä. Työpajan toiminnan kannalta on merkityksellistä, että vastaavaa pajaopiskelua tapahtuu tulevaisuudessakin, mutta henkilökuntaa tulee resurssoida enemmän.

Opettajien yhteistyö oli keskeisintä toimintatutkimuksen projektissa opiskelijoiden sekä työpajaohjaajien kanssa. Yhteistyötä tapahtui myös harjoittelupaikkojen työntekijöiden kanssa. Opettajat toivoivat oppilaitoksen yhteistyön työelämän kanssa lisääntyvän vielä enemmän. Työpaja- ja oppilaitosorganisaatioiden olisi tärkeää pyrkiä yhteistyön lisäämiseen yritystoiminnassa, yliopiston kanssa sekä pyrkiä viestittämään opetusministeriöön asti uudenlaisen pedagogiikan mahdollisuuksista.

Uudenlaisen pedagogiikan mahdollisuus eli ammatillisen aikuisopiskelun toteuttaminen tuetummin ja erityisesti nivelvaiheet huomioiden työpajalla, mahdollistaa ammattitutkinnon suorittamisen tutkinnon osittain. Uutena mahdollisuutena näen haastatteluista esiin nousseen ehdotuksen, että ensimmäinen tutkinnon osa suoritettaisiin työpajalla, toinen osa enemmän oppilaitoksessa ja kolmas osa jo kokonaan oppilaitosympäristössä. Tutkimuksen perusteella ehdotan, että myös oppisopimuskoulutuksen kehittämisessä huomioitaisiin työpajojen mahdollisuudet toimia esimerkiksi valmentavan/ennakkojakson toteuttamisen ympäristönä oppisopimuskoulutusta edeltävästi. Tämä olisi mahdollista, mikäli työpajalla voisi harjoitella alakohtaisia työtehtäviä.

Pitkään vakavaa mielenterveyden häiriötä sairastaneet kuntoutujat olivat valmiita opettelemaan uudenlaisen roolin aiemman potilaan tai pitkäaikaiskuntoutujan roolin sijaan. He omaksuivat opiskelijan roolin nopeasti. Jokainen haastatteluun osallistunut toimijaryhmä toi esiin opiskelijastatutuksen vaikutuksen itsetunnon kohenemiseen ja opiskelun edetessä itsesäätelyvalmiuksien kehittymiseen. Työpajaohjaajien ja opettajien usko ja luottamus opiskelijoiden kykyyn suorittaa opinnot opiskelijoiden omalla parhaalla tasolla oli selkeästi vaikuttamassa opiskelijoiden itsetunnon ja uskalluksen kasvuun.

Tutkimustuloksista on nostettavissa koko tutkimuksen aineiston (kirjallinen aineisto, haastattelu, osallisuus toimintaan) pohjalta seuraavat tulokset. Kuntoutumisen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen yhdistäminen työpajalla mahdollistaa opettajien ja työpajaohjaajien ammatillisen kasvun. Professionaalisen identiteetin kehittyminen on mahdollista osaprojektiin aktiivisen osallistumisen myötä. Työpajaohjaajat ja opettajat kuvaavat oman ammattitaidon karttumista monissa eri kohdissa haastatteluaineistoa. Työpaja-

jaohjaajat kuvasivat oman ymmärryksen laajentuneen ammatilliseen opiskeluun. Arvioni mukaan työpajaohjaajien ammatillisen opiskelun ymmärryksen laajentumisesta voi tulevaisuudessa seurata mielenterveyskuntoutujien ohjaaminen opiskeluihin. Kuntoutujia saatetaan ohjata opiskeluihin enemmän, mutta myös ohjaukset saattavat olla aiempaa tarkoituksenmukaisempia ja opiskelujen onnistuminen voi olla todennäköisempää. Opettajat nostavat myös esiin, että työpajaopiskelussa käytettyjä toimintatapoja olisi hyvä viedä muuhunkin ammatilliseen opettamiseen. Esimerkiksi opiskelijoiden kannustaminen saattaa jäädä liian vähälle. Opiskelijoiden ammatillinen kasvu nousi tutkimuksen aikana useasti esille. Seminaari-iltapäivässä opiskelijoiden puheenvuorossa sekä tämän tutkimuksen haastatteluosuudessa opiskelijat nostivat keskeisenä saavutuksena oman itsetunnon kohenemisen. Arvioni mukaan itsesäätelyvalmiudet kehittivät osatutkinnon suorittamisen aikana.

Kaikki toimijat nostivat esiin yhteisen flow:n, hurmion syntymisen. Osallisuus jonkin uuden luomiseen ja kehittämiseen sai kaikki toimijat kuvauksensa mukaan yhteiseen innostuksen tilaan. He tekivät osuutensa osaprojektissa toinen toisiaan innostaen. Syntyi ikään kuin oma ”projektidentiteetti”.

Toimijoiden eri taustat on tärkeä huomioida samansuuntaisten tuloksien syntymiseksi. Kaikki toimijatahot osallistuivat eri lähtökohdista käsin työpajapedagogiikan toteutukseen. Opiskelijat olivat lähtökohdiltaan psyykkisiin sairauksiin sairastuneita potilaita ja asiakkaita. Heidän elämänsä on sisältynyt haastavia elämänvaiheita, keskeytyneitä opiskeluja ja työelämästä putoamista. Instituutiot, joiden asiakkaina he ovat viimevuodet olleet, ovat olleet psykiatrisen sairaalan tai avohoito sekä Kela ja mahdollisesti sosiaalitoimi. Työpajan asiakkuus on viimeisin opiskelijoiden elämään vaikuttanut instituutio.

Työpajaohjaajilla on työkokemusta muiltakin aloilta kuin hoitoalalta vankan hoito- ja kuntoutustyökokemuksen lisäksi. Työpajaohjaajien ymmärrys kuntoutumisesta ja ammatillisesta aikuisopiskelusta on peräisin enemmän hoito- ja kuntoutusinstituutioista. Kaikilla työpajaohjaajilla oli jokin hoitoalan koulutus. Sosiaali- ja terveysministeriö säätelee hoito- ja kuntoutustyötä Suomessa erilaisilla säädöksillä ja ohjeilla.

Opettajilla oli taustalla eri alojen työkokemusta ennen opettajan työtä. Opettajan työstä oli kokemusta myös muista tutkinnoista kuin mielenterveyskuntoutujien suorittamasta kotityöpalvelujen ammattitutkinnon osasta. Kaikki opettajat ovat ammatillisten aineiden opettajia. Heillä oli vähintään kolmen vuoden työkokemus omasta ammatilastaan sekä opettajan pedagogiset opinnot suoritettuina. Erityisopetusta tai – ohjausta tarvitsevien opiskelijoiden opetus oli kaikille opettajille jollakin tavalla tuttua. Opettajien taustalla oli heidän oma ammatilliseen opetukseen perehtynyt organisaatio. Organisaation taustalla oli Opetushallitus ja Opetusministeriö. Näin ollen opettajien lähtökohta osaprojektin toteutukseen oli ammatilliseen opetukseen perustuvaa osaamista. Heidän osaamisensa mielenterveyskuntoutujien kuntoutumisesta oli vähäisempi kuin työpajaohjaajilla.

Näiden kolmen toimijatahon eri lähtökohdat eivät näyttäytyneet osaprojektin toteutuksessa haitallisena. Toimijat kykenivät luottamaan toisiinsa ja siihen, että jokainen huolehti oman osuutensa osaprojektin toteutumisesta. Monipuolinen eri toimijatahojen tietämys osoitti moniammatillisen työskentelyn tuloksellisuuden. Opiskelijoiden ottaminen mukaan tasavertaisena keskustelijana osaprojektin eri vaiheissa vaikutti osaltaan onnistumiseen. Eri instituutioista käsin olevat toimijat voivat sopivien ja vapaaehtoisten henkilöiden avulla löytää yhteisen ymmärryksen ja tulkinnat.

Arvioin tutkimushaastattelujen alussa kartoittamillani toimijoiden keskeisillä tekijöillä olevan merkitystä tutkimuksen tuloksiin. Ainoastaan sukupuolella ei näyttänyt olevan merkitystä. Tutkimukseen osallistuneet toimijat olivat kaikki iältään kypsää keski-ikää. Tämän johdosta heillä oli kaikilla elämäkokemusta sekä työ- ja opiskelukokemusta ennen työpajaopiskelua. Osaprojektiin osallistuneet opiskelijat olivat saavuttaneet osatutkinnon suorittamiseen vaadittavaa ammattitaitoa useamman vuoden ajan työpajalla. Heillä oli myös muuta työ- tai opiskelukokemusta varhaisemmilta vuosilta. Työpajaohjaajat olivat kokeneita mielenterveystyön ammattilaisia ja työpajatyökokemusta heillä oli usean vuoden ajalta. Opettajat olivat kokeneita opettajia ja heillä kaikilla oli kokemusta erityisopiskelijoista. Kaikilla toimijoilla ollut vankka kokemus on väistämättä vaikuttanut tutkimuksen tuloksiin. Tutkimustulokset olisivat olleet erilaiset, mikäli opiskelijoiden ikärakenne olisi ollut toinen. Nuorilla ei olisi ollut vuosien elämäkokemus-

ta ja kuntoutusta sairaudestaan. Myös työ- ja opiskelukokemus sekä työpaja-työkokemus olisivat heillä olleet vähäisempää.

Haastatteluaineisto oli keskeinen tutkimusaineisto toimijoiden kokemuksia kartoitettaessa. Muu tutkimusaineisto selkeytti osaprojektin kulkua sekä toteutusta. Muu tutkimusaineisto ei ollut arvioni mukaan analysoitavaa aineistoa eikä se julkaistussa muodossa olisi arviointini mukaan tuonut lisätuloksia tutkimukseen.

Osaprojektin kokeilu edellytti toimijoiden ulkopuolelta isomman projektin olemassaoloa ja projektirahoitusta. Aikaisempi kokeilu ja kokemus laajemman projektin neljä vuotta kestäneessä toiminnassa olivat valmistelleet oppilaitoksen henkilökuntaa ja materiaalin kehittymistä korkealle tasolle. Oppilaitoksen henkilökunta oli motivoitunutta ja mielenterveyskuntoutujien opiskeluun sitoutunutta. Tutkimustulokset eivät olisi olleet tämän tutkimuksen kaltaisia, mikäli organisaatioiden eli oppilaitoksen tai työpajan henkilökunnassa olisi ollut pakotettuja tai aloittavia työntekijöitä. Suuri osa materiaaleista ja toimintakäytännöistä (lukujärjestykset, opintopiirikäytäntö, työelämäryhmä) olivat jo kehitettyjä ennen tämän tutkimuksen osaprojektin aloittamista. Työpajaopiskeluun soveltuvaan käyttöön ne jalostuivat osaprojektin aikana. Toimijaryhmät kuvasivat kaikkien osapuolien olleen erittäin motivoituneita, sitoutuneita sekä persoonaltaan sopivia osaprojektin toteutukseen. Pakotetut ja persoonaltaan toisenlaiset henkilöt olisivat suorittaneet osaprojektin toteutuksen toisella tavalla kuin nämä aktiiviset ja innostuneet toimijat. Väistämättä tutkimustulokset olisivat olleet tämän tutkimuksen tuloksiin verraten erilaiset.

6 POHDINTA

Toimintatutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa mielenterveyskuntoutujaopiskelijoiden, työpajaohjaajien ja opettajien kokemuksia kuntoutumisen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen yhdistämisestä työpajalla. Ammatillisessa aikuiskoulutuksessa tapahtuvan näyttötutkintoperusteisen ammattitutkinnon osaa suorittavien opiskelijoiden opiskelun kuvaaminen työpajalla oli toinen tutkimustehtävistä. Kolmas tutkimustehtävä oli esitellä uudenlaista työpajalla tapahtuvaa ammattitutkinnon osan opiskelukokonaisuutta kolmen eri toimijaryhmän näkökulmasta. Tässä pohdintaluvussa vastaan tutkimustehtäviin ja tutkimuskysymyksiin, jotka asetin tutkimuksen alussa.

Keskeisiksi käsitteiksi valitsemani kokemuksellinen oppiminen oli läsnä toiminnassa. Kaikkien kolmen toimijaryhmän oppiminen työpajapedagogiikasta nousi esille Heikkisen (2006) kuvaaman itsetuntemuksen kasvamisen ja toimintastrategioiden aktiivisen kokeilun tavoin. Itsereflektiota arvoen tapahtuneen yksilötasolla jokaisella toimijalla, mutta suoranaisesti itsereflektioon liittyvää keskustelua ei eri toimijoiden kanssa käyty. Opiskelijat kertoivat opiskelutaitojensa kehittyneen, työpajaohjaajat kuvasivat oman toiminnan kohdentumista ja muuttumista osaprojektin edetessä ja opettajat nostivat esiin omien toimintatapojensa pohtimisen ja muuttamisen tilanteiden tarpeiden mukaisesti.

Sosiodynaamisen ohjauksen käsite on Peavyn (1997, 2004) mukaan tasavertaiseen vuorovaikutukseen pyrkivää. Tämän tutkimuksen toimijat toivat esiin kyvykkyyttä tasavertaiseen dialogiin. Toimijoiden haastatteluista tuli kuitenkin esille, etteivät opetukseen liittyvät tilanteet aina voineet olla tasavertaisia tilanteita. Työpajaohjaajien ja opettajien tuli välillä olla auktoriteetin roolissa ja sitä opiskelijatkin tarvitsivat. Esimerkiksi voinnista keskusteleminen ja opinnoissa kannustaminen vaikutti enemmän yhdensuuntaiselta vuorovaikutukselta kuin tasavertaiselta jakamiselta.

Käsitteet mielenterveyskuntoutuja ja kuntoutuminen olivat relevantteja käsitteitä tähän tutkimusraporttiin. Tutkimukseen osallistuneilla opiskelijoilla oli Lönnqvistin (2000) kuvaamia erilaisia mielensairauksia. Heillä oli monivuotinen kuntoutuminen taustalla. Kuntoutujan kuntoutumiseen osallistuvien eri tahojen tulisi olla Toivio & Nordlingin (2009, s. 279–304) kuvauksen mukaisesti yhteistyössä keskenään. Näin eri organisaatioiden työntekijät osaisivat tukea kuntoutujaa samansuuntaisesti. Heikkilä (2001, s. 108–111) nosti esiin mielenterveyskuntoutujien aliarvioimisen ja sosiaalisten taitojen yliarvioimisen riskin. Tämän tutkimuksen toimijat toivat esiin vastaavaa. Opiskelijat toivoivat muiden ihmisten huomaavan, että vaikeastikin psyykkisesti sairaita voidaan kouluttaa. Työpajaohjaajien ja opettajien haastatteluissa nousi esille, että sosiaalisten taitojen tukeminen ja mielensairaudesta kuntoutumisen huomioiminen opetuksessa on keskeistä, sillä mielenterveyskuntoutujia voi ja tulee kohdella samoin kuin ketä muuta aikuista tahansa.

Ammatillista aikuiskoulutusta ja ammatillista opettajuutta oli tärkeä avata lähdekirjallisuuden avulla keskeisissä käsitteissä. Nämä käsitteet olivat olennaisia toiminnan kohdistuessa aikuisiin ammattitutkinnon osaa suorittaviin opiskelijoihin. Opiskelijoiden tutkinnon osa suoritettiin Opetushallituksen (2012) näyttötutkintojärjestelmän määräyksien mukaisesti. Opetusalalla vallitsevassa keskustelussa vaikuttaa siltä, että tulevaisuudessa tutkinnon osien suorittaminen saattaa lisääntyä ja samalla ammatillinen opettajuus on edelleen muutoksessa. Lehtisen ja Jokisen (1996, s. 28–31) mukaan opettajien työn jakautuminen neljään osaan toteutui tässä toimintatutkimuksessa. Opettajat toimivat keskenään toisilleen sekä työpajaohjaajille mentoreina. Tutorointi, ohjaus ja avustaminen toteutuivat suhteessa opiskelijoihin. Opiskelijoiden erilaiset päätöksentekovalmiudet (Sampson et al., 2000, s. 156–161) kuvautuivat selkeästi toimijoiden haastatteluissa. Osa opiskelijoista kykeni itsenäisempään työskentelyyn kuin joku toinen opiskelija. Tämä osoittaa sen, ettei mielenterveyskuntoutujaopiskelijoita voi määrittellä yhdeksi ryhmäksi, jotka oppivat samalla tavalla ja että heillä on samanlaiset kognitiiviset valmiudet ja kyvyt. He ovat yksilöitä, joilla on erilainen elämänhistoria, motivaatio ja kuntoutumisen vaihe omasta sairaudestaan.

Tämän toimintatutkimuksen toimintaympäristö oli pääosin työpaja. Työpaja-käsitteellä on sekä perinteisen työpajan että uudenlaisen työpajatoiminnan nimityksiä. Perinteinen työpaja tarkoittaa yhteen työalaan keskittyvää verstasmaista pajaa. Uudenlainen pajatoiminta pitää sisällään jollekin alalle suuntautuvat työtehtävät. Se eroaa perinteisestä työpajasta innovatiivisuudellaan ja kasvatuksellisen tehtävän korostumisella. (Tanskanen & Danielsbacka, 2007.) Tämän toimintatutkimuksen työpaja kuvautuu uudenaikaisena pajatoimintana. Innovatiivisuus kokeilla oppilaitosyhteistyönä ammatitutkimuksen osan suorittamista työpajalla sekä kasvatuksellisuuteen osallistuminen kuvautuivat selkeinä läpi tutkimuksen. Tanskasen ja Danielsbackan (2007) artikkelissa kohderyhmänä olivat nuoret aikuiset. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että innovatiivisten työpajojen tarvetta on myös mielenterveyskuntoutujille jatkossakin. Tämän tutkimuksen kuvaavaksi käsitteeksi olen valinnut työpajapedagogiikka-käsitteen. Se pitää sisällään uudenlaisen ajattelutavan innovatiivista työntekijöistä, opiskelijoista työpajalla, eri pedagogisten ratkaisujen tekemisen sekä saumattoman yhteistyön eri toimijoiden välillä.

Arvioin tutkimuksen olevan yksi osoitus oppilaitos-työpajayhteistyön merkityksellisyydestä toimijakohtaisesti, sekä paikallisesti, että myös yhteiskunnallisesti. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietinnössä 1/2014 on nostettu esiin nuoren syrjäytymiseen liittyvä valvontahavainto. Mietinnön mukaan syrjäytymisen syyt liittyvät yhteiskunnan, kulttuurin ja arvojen muutokseen. Merkittävimpinä syitä nuorten syrjäytymiseen mietinnössä nostettiin päihde- ja mielenterveysongelmat. Koulutus- ja työmarkkinoiden korkea vaatimustaso sekä avustavien töiden häviäminen ovat nostettu mietinnössä esille nuorten syrjäytymisen lisääntymisen syynä. Joka viidennellä 13–22-vuotiaista nuorista on mietinnön mukaan häiriötasoista mielenterveydenoireilua. (Eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietintö, 1/2014.) Tästä syystä mielenterveyskuntoutujien samanaikaiset kuntoutus- ja koulutusmahdollisuudet ovat merkittäviä yhteiskunnallisia keinoja lisätä työvoimaa ja vähentää ennen aikaista eläköitymistä.

Eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietintö (1/2014), Eläketurvakeskuksen tilastot (2012) sekä Vuorelan (2008) selvitys osoittavat, että mielenterveyskuntoutujien ryhmä on valtakunnassamme suuri ryhmä työkyvyttö-

myyden suhteen. Tämä tarkoittaa myös kansantaloudellista menoerää. Kuten tämän tutkimuksen mielenterveyskuntoutujaopiskelijoiden haastattelussa sekä Vuorelan (2008) selvityksessä nousee esille, on yhteiskunnassa vallitsevien asenteiden tärkeä muuttua vaikeistakin mielenterveydenhäiriöistä kärsivien henkilöiden suhteen. Heillä on kuntoutumisen ja tuen avulla mahdollisuudet koulutus- ja työelämään. Tämän toimintatutkimuksen opiskelijat ja muut toimijat ovat osoittaneet tämän todeksi. Toimintatutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden mielensairaudet ovat vakava-asteisia, mutta riittävän uskon, tuen ja itsesäätelyvalmiuksien kehittymisen avulla he voivat osallistua ammatilliseen aikuisopiskeluun ja osatutkinnon suorittamiseen. Merkitykselliseksi nousi tuttujen työpajaohjaajien tuki ja ammattitaito juuri voinnin seurannassa. Opettajien ammattitaito opettamisessa sekä mielenterveyskuntoutujien kohtaaminen opiskelijoina potilasroolin sijaan oli työpajaohjaajien tuen lisäksi välttämätöntä toteutuneiden opiskelujen suorittamisessa.

Jokinen, Lähteenmäki ja Nokelainen (2009) nostavat työpaikalla tapahtuvan oppimisen positiivisiksi vaikutuksiksi opetuksen ja työelämän vastavuoroisen vuorovaikutuksen. Sen ansiosta ammatillinen osaaminen lisääntyy kaikilla osapuolilla. Yhteistyön ansiosta on mahdollisuus moniammatilliseen yhteistyöhön sekä mahdollisuus kansainvälistymiseen. Ihmissuhdeosaaminen ja vuorovaikutustaidot sekä tietotekniset valmiudet lisääntyvät. Myös uuden median käytön mahdollisuudet lisääntyvät. Hiljaisen tiedon siirtyminen eri toimijoiden kesken ja ammatillisen opettajuuden muutokset nousivat tutkimuksessa esille tästä työpaikalla tapahtuvan oppimisen tutkimuksen tuloksista.

Jokinen ym. (2009) tutkivat työssäoppimista toisen asteen ammatillisen ja ammatillisen korkea-asteen koulutuksen sekä työelämän välillä. Raportissa tuodaan kattavasti esiin, mitä yhteistyön onnistumiseksi vaaditaan oppilaitokselta (hallinto, kansainvälinen yhteistyö), opetukselta sekä työelämältä. Oppilaitokselta edellytetään joustavuutta ja tuen antamista oppilaitoksen työntekijöille sekä kansainvälisen yhteistyöntehtävien mahdollistamista ja siihen aktiivisesti osallistumista. Opetukseen kohdistuvan työelämälähtöisyyden lisäämiseksi tulisi opettajien jalkautua aiempaa enemmän työpaikoille ja yrityksiin. Opetuksessa tulee myös huomioida jatkuva muu-

tos, innovatiivisuuteen rohkaiseminen sekä monipuolisten opetusmenetelmien käyttämisen. Opiskelijat tulisi asettaa huomion keskipisteeksi ja yrityksiä tulisi pyrkiä saamaan vielä tiiviimmin mukaan opetukseen. Oppilaitoksen ja yritysten välistä vuorovaikutusta tulisi tiivistää ja raamittaa säännölliseksi. (mt.)

Toimintatutkimuksen oppilaitoksen opettajat toivat esiin saaneensa oppilaitokseltaan täyden tuen ammatillisen aikuisopiskelun toteuttamiseksi työpajalla. Oman organisaation osallistuminen toiminnan aikana ja sen jälkeen olisi opettajien mielestä voinut olla aktiivisempaa. Opettajat jalkautuivat mielenterveyskuntoutujien työpajalle ja harjoittelupaikoille aiempaa toimintatapaansa muuttaen. Kehittämishaluisuus välittyi kaikkien neljän opettajan tutkimushaastatteluista sekä työelämäryhmän kokouksista. Opetusmenetelmissä teoriaopettaja huomioi opiskelijoiden oppimistyyliä ja -vaikeudet. Näiden huomioiden myötä ääneen lukeminen tuli pysyväksi käytännöksi. Opettajat toivat esiin haluaan ja ideoitaan yrityselämän ja oppilaitoksen lähentymiseen, mutta rahoituksen saaminen vastaavan toiminnan kehittämiseen kuvattiin vaikeana.

Työpaikalla tapahtuvan oppimisen onnistumisessa on vuorovaikutuksen onnistuminen keskeisessä roolissa. Opiskelijan tulee saada riittävästi ohjausta sekä sopivan haasteellisia työtehtäviä. On kuitenkin tärkeää muistaa antaa oppimiselle tilaa. Jatkuva palaute ja reflektointi ovat osa työpaikalla tapahtuvaa oppimista. Opiskelijan oma motivaatio on luonnollisesti koko oppimisen lähtökohtana. Työpaikan tuki on olennaisessa roolissa. Teorian ja käytännön yhdistämiseen on tärkeää kiinnittää huomiota. Opiskelijoiden työpaikalla oppimisen lisäksi on syytä kiinnittää huomiota myös opettajien työelämäjaksojen toteutumiseen. Opettajien on tärkeää myös päivittää omaa ammattitaitoaan työelämäjaksoilla. Ammattitaidon lisäksi opettajien työelämäjaksojen on tarkoitus parantaa motivaatiota, opetuksen laatua sekä edistää työssäoppimisprosessia. Opettajien työelämäjaksoista on myös hyöttyä yrityksille. (Jokinen et al., 2009.)

Kaikki tämän toimintatutkimuksen toimijat nostivat esiin onnistuneet vuorovaikutussuhteet. He pitivät erittäin merkityksellisinä avoimien, toista kunnioittavien ja erittäin kannustavien persoonien osallistumista projektiin. Välitön vuorovaikutus kaikkien osapuolien välillä koettiin välttämättömänä.

Ne henkilöt opettajista ja työpajaohjaajista, jotka eivät olleet osallistuneet suunnitteluvaiheeseen, toivoivat enemmän yhteisiä keskusteluja. Osa opettajista reflektoi toimintaansa jatkuvasti yhdessä, mutta muiden toimijoiden reflektointi rajautui yksilökohtaiseksi. Satunnaista arviointia suoritettiin käytävillä tai puhelimitse, mutta haastatteluista nousi selkeästi esille arvioinnin toteutumisessa puutteita. Toivottiin yhteisiä arviointeja kaikkien toimijoiden kesken sekä oman toimijaryhmän kesken. Kuukausittain toteutuva arviointipalaveri työpajaohjaajien ja opettajien välillä uskottiin riittäväksi. Yksi työelämäjaksojen toteutusmuoto voisi jatkossa olla juuri tämän tutkimuksen kaltainen työpajaopiskelu. Opettajat pääsivät tiiviisti osallistumaan työpajalla tapahtuvaan työelämäyhteisöön.

Opiskelijat kertoivat saaneensa runsaasti ohjausta. He kertoivat saaneensa sekä kannustavaa että kehittävää palautetta. Erityisesti työpajan ohjaajien kannustus ja tuki nousi merkittävään asemaan. Työpajaohjaajien kannustus oli lähes päivittäistä ja sitä tapahtui usean ohjaajan toimesta. Kaikkien kolmen toimijaryhmän esiintuomana koettiin merkittävänä myös niiden ohjaajien kannustus ja tuki, jotka eivät suoranaisesti osallistuneet projektiin, vaan toimivat omassa perustehtävässään muita asiakkaita ohjaten.

Opettajat toimivat Jokisen ym. (2009) tutkimuksessa nousseen ehdotuksen mukaisesti eli jalkautuivat oppilaitoksesta opiskelijoiden tarpeiden mukaisesti. Jalkautumisessa työpajalle on kuitenkin huomioitava, että mielenterveyskuntoutujien integroiminen takaisin yhteiskuntaan ei mahdollistu, mikäli kuntoutujat eivät itse rohkaistu ulos tutulta työpajalta. Alkuvaiheen tuki ja opetus työpajalla vaikuttavat tarkoituksenmukaiselta, mutta toisen ja kolmannen tutkinnon osan myötä olisi opiskelijoita tuettava enemmän oppilaitosopiskeluun ja työharjoitteluihin työpajan ulkopuolelle. Opettajuuden muutos ja työpajatoiminnan toiminnan laajentaminen sekä jalkautuminen työpajan ulkopuolelle olivat uudenlaista pedagogiikkaa aktiivisen nivelvaiheiden tukemisen lisäksi.

Pajaopiskelun aikana opiskelijoiden ammatillinen osaaminen kehittyi. Ammatillista osaamista on mahdollista tarkastella asiantuntijan taitoprofiilin avulla. Asiantuntijan taitoprofiiliin sisältyy kolme pääkategoriaa: ammattispesifinen tietotaito, yleiset työelämävalmiudet sekä itsesäätelyvalmiudet.

Ammattispesifinen tietotaito tarkoittaa juuri tarkasteltavan ammatin tyypillistä erityisosaamista. Yleisiin työelämävalmiuksiin katsotaan sisältyvän yleinen elämänhallinta, kommunikointitaidot, ihmisten ja tehtävien johtaminen sekä innovaatioiden ja muutosten käynnistäminen. (Kyrönlahti, Kuoppamäki & Tolonen, 2009.)

Kolmas pääkategoria on itsesäätelyvalmiuksien kehittäminen. Se tarkoittaa oppimisen tietoista ja kriittistä tarkastelua sekä oppijan osallistumista oppimisprosessiinsa. Tavoitteiden asettaminen sekä keinojen pohtiminen tavoitteiden saavuttamiseksi ovat osa itsesäätelyvalmiuksien kehittämistä. Opiskelijan sitoutuminen ja motivaatio, oman toiminnan hallinnassa pitäminen sekä itsereflektio liittyvät itsesäätelyyn. Omat vahvuudet ja heikkoudet on tärkeä tunnistaa. Aidot oppimisympäristöt edesauttavat itsesäätelyvalmiuksien kehittymistä. Tämä edellyttää koulutuksen ja työelämän yhteistyötä. Työelämästä nousevat oppimistehtävät sekä monitasoinen ohjaus ja palaute edesauttavat opiskelijoiden itsesäätelyvalmiuksien kehittymistä. Opiskelija tarvitsee reflektion toteutumiseen dialogiin kykenevää kumppania. (Kyrönlahti et al. 2009.)

Tämän toimintatutkimuksen pajaopiskelijat harjoittelivat teoriassa oppimiaan asioita aidoissa työelämän tilanteissa työpajalla. He saivat mahdollisuuden kehittää ja syventää ammattispesifisiä taitojaan todellisissa työtehtävissä. Sekä työpajaohjaajat että opettajat nostivat esiin, että monilla opiskelijoilla oli jo olemassa osaamista työtehtäviin ja taito kehittyi huomattavasti korkeammalle tasolle ammattitehtävien suorittamisessa kuin oppilaitoksessa opiskelevilla opiskelijoilla. Yleiset työelämätaidot harjaantuivat sekä työpajalla että harjoittelujaksoilla. Myös opiskelijoiden oma psyykkisen voinnin seuranta sekä muu elämäntaidon hallinta harjaantuivat säännöllisen opiskelun myötä. Kommunikaatiotaitojen huomattava kehittyminen nousi esiin haastatteluaineistoon osallistuneilta toimijoilta. Kaikki kolme toimijaryhmää nostivat esiin opiskelijoiden ryhdin ja asennon muutokset jo opiskelujen alkuvaiheessa. Hyvä ryhti ja asento vaikuttavat muun muassa äänen kuulumiseen sekä vakuuttavaan olemukseen.

Opiskelijat kehittivät omia itsesäätelytaitojaan pajaopiskelun aikana huomattavasti. He osallistuivat oman oppimisprosessinsa suunnitteluun ja omien tavoitteidensa asetteluun. He pohtivat vertaisryhmässä sekä henkilö-

kohtaisemmin työpajaohjaajien tai opettajien kanssa omia heikkouksiaan ja vahvuuksiaan. Sekä nämä yhteiset että henkilökohtaiset oppimista tukevat keskustelut olivat auttamassa opiskelijoiden itsesäätelyvalmiuksien kehittymistä, kuten Kyrönlahti ym. (2009) artikkelissaan myös toteavat.

Opiskelijoiden oppimistehtävät olivat sidoksissa todellisiin työtehtäviin. Työpajaohjaajat ja opettajat antoivat jatkuvaa ohjausta ja palautetta opiskelijoille. Dialogiseen vuorovaikutukseen pyrkiminen vaikutti olevan kaikkien osapuolien tavoitteena aina kun vain se oli mahdollista. Opetustilanteissa dialogisuus ei luonnollisesti ole aina mahdollista, koska opettajan tiedonannon on ajoittain oltava yhdensuuntaista. Peavyn (1997, 2004) esiinnostama sosiodynaaminen ohjaus oli tutkimuksen alkuvaiheessa yksi keskeiseksi kokemani käsite. Kolmen toimijatahon välinen vuorovaikutus vaikutti pitkälle olevan tasavertaisuuteen ja avoimeen keskusteluun pyrkivää, mutta myös valmiiksi suunniteltu ja ohjattu toiminta kuvautui myös keskeisenä. Osa toiminnoista (mm. lukujärjestykset, harjoittelujen ajankohdat) oli päätetty jo valmiiksi, joten täydellisestä sosiodynaamisen ohjauksen tapahtumasta ei toimintatutkimuksen toimijoilla ollut kyse. Arvioni mukaan sosiodynaamisen ohjauksen käsite ei ollut sopivin valinta tämän kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun yhdistämistä työpajalla tutkimiseen. Ohjauksen käsitteet sekä oppilaitosmaailmasta että kuntoutumisen kentältä olisivat voineet olla sopivampia sosiodynaamisen ohjauksen käsitteen sijaan.

Kyrönlahti ym. (2009) artikkeliin viitaten voin esittää, että opiskelijoiden ammatillisen osaamisen kasvun ja kehittymisen myötä he ovat kehittyneet huomattavasti kaikilla kolmella ammatillisen osaamisen asiantuntijan taitoprofiilin kategorian tasolla. Opiskelijoiden itsetunnon kasvaminen koettiin merkittävänä. Opiskelijat kykenivät löytämään uskon omiin kykyihinsä ja osaamiseensa ammatillisen osaamisen karttuessa. Oman osaamistason ymmärtäminen lisääntyi saadun palautteen avulla. Heillä oli huomattavasti korkeampi valmius työelämään ja yhteiskuntaan uudelleen integroitumiseen kuin ennen pajaopiskelua. Opiskelun onnistumisen merkitys oli heille valtaavan suuri.

Opettajat nostivat esiin, että tulevaisuudessa tulisi kartoittaa osatyömahdollisia ammattialoja mielenterveyskuntoutujille. Olisi tärkeää kartoit-

taa työelämästä mitkä alat voivat työllistää mielenterveyskuntoutujia ja mahdollisia osatyöntekijöitä. Ei ole järkevää kouluttaa taitavaa ja tunnollista työvoimaa alalle, jossa työpaikkoja ei ole. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n Yleissopimus (1983) nostaa esille jokaisen jäsenvaltion vajaakuntoisten henkilöiden ammatillisen kuntoutuksen, tarkoituksena sopivan työn saaminen ja sen säilyttäminen. Tämä edistää vajaakuntoisten henkilöiden integroitumista tai uudelleenintegroitumista yhteiskuntaan. (Yleissopimus, 1983) Mielenterveyskuntoutajat kuuluvat vajaakuntoisten henkilöiden ryhmään.

Stenström ja Nokelainen (2012) nostavat artikkelissaan esiin opintojen läpäisyn, keskeyttämisen sekä syrjäytymisen ehkäisemisen tulevaisuudessa. Artikkelissa nostetaan esiin ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma (2011–2014), jossa kohderyhmänä ovat syrjäytymisvaarassa olevat, opintojen tavoiteajan ylittäneet sekä työn vuoksi tutkinnon suorittamisen jättäneet. Arvioni mukaan mielenterveyskuntoutajat kuuluvat syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden ryhmään. Näin ollen mielenterveyskuntoutujien opiskelut ovat osa yhteiskunnan merkittävää kohderyhmää, johon halutaan valtakunnan tasollakin panostaa.

Jokaisella Suomessa asuvalla tulee olla mahdollisuus osallistua oppimis- tai toimintaedellytyksistä riippumatta toisen asteen koulutukseen. Koko ikäluokalle on tarkoitus turvata osallistuminen toisen asteen koulutukseen. Perustuslain 16 § mukaan julkisen vallan on turvattava kaikille kansalaisille omien kykyjen ja erityistarpeiden mukaista peruskoulutuksen jälkeistä opetusta. (Opetusministeriö, 2002.) Tutkimukseen osallistuneilla opiskelijoilla ei ollut ollut mahdollisuutta peruskoulun jälkeiseen toisen asteen ammatilliseen opiskeluun ennen pajaopiskelumahdollisuutta. He eivät olleet tulleet valituiksi oppilaitoksiin psyykkisen sairauden vuoksi. Opiskelijat osoittivat kykenevänsä opiskelujen suorittamiseen henkilökohtaistamisen, ammatillisten aineiden opettajien sekä erityisopettajien osallistumisen, tuttujen työpaajaohjaajien sekä riittävän ja jatkuvan tuen turvin. Työpajaoppilaitosyhteistyö toimii tulevaisuudessakin yhtenä mahdollisuutena tasa-
puolisen ja tuloksekkaan mielenterveyskuntoutujien opiskelun toimintamuotona. Miettisen (2011) tutkimuksessa esiin nostetut kuntoutusjärjestelmän muutokset ovat tulevaisuudessa vaikuttamassa myös mielenterveyskuntou-

tujien kuntoutumiseen. Monien eri taustainstituutioiden vaikutukset voivat olla hyvin merkityksellisiä yhdelle toimijalle. Taustainstituutioiden yhteistyö on suuri haaste yhteiskunnassamme. Yhteistyö auttaa siinä, että yhdenvertaisuus kuntoutumisessa, opiskeluissa ja työelämässä toteutuisi mahdollisimman hyvin.

Toimijoiden kokemuksista on huomioitavissa, että erityisesti projektin alussa ja edellisten laajempaan projektiin liittyvien kokeilujen aikana oli havaittavissa kokemuksellisen oppimisen teorian osien toteutumista: teoreettista tarkastelua, toimintaa/ toteutusta, yksilön omakohtaista kokemusta aiheesta sekä reflektoivaa tarkastelua. Kokemuksellisen oppimisen syklin neljän vaiheen mukaisesti oli toimittu aiemmissa projektin vaiheissa. Tässä toimintatutkimuksessa tutkimuksen aiheena olleessa kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun työpajalla kokemuksellisen oppimisen nelivaiheinen sykli kuvautui vajavaisena toimijoiden kokemusten mukaan. Reflektointivaihetta kuvasivat toteutuneeksi vain osa opettajista. Työpajaohjaajat olivat yksimielisiä siitä, että yhteinen reflektiovaihe puuttui. Reflektointi- eli arviointivaihe on erittäin keskeinen kehityksen tapahtumiseksi Heikkilän (2006) ja Järvisen (1990, s. 11) mukaan.

Tämän toimintatutkimuksen teoreettinen merkitys oli tuoda kokemustietoa työpajapedagogiikasta näkyväksi sekä yhdistää sitä työ- ja opiskelutilanteeseen yhteiskunnallisessa kontekstissa. Tutkimus sijoittuu mielestäni suoraan kasvatustieteessä ammattikasvatuksen tieteenalaan. Ammattikasvatus pitää sisällään Tuomisen ja Wihersaaren (2006, s. 58–66) mukaan kasvatuksen ja opettajuuden (ammattitaidon, kvalifikaation, kompetenssin), ammatin ja profession sekä identiteetin, persoonan ja ihmisen. Tässä toimintatutkimuksessa tarkastelin aikuisen ihmisen ammattiin kasvua ja kasvattamista, opiskelijan identiteetin muutosta opiskelijaksi ja itsetunnoltaan vahvaksi kansalaiseksi. Myös ammattitaidon kehittyminen nousi tutkimuksen kulues- sa merkittävänä esille. Lisäksi tarkastelin opettajuutta ja sen muutosta sekä ammatin kehittymistä sekä opettajien että työpajaohjaajien kokemusten esiintuomana.

Tutkimus sijoittuu ammattikasvatuksen lisäksi erityiskasvatuksen rajapinnalle. Tuominen ja Wihersaari (2006, s. 65–69) erottelevat ammatti-

kasvatuksen ammattien ja ammatillisen kasvun tutkimiseen ja erityiskasvatuksen erityisen oppimisen, oppimisvaikeuksien sekä poikkeavuuksien tutkimiseen. Tässä toimintatutkimuksessa oli ammatillisen kasvun lisäksi keskeistä mielenterveyskuntoutujien kuntoutuminen vakavista psyykkisistä sairauksista sekä oppimisvaikeuksien huomioiminen opetuksessa ja harjoituksissa.

Tutkimukseen liittyy kasvatustieteen lisäksi piirteitä psykologiasta, terveystieteestä, lääketieteestä sekä yhteiskuntatieteestä. Psykologia, terveystiede ja lääketiede ovat osallisina opiskelijoiden psyykkisten sairauksien johdosta sekä työpajaohjaajien hoitoalan koulutuksien ja kokemusten kautta. Terveystieteen alueelta erityisesti hoitotiede ja kansanterveystiede nousevat keskeisiksi tieteiksi. Mielenterveyskuntoutujien hoitamisen ja kuntoutumisen tutkiminen ja kehittäminen nousee tärkeäksi alueeksi kansanterveydellisesti ja tästä syystä kansanterveystiede on yksi tieteen osa terveystieteestä, jota ei sovi unohtaa. Miелensairauksien hoitamisen ja kuntoutumiseen liittyy luonnollisesti lääketiede, sen tutkiminen ja kehittyminen. Yhteiskuntatiede pitää sisällään tässä tutkimuksessa esiin nousseen hallintotieteen, sosiaalityön, taloustieteen ja viestinnän. Hallintotiede nousi esille osaprojektin lähijohtajien tuen merkityksellisyydestä sekä korkeamman johdon tuen vähäisyydessä. Johtaminen oli esillä myös sekä oppilaitoksessa että työpajalla olleiden vastaavien työntekijöiden rooleissa. Myös itsensä johtaminen oli keskeistä kaikilla osaprojektin toimijoilla. Sosiaalityö oli ollut tai oli tälläkin hetkellä opiskelijoiden taustainstituutioon heidän elämänsänsä. Taloustiede nousi esiin merkittävänä rahoitushaasteiden vuoksi. Työpajaopiskelukokeilu oli toteutettu projektirahoituksella ja haaste onkin tulevaisuudessa löytää pysyvä, kaikkia osapuolia tyydyttävä rahoitusjärjestelmä. Viestinnän merkitys nousi esille yhteistyönä eri toimijoiden ja tahojen välillä yhteydenpitona sähköisesti ja kasvotusten.

Jatkotutkimusehdotuksia tämän tutkimuksen perusteella ovat tutkimukseen osallistuneiden toimijoiden seuranta pitkittäistutkimuksella. Mitä vaikutuksia ja merkityksiä työpajaopiskelulla heille on ollut omien uramahdollisuuksien suhteen? Mitä mahdollisuuksia työpajalle on auennut uudenlaisen pedagogiikan luomisen myötä? Mitä mahdollisuuksia opettajat ja oppilaitosorganisaatio ovat saaneet tämän työpajaopiskelun toteuttamisen seu-

rauksena? Minkälaisia opiskelu- ja työelämäpolkuja mielenterveyskuntoutujaopiskelijoille on syntynyt osatutkintojen suorittamisen myötä? Onko osatutkinnoista muodostunut pysyvä käytäntö työpaja-oppilaitosyhteistyöhön?

Toinen jatkotutkimusehdotukseni on työelämäyhteistyön edelleen kehittämisen ja sen tutkimisen toimintatutkimuksena. Sekä työpajan toimijat että oppilaitoksen toimijat toivat esiin tarvetta edelleen kehittää ja laajentaa yhteistyötä yritysmaailmaan. Tämän prosessin tutkiminen toimintatutkimuksensa olisi erittäin merkityksellistä tutkimukseen osallistuneiden toimijatahojen puolesta, mutta myös yritysmaailma saattaisi tarvita koulutettuja osatyöntekijöitä avustaviin tehtäviin. Halsvahan (2010) artikkelissa tuodaan myös esiin, että työelämän kanssa yhteistyössä toteutettu opetus pitää sisällään paljon käyttämättömiä ideoita ja tarjoaa tavanomaisen formaalin oppimisen rinnalle informaalia, työelämälähtöistä opiskelua. Oppilaitos liittyisi nykyistä tiiviimmin työelämään sekä opiskelijoiden rooli muuttuisi toiminnallisemmaksi.

Kolmas jatkotutkimusehdotukseni on työpajan osaamisen hyödyntäminen ja tutkimuksella seuraaminen oppisopimuskoulutuksen toteuttamisessa. Työpaja voisi olla yhteistyössä tuetun oppisopimusmallin kehittämisessä mielenterveyskuntoutujille oppilaitoksen ja yrityksen kanssa. Myös oppisopimuskoulutusta edeltävän ennakoivan ja valmentavan koulutuksen kokeilussa ja kehittämisessä voisi työpaja olla yhtenä osapuolena.

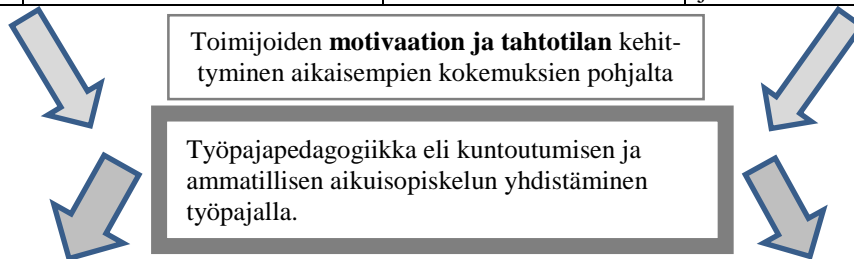
Seuraavan kuvion (Kuvio 1) avulla on tarkoitukseni kuvata mielenterveyskuntoutujien kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun yhdistämisestä työpajalla esiin nousseita asioita. Kuviossa on esillä taustainstituutiot, jotka ovat olleet vaikuttamassa tutkimuksen kolmen toimijaryhmän (opiskelijat, työpajaohjaajat, opettajat) lähtökohtiin tutkittavaan aiheeseen. Myös toimijoiden menneisyys ja organisaatioiden sekä yksilöiden taustavaikuttajat ovat koottuina. Taustainstituutioiden, menneisyyden sekä organisaatioiden ja yksilöiden taustavaikuttajilla on ollut vaikutusta toimijoiden motivaation ja tahtotilan kehittymiseen työpajaopiskelun kokeiluun. Kuviossa on keskellä osaprojektin toteutus työpajalla.

Kuvion alaosassa esittelen ensimmäiseksi tämän toimintatutkimuksen tutkimusaiheena olleen osaprojektin tarkastelun tuloksia. Esittelen keskeisimmät tutkimuksen tulokset toimijoiden haastattelujen sekä tutkimuksen

muun aineiston tiivistelmänä. Tutkimustuloksien perusteella nostin esiin tulevaisuuden mahdollisuudet. Viimeisenä esittelen tutkimuksen asemoinnin tieteen kenttään.

KUVIO 1. Yhteenvedo kuntoutumisen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen yhdistämisestä työpajalla.

	Opiskelijat	Työpajaohjaajat	Opettajat
tausta-instituutiot	Kela, sosiaalitoimi, Työ- ja elinkeinoministeriö, Eläketurvakeskus, kuntoutusjärjestelmä, OKM, STM, OPH	Sosiaali - ja terveystieteiden ministeriö, työpajatyön historia, oma organisaatio	Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Työ- ja elinkeinoministeriö, näyttötutkintojärjestelmän toimijat, oma organisaatio
menneisyys	aikaisemmat elämäkokemukset: psyykinen sairastuminen, kuntoutuminen, keskeytyneet opinnot ja työelämän ulkopuolisuus	aikaisemmat työkokemukset ja siellä vaikuttaneet instituutiot, aikaisemmat kokemukset hoitoalalta	aikaisemmat työkokemukset ja siellä vaikuttaneet instituutiot, aikaisemmat opetus ja ohjaus kokemukset opettajana, kokemukset erityisopiskelijoista
organisaatioiden ja yksilöiden taustavaikuttajat	kielteiset päätökset oppilaitoksista opiskelijavalinnoissa, työpaikan saamisen vaikeus	työpajatoiminnan kehittäminen, asiakkaiden uudelleen integroiminen yhteiskuntaan	ammatillisen ja kuntouttavan koulutuksen kehittäminen, laajemman projektin sisällä mahdollisuus työpajaopiskelun kokeiluun projektirahoituksen avulla, osallistuminen työelämään ja palvelujen kehittämiseen

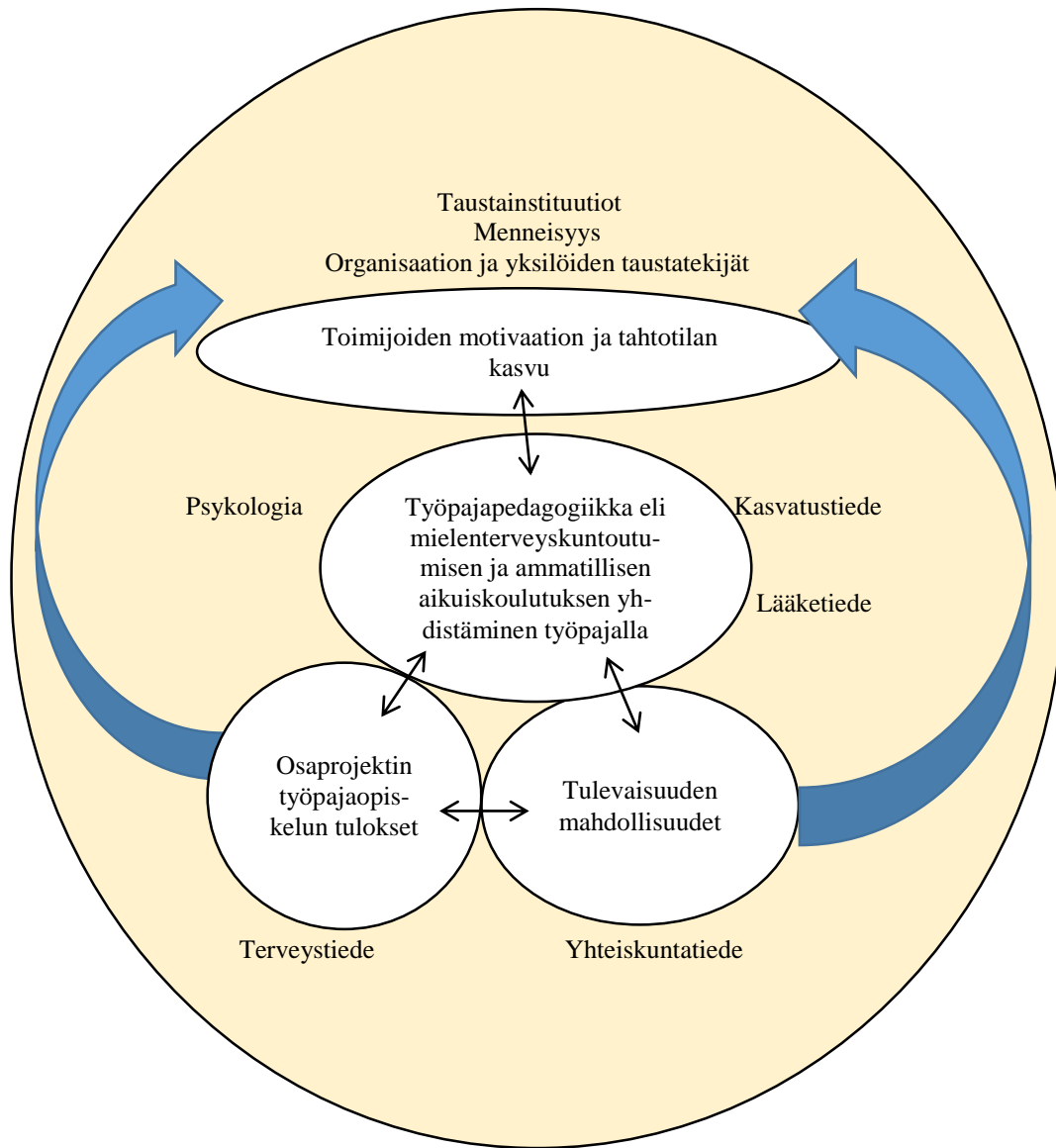
	Opiskelijat	Työpajaohjaajat	Opettajat
Osaprojektin tulokset	ammatillisen osaamisen kasvu, itsetunnon ja itsesäätelytaitojen kehittyminen, lisäopiskelujen ja työelämään osallistumisen mahdollisuuden kasvaminen, tuttu työpajaympäristö turvallinen opiskeluympäristö, halu osoittaa työpajan ulkopuolelle työpajan ja työpajan asiakkaiden kyvykkyyden opiskeluun ja työelämään, työpajaopiskelun juurtuminen ja toteuttaminen koko Suomessa	ammattitaidon ja professionaalisen identiteetin kehittyminen, työpajatoiminnan kehittäminen, työpajaohjaajien jalkautuminen harjoitteluympäristöihin, yhteistyöhalu oppilaitoksien ja yritysten kanssa, moniroolisuus, resurssien riittävyys opiskelijoiden ohjauksen lisäksi perustehtävään, arviointivaiheen merkityksellisyys toiminnan kehittämisessä, tutkintohtainen arviojakoulutus tarpeen, opiskelijoiden uudelleen integroiminen yhteiskuntaan, halu jatkaa löydettyä mallia, pysyvän rahoituksen toive	ammattitaidon ja professionaalisen identiteetin kehittyminen, verkostojen laajeneminen, opettajien jalkautuminen työpajalle ja työvalmennusta tekemään harjoitteluympäristöihin, erityisopiskelijoiden opettaminen tarvitsee lisäksi paljon kannustusta ja rohkaisua, arviointivaiheen merkityksellisyys toiminnan kehittämisessä, opiskelijoiden uudelleen integroiminen yhteiskuntaan, halu jatkaa löydettyä mallia, pysyvän rahoituksen toive

- Tulevaisuuden mahdollisuudet**
- Työpaja-oppilaitosyhteistyön jatkaminen ja kehittäminen
 - osatyömahdollisuuksien selvittäminen
 - oppisopimuksen kehittäminen (valmentava koulutus, tuettu oppisopimus)
 - mielenterveyskuntoutujien uudelleen integrointi yhteiskuntaan
 - yhteistyön kehittäminen laajemmin yritys-elämään
 - monitieteisyyden yhdistyminen ja mahdollisuudet: kasvatustiede (ammatikasvatus, erityiskasvatus), psykologia, terveystiede (hoitotiede, kansanterveystiede), lääketiede, yhteiskuntatiede (hallintotiede, sosiaalityö, taloustiede, viestintä).

Tämä tutkimus osoittaa mielenterveyskuntoutujien kuntoutumisen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen yhdistämisen työpajalla olevan monien eri toimijoiden ansiota. Kuviossa 2 esitän kuntoutumisen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen yhdistymisen yhteiskunnallisessa kontekstissa. Taustainstituutiot ovat jo vuosia olleet vaikuttamassa työpajaopiskelun taustalla joko organisaatioiden tai tutkimukseen osallistuneiden toimijoiden toiminnassa. Toimijoiden oma elämänhistoria sekä työelämässä että henkilökohtaisessa elämässä on myös ollut vaikuttamassa osaprojektin syntyyn. Keskeistä osaprojektin kokeiluun oli kaikkien eri toimijatahojen yhteinen motivaatio ja tahtotila. Osaprojektissa yhdistyi mielenterveyskuntoutujien, työpajaohjaajien ja opettajien osaaminen ja vahvuudet. Yhteinen tavoite kannusti toimijoita ammatitutkinnon osan suorittamisen toteutumiseksi.

Osaprojektin kokeilun tulokset osoittavat toimijoiden tyytyväisyyttä mielenterveyskuntoutujien työpajaopiskelun kokeiluun. Halu ja kyvykkyys vaikuttavat työkyvyttömyyseläkkeellä olevien mielenterveyskuntoutujien uudelleen integroimiseen yhteiskuntaan.

KUVIO 2. Työpajapedagogiikka eli kuntoutuminen ja ammatillinen aikuiskoulutus yhteiskunnallisessa kontekstissa.

7 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI

Valitsin toimintatutkimuksen siksi, että olin jo osallinen tutkittavaan toimintaan. Ulkopuolisena asiantuntijana toimiminen tutkittavassa aiheessa ei olis tästä syystä enää ollut mahdollinen. Heikkisen (2007, s. 22) mukaan toimintatutkimukselle on tyypillistä, että tutkija pyrkii toimimaan toimintaympäristössä osallistujana passiivisen ja etäisemmän roolin sijaan. Toimintatutkimuksen tavoitteena on muuttaa tutkittavaa todellisuutta tutkimalla sitä sekä tutkia todellisuutta muuttamalla sitä. Käytännön hyödyn tavoittelu on toimintatutkimuksen tavoitteena. Päätelmät pyritään muodostamaan pikkuhiljaa muodostuvan kehittymisprosessin avulla hermeneuttisesti. Tutkimustehtävien päämäärät ovat kehittämis- ja tiedonmuodostustehtäviä ongelmien ja hypoteesien asetelujen sijaan. Toimintatutkimuksessa tutkija pyrkii kehittämään osanottajien tietoja ja osaamista tiedeyhteisökeskeisyyden sijaan. Tutkija on toiminnassa myös subjekti; minä- ja me- muodoissa. Raportointi on kerronnallista.

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia jo toteutunutta uudenlaista pedagogiikkaa. Uudenlaisella pedagogiikalla tarkoitan oppilaitoksen henkilökunnan siirtymistä mielenterveyskuntoutujien työpajaan opetusta toteuttamaan sekä työharjoitteluja ohjaamaan harjoittelupaikkoihin ja nivelvaiheiden henkilökohtaista tukemista. Käytännön hyödyn tavoittelu oli tässä toimintatutkimuksessa keskeistä. Tärkeää oli, että jokainen toimijataho sai tasavertaisen mahdollisuuden tuoda haastattelujen kautta omia ajatuksiaan kuuluviin tutkittavasta aiheesta sekä reflektoida omaa toimintaansa. Jo haastatteluja tehdessäni havaitsin toimijoiden havainnoivan kehittämisalueita toteutuneessa projektissa. Toimintatutkimuksessa tutkijan rooli on rohkaista osal-

listujia osallistumaan ja refleктоimaan omaa toimintaansa (Heikkinen, Kontinen & Häkkinen, 2007, s. 47).

Koen onnistuneeni tutkijana kaikkien kolmen toimijatahon oman toiminnan arvioinnin monipuolistamisessa sekä aktiivisessa osallistumisessa toiminnan kehittämisessä jatkossakin. Opiskelijat arvioivat kukin yksilöinä omia tulevaisuuden suunnitelmiaan opiskellun tutkinnon osan jälkeisestä ajasta. Työpajaohjaajat keskittyivät tämän tutkimuksen haastattelutilanteissa refleктоimaan mennyttä ammatillisen aikuisopiskelun kokeilua työpajalla ensimmäistä kertaa myös omasta näkökulmastaan. Opettajat olivat sitä mieltä, että arviointi kattoi oppilaitoksen henkilökunnan, mutta yhteisarviointi kaikkien toimijoiden kesken oli jäänyt opettajienkin mielestä puutteelliseksi.

Myöhemmin tavatessamme kaikkien kolmen eri toimijatahon kanssa uuden opiskelijaryhmän valmistujaisissa huomioin toiminnan kehittyneen haastattelutilanteiden jälkeen. Työpajaohjaajat ja opettajat suunnittelivat yhteistä arviointitilaisuutta juuri päättyneestä osatutkinnosta. Vastaava yhteisarviointi puuttui tutkittavana olleessa kokeilussa. Toimintatutkimus ei ikään kuin koskaan pääty Heikkisen (2007, s. 29) mukaan. Hänen mukaansa paremman käytännön löydyttyä toimintaympäristö aina uudelleen muuttuu. Käytäntö on jatkuvasti muuttuvaa uuden käytännön muuttaessa aiempaa. Toimintatutkimuksen raportointi kuitenkin päättyy johonkin, tutkijan parhaaksi arvioimaan kohtaan.

Arvioin jo tutkimuksen alkuvaiheessa raportointini päättyvän haastattelujen analysoinnin jälkeen. Tarkoitukseni ei ollut huomioida keväällä 2014 toteutunutta toisen tutkinnon osan suorittamiseen osallistuneita toimijoita, mutta saadessani kutsun valmistujaisjuhlaan muutin suunnitelmaani. Olin etäältä seurannut toisenkin ryhmän opiskelua ja sain kutsun ryhmän valmistujaisjuhlaan. Uuden ryhmän valmistujaisjuhlassa huomasin arviointitilaisuuden kehittymisen vaikka jätin toisen osatutkintojakson tarkastelun kokonaan tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Tämä kehittyminen antoi minulle tietoa siitä, että toimintatutkimukseni oli jo tuottanut toivottua tulosta ilman raportin valmistumista. Toimijat olivat tutkimuksen ja varmasti myös muiden havaintojen perusteella lähteneet kehittämään uuden osatutkinnon toteutuksen arviointikäytäntöjä. En ottanut kahta opiskelijaryhmää tutkimukseeni tarkasteltavaksi siksi, että pro-gradu-tason tutkimukseksi tämä tutkimus olisi

muodostunut liian laajaksi. Tarkoitukseni oli myös kartoittaa ensimmäistä kuntoutuksen ja ammatillisen aikuisopiskelun yhdistämistä työpajalla kolmen toimijaryhmän näkökulmasta.

Toimintatutkijan ymmärrys tutkittavasta aiheesta kehittyi minulle jo ennen kuin tiesin aloittavani aiheen tutkimisen. Minulla oli jo aineistoa työelämäryhmän, seminaari-iltapäivän sekä avointen ja satunnaisten keskustelujen kautta työpajaohjaajien ja yhden opettajan kanssa. Ennen tutkimuspäätöksen tekoa kirjallista aineistoa olivat työelämäryhmän kokouskutsut sekä – muistiot, seminaari-iltapäivän kokousmuistiot ja iltapäivän kirjallinen materiaali. Tutkimuksen alkuvaiheessa sain työpajaohjaajien ja opettajien kirjallista materiaalia, esimerkiksi lukujärjestyksiä. Keskeisin tässä tutkimusraportissakin esitetty tutkimusaineisto koostui kolmen eri toimijatahon haastatteluaineistosta. Muu tutkimusaineisto lisäsi ymmärrystäni tutkittavasta aiheesta sekä ohjasi kehittämisalueiden löytymistä ja jatkotutkimusaiheiden ehdottamista.

Toimintatutkimukselle on tyypillistä joustavuus ja prosessinomaisuus tutkimuksen aikana. Tämän toimintatutkimuksen toteutus ei ollut erityisen joustavaa mahdollisesti siitä syystä, että tutkittava kuntoutumisen ja ammatillisen aikuisopiskelun yhdistämisen kokeilu oli jo tutkimustani toteuttaessani suoritettu. Osallisuuteni työelämäryhmän tapaamisiin, seminaari-iltapäivän suunnitteluun ja toteutukseen sekä tutustuminen kirjallisiin dokumentteihin antoivat peruspohjan ymmärrykseni synnylle tutkittavasta ilmiöstä. Syvempi ymmärrys syntyi toimijoiden haastatteluista ja kokemusten analysoinnista. Merkittävä osuus oman ymmärryksen kasvussa oli koko toimintatutkimuksen aikana saamieni tietojen ja kokemusten yhdistäminen yhteiskunnan nykytilanteeseen. Myös molempien tutkimukseen osallistuneiden organisaatioiden valmius ja halu reagoida muuttuvan yhteiskunnan mukana oli ilmeistä. Suurimmiksi haasteiksi nousevat rahoituksen turvaaminen työpaja-oppilaitosyhteistyön toteutukseen. Mielenterveyskuntoutajaopiskelijat toivat esiin pienellä kuuden hengen ryhmällään, että heillä on motivaatiota ja kykyä opiskeluun työkyvyttömyyseläkkeestä huolimatta. Heillä on myös halu osapäiväiseen työhön.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi pitää sisällään koko tutkimusprosessin luotettavuuden. Tutkija on laadullisessa tutkimuksessa selkeä tutkimusväline. Tutkijan valinnat ovat suoraan yhteydessä tutkimuksen luotettavuuteen. (Eskola & Suoranta 1998, s. 211–213.) Tässä tekemänsä toimintatutkimuksessa olen ollut yksi toimijoista. Roolini on ollut hyvin vähäinen, mutta tämän haastattelujen toteutuksessa osallisuuteni prosessiin on saattanut ollut haastatteluihin vaikuttavaa. Osa haastateltavista on saattanut kokea minut liian tutuksi ja tästä syystä jättänyt jotakin sanomatta tai juuri siitä syystä sanonut jotakin. Toisaalta osallisuudessa on voinut olla hyötyä jonkinasteisesta tuttuudesta. Toimijat ovat voineet luottaa siihen, että ymmärrän mistä he puhuvat ja mitä tarkoittavat. Tämä luottamus ja oma tulkintani tuo luonnollisesti virhemahdollisuutta tutkimusaineiston esittelyssä, aineiston analyysissä ja johtopäätöksissä.

Käsillä olevan tutkimuksen luotettavuus on arvioitavissa koko tutkimuksen prosessin ajan. Tutkimuksen kulku on kuvattu tarkasti koko tutkimuksen ajalta aiheen valinnasta tuloksiin ja johtopäätöksiin. Hirsjärven, Remeksen, ja Sajavaaran (2007, s. 226–228) mukaan tutkimuksen luotettavuus vaatii tutkimuksen mahdollisimman tarkkaa kuvausta koko tutkimuksesta. Heidän mukaansa esimerkiksi haastattelusta tulee kuvailla haastatteluympäristö ja olosuhteet sekä mahdolliset häiriötekijät. Suorat haastatteluotteet lisäävät tutkimuksen luotettavuutta eli näin ollen osoittavat mistä tutkijana olen lähtenyt tulkintoja tekemään.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää oma asiantuntijuuteni mielenterveyskuntoutujien kanssa toimittaessa. Arvioni mukaan ilmapiiri aineistonkeruutilanteissa oli mahdollistava ja vapautunut. Eskola & Suoranta (1998, s. 94) mukaan ilmapiirin luominen on haastattelutilanteissa tärkeää luottamuksen ja mahdollisimman avoimen haastattelun onnistumiseksi. Huomioidessani mielenterveyskuntoutujien haastattelutilanteessa tasapuolisuutta ja osallistujien vointia minulta saattoi jäädä jotakin olennaista havainnoimatta. Mielenterveyskuntoutujien vastausnopeus ja –uskallus saattaa olla tervettä ihmistä harkitsevaisempaa ja arempaa. Tästä syystä minulla on saattanut jäädä huomioimatta jonkun henkilön vastaamishalu kysymyksiin. Haastattelun lopuk-

si annoin mahdollisuuden kertoa vapaasti aiheesta, jonka toivoin rohkaisevan haastateltavia lisäinformaation antamiseen.

Tutkimuksen uskottavuus tarkoittaa tässä tutkimuksessa sitä, että olen tarkistanut tutkittavien kertoman ja omien tulkintojeni yhteneväisyyttä monia kertoja tutkimusprosessin aikana. Uskottavuutta olen pyrkinyt lisäämään suorien lainauksien käytöllä. Tutkimustulosten siirrettävyys on mahdollista riittävän samankaltaisissa puitteissa. On kuitenkin huomioitava, ettei kokemuksia ole mahdollista siirtää kontekstista toiseen. Puitteet työpajaopiskelulle ja toiminnan kehys ovat siirrettävissä. Tapaustutkimusta usein kritisoidaan juuri siitä että, tapaustutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä. Flyvbjerg (2006) nostaa artikkelissaan esiin, että tapaustutkimus on yksittäinen tutkimus, mutta on osoitettavissa, että tapaustutkimus on osin siirrettävissä. Tapaustutkimus on käyttökelpoinen erityisesti pilottihankkeisiin valmistelemaan laajempia otoksia systemaattista hypoteesien tutkimista varten. Mielestäni työpajaopiskelu toimi juuri Flyvbjergin (2006) kuvaamana pilottihankkeena.

Pyrin avoimuuteen tutkimuksen jokaisessa vaiheessa tutkimukseen osallistuneiden organisaatioiden esimiesten ja toimijoiden välillä. Esimiesten kanssa pidin kiinni niistä sopimuksista, joita olimme jo tutkimuslupaa haikiessani sopineet. Toisen organisaation esimies halusi lukea julkaisemattoman raportin ennen sen julkaisua. Myös yksi toimija sai nähtäväkseen omaa osuuttaan käsittelevän osuuden ennen raportin julkaisua. Tarjosin muillekin toimijoille vastaavaa mahdollisuutta, mutta he eivät kokeneet sitä tarpeelliseksi. Erityisesti anonyymiyden varmistaminen ja käsitteiden oikeellisuus tuli huomioiduksi tarkasti keskeneräistä tutkimusraporttia lukevien henkilöiden toimesta.

Eskola & Suorannan (1998, s. 213) kuvaama tutkimuksen vahvistavuus syntyy siitä, että tehdyn tutkimuksen tulkinnat on vahvistettavissa muista tutkimuksista. Arvioni mukaan raportista on luettavissa muiden aikaisempien tutkimuksien sekä erilaisten raporttien sisältöjen samankaltaisuus tämän tutkimuksen johtopäätösten kanssa. Vastaavaa mielenterveyskuntoutujien kuntoutumista ja ammatillista aikuisopiskelua työpajalla ei ole aikai-

semmin tutkittu, mutta tutkimusraporttiini valitsemien lähteiden on tarkoitus osoittaa yhteneväisyyttä ja tutkimusaiheen merkityksellisyyttä nykypäivän Suomessa. Käyttämäni lähteet ovat osin tieteelliseltä arvoltaan varsin heikkoja. Niiden käyttö on kuitenkin mielestäni perusteltua, koska ne antavat kuvaa työpajatoiminnasta eikä tieteellisiä julkaisuja tai korkeamman tason tutkimuksia ollut löydettävissä.

Haasteen tutkimuksen luotettavuudelle aiheutti tutkimukseen osallistuneiden organisaatioiden kuvaaminen. Tutkimusraportissa ei ole ollut lupaa julkaista tutkimukseen osallistuneiden organisaatioita. Myös työpajaopiskelua olevien edeltävien vaiheiden kuvaaminen oli anonymiteettisuojaan vuoksi erittäin haastavaa. Prosessiin osallistuneet henkilöt saattavat tunnistaa toisiaan haastatteluaineiston kuvauksista, mutta ulkopuolisten henkilöiden on mielestäni erittäin hankalaa tunnistaa toimijoiden henkilöllisyyttä ja tutkimukseen osallistuneita organisaatioita. Olen parhaan taitoni mukaan pyrkinyt eliminoimaan tunnistettavuuden.

Tunnistettavuuden estäminen on yksi keskeisin ihmistieteissä käytetty eettinen normi. Henkilöiden ja muiden erisnimien poistaminen tutkimusraportista on tärkeää. Arkaluontoiset tiedot on harkinnanvaraisesti poistettavissa tai muutettavissa. Suositeltavampaa on tiedon muuttaminen poistamisen sijaan. (Kuula, 2006, s. 200–230.) Olen poistanut tutkimusaineistostani organisaatioiden nimet eikä toimijoiden nimiä tai tunnistamista helpottavia asioita ole julkistettu. En ole kertonut tutkittavien toimijoiden sijaintia Suomessa. Tutkittavien taustatiedot olen esittänyt mahdollisimman laajoilla tiedoilla anonymiteettisuojaan takaamiseksi. Olen harkinnanvaraisesti jättänyt kirjoittamatta sellaisia lainauksia, jotka olisivat hyvin kuvanneet aineiston sisältöä, mutta niistä olisi tutkimukseen osallistuva toimija voitu organisaatioiden sisällä liian selkeästi tunnistaa. Olen kuitenkin auki kirjoittanut tutkittavien tuomat keskeiset kokemukset esiin. Olen pyrkinyt valitsemaan sellaiset suorat lainaukset, ettei niistä olisi suoraan löydettävissä tutkimukseen osallistunutta toimijaa. Tämä ei kuitenkaan ollut täysin mahdollista, koska tutkimukseen osallistujien toimijaryhmät olivat kooltaan hyvin pienet.

Luotettavuutta ja tutkimuksen eettisyyttä arvioitaessa on tärkeää huomioida tutkittavien vapaaehtoisuus (Eskola & Suoranta, 1998, s. 209–223). Informointiviestissä (Liite 2, Liite 3) ja jokaisessa tutkimuksen vaiheessa korostin tutkittaville vapaaehtoisuutta. Tutkimukseen kaikki osallistujat osallistuivat tutkimukseen täysin vapaaehtoisesti. Opettajat ja työpajaohjaajat ilmoittivat välittömästi tiedon saatuaan halukkuudestaan osallistua tutkimukseen. Opiskelijoista osa jäi harkitsemaan tutkimukseen osallistumista heille pitämäni informointitilaisuuden jälkeen, mutta heitä ei painostettu tai pakotettu osallistumaan tutkimukseen. Keskustelut työpajaohjaajien kanssa rohkaisivat heitä osallistumaan. Tutkimuskirje ja informointitilaisuus saattoivat täten olla opiskelijoiden tarpeisiin nähden vajavaiset. Toinen informointitilaisuus olisi voinut olla tarpeellinen. Opiskelijat toivat vahvasti esiin päätöksensä osallistua tutkimukseen. He kertoivat osallistuvansa tutkimukseen, jos tutkimuksesta todella on hyötyä työpajaopiskelun saamiseksi näkyväksi. Heidän toiveenaan oli myös toisten kuntoutujien innostaminen opiskeluun. Kuulan (2006, s. 160) mukainen ajatus on, että osallistumalla halutaan antaa oma panos tieteen edistämiseen. Se toteutui opiskelijoiden kohdalla.

Eskola & Suoranta (1998, s. 216) tuovat esiin kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston riittävyden ja analyysin kattavuuden. Tässä tutkimuksessa oli haastatteluun osallistuneina toimijoina 15 henkilöä. Kuusi heistä oli mielenterveyskuntoutajaopiskelijoita, viisi työpajaohjaajaa ja neljä opettajaa. Mielestäni aineisto oli riittävä, koska tutkittavat olivat sanavalmiita ja motivoituneita kertomaan kokemuksistaan tutkittavasta aiheesta. Haastattelujen kokemukset toistuivat ja tämä osoittaa myös tutkimusaineiston riittävyyden. Analyysissä halusin käyttää teemoittelua, jotta haastattelujen aineisto pysyy mahdollisimman muuttumattomana. Teemoittelun avulla Eskolan & Suorannan (1998, 217) esittämä analyysin arvioitavuus ja toistettavuus on avoimesti nähtävillä.

Toimintatutkimukselle tyypillinen raportoinnin narratiivisuus on tässä tutkimuksessa vaillinaista. Heikkinen & Rovio (2007, s. 114–130) mukaan toimintatutkimuksen raportoinnissa on usein juoni. Siinä tutkimuksen tapah-

tumat kuvataan vaihe vaiheelta. Kuvauksesta on löydettävissä alku, keskivaihe ja lopetus. Tässä tutkimusraportissa olen käyttänyt osittain juonellista raportointia ja osittain perinteistä tutkimusraportoinnin tapaa. Täysin toimintatutkimuksellinen raportointi ei ollut mahdollista, koska tutkittava työpajaopiskelukokeilu oli kuukausia aikaisemmin päättynyt. En kyennyt muistamaan tarkasti, mitä tapahtui missäkin ajassa, eivätkä haastateltavatkaan tarkkaa järjestystä ja ajankulua muistaneet. Tästä syystä jätin raportointiin kertojaksi toimintatutkimukselle tyypillisen yksikön ensimmäisen henkilön, mutta käytin sen rinnalla myös perinteisen tutkimusraportin kaltaista rakennetta.

LÄHTEET

- Aaltonen, J. (2007). Vaikeat mielenterveyshäiriöt yhteiskunnan kuvastajina. Teoksessa Eskola, J. & Karila, A. (toim.) *Mielekäs Suomi. Näkökulmia mielenterveystyöhön* (s. 64–85). Helsinki: Edita Prima Oy.
- Anthony, W.A. (2001). Vision for Psychiatric Rehabilitation Research. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 25 (1), 1-3.
- Eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietintö 1/2014. (2014, 18. kesäkuuta).
Haettu
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/trvm_1_2014_p.shtm.
- Eläketurvakeskus. (2012). (2014, 18. kesäkuuta). Suomen työeläkkeensaajat ja vakuutetut. Haettu
<http://www.etk.fi/fi/service/ty%C3%B6el%C3%A4kkeensaajat/668/ty%C3%B6el%C3%A4kkeensaajat>.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, 12 (2), 219–243.
- Halsvaha, T. (2010). Ammatillinen opettaja laajenevan työelämäyhteistyön kehittäjänä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 12(4), 62–72.
- Heikkilä, K. (2006). *Työssä oppiminen yksilön lähtökohtien ja oppimisympäristöjen välisenä vuorovaikutuksena*. Tampereen yliopisto. Väitöskirja.

- Heikkilä, T. (2001). Eteenpäin erikoissairaanhoidon työtoiminnasta. Teoksessa Kiljala, S. (toim.) *Mielenterveyskuntoutuja opintiellä* (s. 108–111). Mielenterveyden Keskusliitto. Vantaa: Printway Oy.
- Heikkinen, H.L.T. (2007). Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, H.L.T., Rovio, E & Syrjälä, L. (toim.) *Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat* (s. 16–38). Vantaa: Dark Oy.
- Heikkinen, H.L.T. (2001). Toimintatutkimus – toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (s. 170–185). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heikkinen, H.L.T., Kontinen, T. & Häkkinen, P. (2007). Toiminnan tutkimuksen suuntaukset. Teoksessa Heikkinen, H.L.T., Rovio, E & Syrjälä, L. (toim.) *Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat* (s. 39–76). Vantaa: Dark Oy.
- Heikkinen, H.L.T. & Rovio, E. (2007). Toimintatutkimuksen raportointi. Teoksessa Heikkinen, H.L.T., Rovio, E & Syrjälä, L. (toim.) *Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat* (s. 114–130). Vantaa: Dark Oy.
- Heikkinen, M. (2001). Mielenterveyskuntoutuja kotitalousalan koulutuksessa. Teoksessa Kiljala, S. (toim.) *Mielenterveyskuntoutuja opintiellä* (s. 40–55). Mielenterveyden Keskusliitto. Vantaa: Printway Oy.
- Hietanen, M. (2009). Ammatillinen koulutus erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kokemana. Tampereen yliopisto. Pro-gradu.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu- Teemahaastattelunteoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P & Sajavaara P. (2007). *Tutki ja kirjoita*. Keuruu: Otava.

- Jerohin, M. (2012). Työpaja mahdollisuutena? Työpajakoulutuksen merkitys nuorten elämänsäilytyksessä. Jyväskylän yliopisto. Pro-gradu.
- Jokinen, J., Lähteenmäki, L., & Nokelainen, P. (2009). *Työssäoppimisen lumo. Toisen asteen ammatillisen sekä ammatillisen korkea-asteen koulutuksen ja työelämän yhteistyön hyvä käytänteet*. Hämeenlinna: HAMK University of Applied Sciences.
- Juntunen, S. (2012). Opinnollistaminen työpajaympäristössä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. YAMK.
- Järvikoski, A. & Härkäpää, K. (2000). Mielenterveyskuntoutujan palveluohjaus. *Kuntoutus*, 23, 3-12.
- Järvinen, A. (1990). Reflektiivisen ajattelun kehittyminen opettajankoulutuksen aikana. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia, 35. Jyväskylän yliopisto.
- Koskinen, K. (2012). Näkymättömästä näkyväksi. TehoAPAJA kuvattuna opetussuunnitelmien keinoin. Ammatillinen opettajankoulutus, Hämeen ammattikorkeakoulu. AMK.
- Kupias, P. (2001). *Oppia opetusmenetelmistä*. Helsinki: Educa-Instituutti Oy.
- Kuula, A. (2006). *Tutkimusetiikka; aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kyrölähti, E., Kuoppamäki, R. & Tolonen, R. (2009). Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma kehittää itsesäätelyvalmiuksia. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 11 (1), 48–58.
- Laki ammatillisesta aikuiskoulutuskeskuksesta 21.8.1998/631. (2014, 4. kesäkuuta). Haettu <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980631>.
- Lehtinen, E. & Jokinen, T. (1996). *Tutor- itsenäistyvän oppijan ohjaaja*. Jyväskylä: Atena.
- Lehtonen, J. & Lönnqvist, J. (2000). Mielenterveys ja psykiatria. Teoksessa Lönnqvist, J., Heikkinen, M., Henriksson, M., Marttunen, M. & Partonen, T. (toim.) *Psykiatria* (s. 13–18). Jyväskylä: Gummerus.

- Luukkanen, O. (2004). *Opettajuus – Ajassa elämistä vai suunnan näyttämistä?* Tampereen yliopisto. Väitöskirja.
- Lönnqvist, J. (2000). Potilaan tutkiminen ja mielenterveyden häiriöiden luokittelu. Teoksessa Lönnqvist, J., Heikkinen, M., Henriksson, M., Marttunen, M. & Partonen, T. (toim.) *Psykiatria* (s. 19–49). Jyväskylä: Gummerus.
- Marniemi, J. & Pekkala, T. (2005). Johdanto. Teoksessa Hassinen Jukka (toim.) *Työ- ja yksilövalmennuksen käytäntöjä- näkökulmia 2000- luvun työpajojen palveluihin* (s. 9-18). Valtakunnallinen työpajayhdistys. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Merriam, S.B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Miettinen, K. (2001). Koulutuksellinen tasa-arvo- kaikkien oikeus. Teoksessa Kiljala, S. (toim.) *Mielenterveyskuntoutuja opintiellä* (s. 9- 14). Mielenterveyden Keskusliitto. Vantaa: Printway Oy.
- Miettinen, S. (2011). *Muutoksen mahdollisuus Suomen kuntoutusjärjestelmässä*. Tampereen yliopisto. Väitöskirja.
- Nivalainen, K. (2011). Työpajan merkitys oppimisessa. – ”olen saanut itsevarmuutta, onnistumisen tunteita ja uskon itseeni.”. Tampereen ammattikorkeakoulu. Tampere 4/2011. TAMK.
- Opetushallitus. (2013). *Näyttötutkinnon perusteet. Kotityöpalvelualojen ammattitutkinto*, määräys 11/011/2013. Haettu 15.5.2014. http://www.oph.fi/download/152543_Kotityopalvelujen_ammattitutkinto_11_011_2013.pdf
- Opetushallitus. (2012). *Näyttötutkinto-opas. Näyttötutkinnon järjestäjien ja tutkintotoimikuntien käyttöön*. Oppaat ja käsikirjat 2012:11.
- Opetushallitus. (2006). *Henkilökohtaistamismääräys*. Määräys 43/011/2006.
- Opetushallitus. (2005). *Näyttötutkinnon perusteet. Kotityöpalvelualojen ammattitutkinto*. Määräys 8/011/2005.
- Opetusministeriö. (2004). *Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:37. Nuorten työpajatoiminnan vakinaistaminen. Nuorten työpajaryhmän esitys*. Helsinki: Yliopistopaino.

- Opetusministeriö. (2002). *Ehdotus erityisopetuksen strategiaksi toisen asteen ammatilliseen koulutukseen 6:2002*. Opetusministeriö.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2012). *Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016. Kehittämissuunnitelma*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:1.
- Peavy, R.V. (2004). Sosiodynaaminen näkökulma ja ohjauksen käytäntö. Teoksessa *Ohjaus ammattina ja tieteenalana – ohjaustyövälineet; aikaa, huomiota ja kunnioitusta* (s. 16–47). Juva: Bookwell.
- Peavy, R.V. (1997). *Sosiodynamic Counselling: A Constructivist Perspective*. Victoria: Trafford publishing.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOT – Menetelmäopetuksen tietovaranto. *Teemoittelu*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, haettu 15.6.2014. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html
- Sampson, J.P. Jr., Peterson, G.W., Reardon, R.C. & Lenz, J.G. (2000). Using Readiness Assessment to Improve Career Services: A Cognitive Information-Processing Approach. *The Career Development Quarterly* 49 (2), 146–174.
- Schellhammer-Tuominen, M. (2013). Yhdessä tehden, yksilöllisin tavoittein. Työpajalla järjestettävän koulutuksen laatu. Tampereen ammattikorkeakoulu. YAMK.
- Stake, R.E. (1994). Case Studies. Teoksessa: Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (toim.). *Handbook of Qualitative Research* (s. 236-247). Thousands Oaks, Ca: Sage,
- Starck, P. (2004). Elämäni erityisopettajana. Teoksessa: Hassinen, J. & Marniemi, J. (toim.). *Oppiva koulu- pajakoulut muutoksen tekijöinä*. Helsinki: Edita Prima Oy. 8-12.
- Stenström, M-L. & Nokelainen, P. (2012). Opintojen läpäisyn edistäminen, keskeyttäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 14 (2), 4-11.

- Svennevig, H, Ora P. & Kaulio, P. (2001). Mielenterveyskuntoutajat aikuis-koulutuksessa. Teoksessa Kiljala, S. (toim.) *Mielenterveyskuntoutuja opintiellä* (s. 63–69). Mielenterveyden Keskusliitto. Vantaa: Printway.
- Tanskanen, A. & Danielsbacka, M. (2007). Paja pahan pohjimmaisille. Huono-osaisimmille suunnatusta työpajatoiminasta. *Yhteiskuntapoliittikka* 72 (5), 522–531.
- Toivio, T. & Nordling, E. (2009). *Mielenterveyden psykologia*. Helsinki: Edita.
- Tuominen, M. & Wihersaari, J. (2006). *Ammattikasvatusfilosofia*. Tampereen yliopisto: OKKA-säätiö.
- Tuovinen, K. (2007). Opiskelu ja motivaatio mielenterveyskuntoutujien valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa- “Pääsis niinkun takasin elämään kiinni...”. Jyväskylän yliopisto. Pro-gradu.
- Valtakunnallinen työpajayhdistys. (2014). Haettu 4.6.2014. http://www.tpy.fi/mika_on_tpy/mika_on_tpy/
- Vehviläinen, J. (2001). Innolla ammattiin? Ammatillisten oppilaitosten innovatiiviset työpajat- ESR-projekti. Opetushallitus 21/2001.
- Vejjalainen, S. (2007). Mielenterveyskuntoutujille suunnatun valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen tuloksellisuus opiskelijoiden kokemana. Tampereen yliopisto. Pro-gradu.
- Violainen, M. (2014). Toward Connectivity: Internships of Finnish Universities of Applied Sciences. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Virtanen, J. (2007). Työpaja oppimispaikkana. Ammatillisen osaamisen kehittämisessä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. AMK.
- Virtanen, J. (2006). Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa Metsämuuronen, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja* (s. 149–211). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vuorela, M. (2008). Työtä haluaville uusia mahdollisuuksia työhön. Työ-ja elinkeinoministeriö. Haettu 10.3.2008. https://www.tem.fi/files/18750/Vuorela_loppuraportti.pdf
- Watts, A.G. & Van Esbroeck, R. (2000). New skills for new futures: a comparative review of higher education guidance and counselling services

in the European Union. *International Journal for the Advancement of Counselling* 22 (3), 173-187.

Yin, R.K. (1991). *Case study research: Design and Methods*. Thousands Oaks, CA: Sage.

Yleissopimus. (1983). *Ammatillinen kuntoutus ja työllistyminen* (vajaakuntoiset henkilöt, 1983). Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimukset. Nro 159. Suomen ILO-neuvottelukunta: Työministeriö.

LIITTEET

Liite 1(1)

Hei

16.12.2013

Olen Johanna Vilppola Tampereen yliopiston kasvatustieteen yksikön maisterivaiheen opiskelija. Opintoihini sisältyy Pro-gradu tutkielman tekeminen ja nyt olen tutkimusta aloittamassa. Olen aikeissa tehdä tutkimusta mielen-terveyskuntoutujien työpajaympäristössä tapahtuneesta ammatillisesta aikuisopiskelusta v. 2012–2013. Tarkoituksena on kuvata mielen-terveyskuntoutujille tarkoitettussa työpajaympäristössä tapahtunutta ammatillista aikuisopiskelua opiskelijoiden, työpajaohjaajien sekä opettajien näkökulmas-
ta. Teen työtä psykiatrisena sairaanhoitajana ja oman työni kautta olen saanut olla mukana seuraamassa ... sekä ..., aikuiskoulutus ja työelämäpalvelujen yhteistyötä uudenlaisen oppimisen toteutuksesta.

Lähestyn Teitä tutkimuslupaa pyytääkseni. Alla on tarkempaa kuvausta toimintatavastani organisaatiossanne tutkimuksen edetessä sekä tutkimusetiikan esittelyä. Liitteenä on myös tutkimussuunnitelma.

- pyydän lupaa saada ..., haastatella ..., jotka ovat olleet mukana ammatillisen aikuisopiskelun toteutuksessa työpajaympäristössä. Tarkoituksena olisi haastatella yksilö, pari- ja/tai ryhmähaastatteluna (1-2 krt) riippuen lopullisesta haastateltavien määrästä ja aineiston määrästä.
- pyydän lupaa saada tarkastella ja käyttää tutkimuksen pohjana mahdollisia opintojen suunnittelu- ja toteutusvaiheen kirjallisia pöytäkirjoja tai muuta kirjallista materiaalia, jotka liittyvät tutkimuksen teemaan.
- tarkoitukseni on vielä pyytää jokaiselta tutkimukseen osallistuvalla erikseen kirjallinen tutkimuslupa. Lähestyn aluksi kautta ja hän kertoo tulevasta tutkimuksestani. Mikäli ... antavat ... luvan, otan heihin henkilökohtaisesti puhelimitse yhteyttä. Ennen haastattelujen tapahtumista pyydän haastateltavilta vielä kirjalliset luvat tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista eikä ketään painosteta osallistumaan tutkimukseen.

Haastattelu toteutetaan teemahaastatteluna. Aluksi tarkoitus on kartoittaa yleisiä tietoja: ikä, sukupuoli, toimiminen opettajana vuosina sekä opettajakoulutus, kokemus mielen-terveyskuntoutujien opettamisesta. **Teemat ovat:** a) orientoituminen työpajalla tapahtuvaan opiskeluun, b) työpaja opiskeluympäristönä- kuvailua, c) yhteistyö eri tahojen kanssa, d) työpajaympäristössä tapahtuneen opiskelun merkitykset yksilölle ja muille osallistuneille, e) haasteet ja onnistumiset, f) tulevaisuuden visiot g) mitä muuta haluaa aiheesta vielä kertoa.

Nauhoitan haastattelut ja litteroin ne välittömästi. Tämän jälkeen tuhoan nauhoitteet. Käsittelen aineistoa erityistä varovaisuutta noudattaen tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti sekä vain tutkimustarkoituksessa. Tutkimuksen ohjaavana professorina toimii Anja Heikkinen Tampereen yliopistosta. Säilytän tutkimusaineiston Tampereen yliopiston ohjeiden mukaisesti.

Tutkimuksen missään vaiheessa ei osallistujien henkilöllisyys tule esille ja tutkimuksen tulokset esitellään yleisessä muodossa, niin ettei yksittäistä henkilöä ole tunnistettavissa. Tutkimuksen raportoinnissa tullaan käyttämään suoria lainauksia haastattelusta, mutta ne valikoidaan tarkasti, jotta anonymiteettisuoja toteutuu. Tutkimuksen raportti toimitetaan jokaiseen tutkimukseen osallistuneeseen yksikköön sekä paperiversiona että sähköisenä versiona. Tutkimuksen suunniteltu aikataulu on liitteenä olevassa tutkimussuunnitelmassa.

Yhteistyöterveisin

Päiväys

Johanna Vilppola,
Tampereen yliopisto,
Kasvatustieteen maisteriopiskelija,
Ammattikasvatus

18.12.2013

Hei

Olen Johanna Vilppola, Ammattikasvatuksen maisteriopiskelija Tampereen yliopistosta. Opintoihini sisältyy Pro-gradu- tutkimuksen tekeminen. Aikomukseni on tehdä tutkimus siitä, miten aikuisten mielenterveyskuntoutajaopiskelijoiden kuntoutuminen ja ammatillinen opiskelu työpajaympäristössä on yhdistettävissä. Tarkoituksena on tarkastella aihetta mielenterveyskuntoutajaopiskelijoiden, työpajaohjaajien ja oppilaitoksen opettajien näkökulmista.

Pyytäisin teiltä arvoisat opiskelijat ja työpajaohjaajat osallistumista tutkimukseeni. Näkökulmanne ja kokemuksenne kuntoutumisen ja ammatillisen opiskelun yhdistämisestä työpajaympäristössä olisivat ensiarvoisen tärkeitä. Tutkimuksessa noudatetaan Tampereen yliopiston eettisiä periaatteita eikä tutkimusaineistoa käytetä muuhun kuin tutkimustarkoitukseen. Tutkimus on luotettava eikä henkilöllisyytenne paljastu missään tutkimuksen vaiheessa. Toimitan tutkimuksesta yhden valmiin raportin tutkimuspaikkaanne yhden paperiversion sekä myös sähköisenä versiona vuoden 2014 aikana.

Tutkimus toteutetaan haastatteluina. Tarkoituksena on haastatella opiskelijoita sekä työpajaohjaajia omina ryhminään. Työpajaohjaajien kohdalla voimme yhdessä miettiä onko tarkoituksenmukaista haastatella heitä kahdessa ryhmässä (varsinaiset ohjaajat yhdessä ryhmässä ja tutkintotilaisuuksien arvioijat yhdessä ryhmässä vai samanaikaisesti). Haastattelut on tarkoitus toteuttaa tammi- helmikuussa 2014 ... Haastattelut nauhoitetaan. Teidän ei tarvitse erityisesti valmistautua haastatteluun ja tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Tarkoituksena on Teidän merkittävien kokemuksien kuuleminen tästä uudelta tavasta yhdistää kuntoutuminen ja ammatillinen aikuisopiskelu työpajaympäristössä. Toivoisin juuri Sinun osallistuvan tutkimukseeni!

Olen tulossa **tiistaina 14.1.2014 klo 14** kertomaan tutkimuksestani lisää ... Toivottavasti pääset silloin paikalle! Mikäli et pääse paikalle, mutta haluat osallistua tutkimukseen, kerrothan siitä ... työntekijöille. Näin he saavat luvallasi antaa yhteystietosi minulle ja voin ottaa sinuun henkilökohtaisesti yhteyttä. Otathan kalenterisi mukaan, niin voimme sopia yhteisesti haastatteluajat. Mahdollisia haastattelupäiviä voisivat alustavasti olla ti 4.2 klo 14 alkaen tai ti 11.2. klo 14 alkaen. Haastatteluun on hyvä varata aikaa kaksi tuntia. Myös ilta-ajat ovat mahdollisia, mikäli tämä on teille sopivampaa. Kiitollisin yhteistyöterveisin Johanna Vilppola,
sähköposti: ...p. ...

22.1.2014

Hei

Olen Johanna Vilppola, Ammattikasvatuksen maisteriopiskelija Tampereen yliopistosta. Opintoihini sisältyy Pro-gradu- tutkimuksen tekeminen. Aikomukseni on tehdä tutkimus siitä, miten aikuisten mielenterveyskuntoutajaopiskelijoiden kuntoutuminen ja ammatillinen opiskelu työpajaympäristössä on yhdistettävissä. Tarkoituksena on tarkastella aihetta mielenterveyskuntoutujaopiskelijoiden, työpajaohjaajien ja oppilaitoksen opettajien näkökulmista.

Olen saanut myöntävän tutkimusluvan organisaatioltanne Pyytäisin teiltä arvoisat opettajat osallistumista tutkimukseeni. Näkökulmanne ja kokemuksenne kuntoutumisen ja ammatillisen opiskelun yhdistämisestä työpajaympäristössä olisivat ensiarvoisen tärkeitä. Tutkimuksessa noudatetaan Tampereen yliopiston eettisiä periaatteita eikä tutkimusaineistoa käytetä muuhun kuin tutkimustarkoitukseen. Tutkimus on luotettava eikä henkilöllisyytenne paljastu missään tutkimuksen vaiheessa. Toimitan tutkimuksesta yhden valmiin raportin työpaikkaanne yhden paperiversion sekä myös sähköisenä versiona vuoden 2014 aikana.

Tutkimus toteutetaan haastatteluina. Tarkoituksena on haastatella teitä joko yksittäin tai parina/ ryhmänä riippuen teidän aikatauluistanne tai muista haastattelun toteutukseen liittyvistä asioista. Haastattelut ovat tarkoitus toteuttaa tammi- helmikuussa 2014. Haastattelut nauhoitetaan. Teidän ei tarvitse erityisesti valmistautua haastatteluun ja tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Tarkoituksena on Teidän merkittävien kokemusten kulleminen tästä uudenlaisesta tavasta yhdistää kuntoutuminen ja ammatillinen aikuisopiskelu työpajaympäristössä. Toivoisin juuri Sinun osallistuvan tutkimukseeni!

Haastatteluun on hyvä varata aikaa kaksi tuntia. Myös ilta-ajat ovat mahdollisia, mikäli tämä on teille sopivampaa. Toivon teidän harkitsevan asiaa ja laittavan minulle sähköpostia alla olevaan sähköpostiosoitteeseen päätöksesi osallistutko tutkimukseen. Minulla olisi vapaana seuraavia haastattelu-aikoja: ti 28.1. alk. klo 13-, ti 4.2. klo 8-10 sekä alk. klo 13-. Olisi loistavaa, mikäli näistä ajoista sopisi sinulle/ teille jokin. Voimme toki sopia muita aikoja, mikäli nämä eivät aikatauluusi/ -tauluunne sovi.

Kiitollisin yhteistyöterveisin Johanna Vilppola,
sähköposti..., p. ...